

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ

การบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติในภาคตะวันออก

Ecotourism Management of the Eastern Region National Parks

โดย

รองศาสตราจารย์สมชาย เดชะพรหมพันธุ์ และคณะ

กุมภาพันธ์ 2545

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย

การบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติในภาคตะวันออก

Ecotourism Management of the Eastern Region National Parks

คณะผู้วิจัย

1. รองศาสตราจารย์สมชาย เดชะพรหมพันธุ์
2. นางสาวภัทราพร สร้อยทอง

สังกัด

ภาควิชาภูมิศาสตร์
ภาควิชาภูมิศาสตร์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยบูรพา

บางแสน ชลบุรี 20131

ชุดโครงการการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

ประกาศคุณูปการ

อันเนื่องมาจากเจตนารมณ์ที่ต้องการให้เกิดความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ การวิจัยครั้งนี้จึงเกิดขึ้น และด้วยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) งานวิจัยนี้จึงประสบความสำเร็จ เป้าหมายสำคัญของการวิจัยครั้งนี้ คือ การสร้างมาตรฐานการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อสามารถนำไปใช้กับแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติต่างๆ ทั่วประเทศ ณ. ขณะนี้ความเชื่อมั่นในแบบจำลองการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่ได้ทดลองศึกษากับอุทยานแห่งชาติในภาคตะวันออกมีมากระดับหนึ่งแล้ว หากสามารถนำแนวทางที่เป็นแบบจำลองนี้ไปศึกษาวิจัยกับอุทยานแห่งชาติอื่นๆ และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอื่นๆ อีกก็น่าจะปรับปรุงเป็นมาตรฐานได้ในอนาคต

คณะผู้วิจัยใคร่ขอแสดงความขอบคุณต่อผู้มีอุปการคุณดังต่อไปนี้

1. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
2. อธิการบดีมหาวิทยาลัยบูรพา ผศ. ดร. ภาสุข กุลละวณิชย์
3. ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ศ.น.พ.วิจารณ์ พานิช
4. ผู้ประสานงานโครงการ รศ. สมประสงค์ น่วมบุญลือ
5. รศ. ดร. ทวีป ศิริรัมย์
6. คุณจิรัชกาล เทพนมิตร
7. กรมป่าไม้
8. อุทยานแห่งชาติ หัวหน้าอุทยานแห่งชาติและบุคลากรของอุทยานแห่งชาติในภาคตะวันออก 7 แห่ง ดังนี้
 - 8.1 อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง จังหวัดตราด
 - 8.2 อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิ้ว จังหวัดจันทบุรี
 - 8.3 อุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี
 - 8.4 อุทยานแห่งชาติทับลาน จังหวัดปราจีนบุรี
 - 8.5 อุทยานแห่งชาติปางสีดา จังหวัดสระแก้ว
 - 8.6 อุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้า – หมู่เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง
 - 8.7 อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา – เขาวง จังหวัดระยอง และ จันทบุรี
9. อาจารย์ยุพิน เดชะพรหมพันธุ์
10. คุณอรพร สดใส

คณะผู้วิจัย

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติในภาคตะวันออก มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาเปรียบเทียบ จัดระดับการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติในภาคตะวันออกและทดสอบแบบจำลองการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อนำไปเป็นแนวทางในการกำหนดมาตรฐานการบริหารและการจัดการเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอื่นๆ กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา คือ อุทยานแห่งชาติ 7 แห่งในภาคตะวันออก คือ อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง เขาแหลมหญ้าและหมู่เกาะเสม็ด น้ำตกพลิ้ว เขาคิชฌกูฏ เขาชะเมา-เขาวงทับลาน และปางสีดา เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบจำลองการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยปรับแต่งเป็นแบบสำรวจเพื่อใช้เก็บข้อมูลภาคสนามและแบบสอบถามที่นำไปเก็บข้อมูลจากหัวหน้าอุทยานแห่งชาติ บุคลากรที่ปฏิบัติงานในอุทยานแห่งชาติ นักท่องเที่ยว ประชาชนชุมชนท้องถิ่น ผลการศึกษาพบว่า

1. อุทยานแห่งชาติทั้ง 7 แห่ง มีความสามารถในการบริหารและการจัดการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแตกต่างกัน
2. ระดับความสามารถในการบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติแต่ละแห่งมีความใกล้เคียงกันมากตามลำดับดังนี้ อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง ได้ระดับคะแนน 43 รองลงมาคือ อุทยานเขาน้ำตกพลิ้ว 42 คะแนน อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง อุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ อุทยานแห่งชาติทับลาน ได้แห่งละ 41 คะแนน อุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้าและหมู่เกาะเสม็ดได้ 40 คะแนน และอุทยานแห่งชาติปางสีดาได้ 38 คะแนน และเมื่อเฉลี่ยเปรียบเทียบระหว่างอุทยานแห่งชาติทางบกกับอุทยานแห่งชาติทางทะเลพบว่า อุทยานแห่งชาติทางบกมีระดับความสามารถสูงกว่าอุทยานแห่งชาติทางทะเลเพียงเล็กน้อยที่ระดับ 41 : 40.50 คะแนน
3. แบบจำลองการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศสามารถปฏิบัติได้กับกิจกรรมที่อุทยานแห่งชาติทั้ง 7 แห่ง โดยมีการดำเนินการในระดับสูงตั้งแต่ร้อยละ 79.18 ถึง 89.58 ทำให้เชื่อมั่นได้ว่าแบบจำลองการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะสามารถเป็นแนวทางในการกำหนดมาตรฐานการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอื่นๆได้

Abstract

The research purposes are three :

1. To compare Ecotourism Management ability of Eastern region National Park
2. To rank the position of the Ecotourism Management ability of Eastern Region National Park
3. To test the Ecotourism Management Model

The research methodology is to set up the Ecotourism Management Model, and then bring it to test with seven national parks in the Eastern Region. The parks to be studied are: Kho Chang , Kao IamYar - Kho Smet, Plew Waterfall , Kao Kichakoot, Kao Chamao-Kao Wong , Taplan, and Prang Seeda .

The results are :

- 1 There are difference in Ecotourism Management ability among seven national parks .
- 2 The ability ranking are shown as follow as Kao Chamao-Kao Wang score 43 , Plew Waterfall score 42 , Kho Chang Kao Kichakoot and Taplan are the same score 41 , Kao IamYar - Kho Smet score 40 and Prang Seeda score 38 .
- 3 The main land national parks have more Ecotourism Management ability than marine national parks . The score of the main land national parks is 41. The score of marine national parks is 40.5 .

The Ecotourism Management practice of seven national parks meet 79.18 to 89.58 percent of the Ecotourism Management Model, and this is a confidence that the model can be a guideline to set Ecotourism Management Standard, for national parks and other natural tourism place.

สารบัญ

หน้า

ประกาศคุณูปการ

บทคัดย่อ

สารบัญ

ตารางข้อมูล

ตารางกราฟ

Executive Summary

1-15

บทที่ 1 การบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติในภาคตะวันออก

1

1. ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย

1

1. วัตถุประสงค์

2

2. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

2

3. การนำไปใช้

2

4. สมมติฐานของการวิจัย

2

5. นิยามศัพท์

3

บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4

1. การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนมีหลักการ

4

2. นโยบายและกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

5

3. นโยบายหลักการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

6

4. แนวคิด รูปแบบ องค์ประกอบหลัก

7-11

5. องค์ประกอบที่เป็นเอกลักษณ์

11

6. การวัดความเป็นนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

12

7. สถานที่พักเชิงนิเวศ

13

8. การจัดการให้การศึกษา มีกลุ่มเป้าหมายในการจัดการ

14

9. ทิศทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการท่องเที่ยว

15

10. มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ทดลองอุทยานแห่งชาติอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่

16

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

25

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดแผนการดำเนินการ หาข้อมูลเกี่ยวกับการบริหาร

การจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

25

ขั้นตอนที่ 2 รวบรวมข้อมูลพื้นฐานและเอกสารทางวิชาการ

25

ขั้นตอนที่ 3 สรุปเป็นโครงการการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ของอุทยานแห่งชาติในภาคตะวันออก

25

ขั้นตอนที่ 4	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการได้มาซึ่งข้อมูล	25
ขั้นตอนที่ 5	วิเคราะห์ข้อมูล	26
ขั้นตอนที่ 6	การจัดสัมมนาระดมความคิดเห็น	26
ขั้นตอนที่ 7	นำเสนอผลงานวิจัย	26
บทที่ 4	การวิเคราะห์ข้อมูลและผลการศึกษา	27
1.	การบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติในภาคตะวันออก	27
2.	การจัดทำ Landmark ปังบอกเอกลักษณ์และการเข้าถึงอุทยานแห่งชาติ	31
3.	การสร้างนักท่องเที่ยวคุณภาพในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว	31
4.	การบริหารและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติ	34
5.	การมีส่วนร่วมของประชาชนชุมชนท้องถิ่น	37
6.	การตรวจสอบและพิสูจน์สมมุติฐาน	40
7.	นักท่องเที่ยวชาวไทย	41
8.	นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ	58
9.	บุคลากรที่ปฏิบัติงานอยู่ในอุทยานแห่งชาติ	75
10.	ประชาชนชุมชนท้องถิ่น	93
บทที่ 5	สรุปผลการศึกษา ข้อเสนอแนะ	114
1.	ผลการศึกษาสามารถสรุปและอภิปรายผลได้ดังนี้	114
2.	นักท่องเที่ยว	119
3.	บุคลากรของอุทยานแห่งชาติ	123
4.	ประชาชนชุมชนท้องถิ่น	125
5.	ข้อเสนอแนะ	126
บรรณานุกรม		128
ภาคผนวก		
1.	แบบสอบถาม	130

ตารางข้อมูล

ตารางที่	หน้า
ตารางที่ 1 การบ่งบอกเอกลักษณ์และความโดดเด่นของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม	27
ตารางที่ 2 จุดเด่นของอุทยานแห่งชาติ	28
ตารางที่ 3 จุดด้อยของอุทยานแห่งชาติ	29
ตารางที่ 4 ภาวะเสี่ยงและภาวะคุกคามของอุทยานแห่งชาติ	30
ตารางที่ 5 การจัดทำ Landmark	31
ตารางที่ 6 การสร้างนักท่องเที่ยวและองค์การท่องเที่ยวให้มีคุณภาพต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	32
ตารางที่ 7 การบริหารและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติ	34
ตารางที่ 8 การมีส่วนร่วมของประชาชนชุมชนท้องถิ่น	37
ตารางที่ 9 ระดับความสามารถการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	38
ตารางที่ 10 ระดับความสามารถในการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติ	
ทางทะเลกับทางบก	39
ตารางที่ 11 ข้อมูลเพศของนักท่องเที่ยว	41
ตารางที่ 12 อายุของนักท่องเที่ยว	42
ตารางที่ 13 การศึกษาของนักท่องเที่ยว	43
ตารางที่ 14 อาชีพของนักท่องเที่ยว	44
ตารางที่ 15 นักท่องเที่ยวรู้จักอุทยานแห่งชาติแห่งนี้จากอะไร	45
ตารางที่ 16 นักท่องเที่ยวต้องการเห็นและรับรู้อะไรเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว	46
ตารางที่ 17 นักท่องเที่ยวทราบหรือไม่ว่าอุทยานแห่งชาตินี้มีจุดเด่นหรือเอกลักษณ์อะไร	47
ตารางที่ 18 นักท่องเที่ยวทราบข้อมูลการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมของ	
อุทยานแห่งชาติมาก่อนหรือไม่	48
ตารางที่ 19 นักท่องเที่ยวที่ทราบข้อมูลการอนุรักษ์ฯ มาก่อนนั้น ทราบจากสื่อประเภทใด	49
ตารางที่ 20 การรับรู้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมขณะที่นักท่องเที่ยวอยู่	
ในอุทยานแห่งชาติ	50
ตารางที่ 21 สื่อการรับรู้ข้อมูลการอนุรักษ์ฯ ที่นักท่องเที่ยวได้รับทราบ	51
ตารางที่ 22 นักท่องเที่ยวตัดสินใจอยากกลับมาอีกหรือไม่ เมื่อได้เดินทางออกไปจากอุทยานฯ แล้ว	52
ตารางที่ 23 แรงจูงใจที่ทำให้นักท่องเที่ยวอยากกลับมาท่องเที่ยว ณ อุทยานแห่งชาติต่างๆ อีก	53
ตารางที่ 24 เหตุผลที่ทำให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจไม่อยากกลับมาอีก	54
ตารางที่ 25 นักท่องเที่ยวต้องการให้ความโดดเด่นและเอกลักษณ์อะไรของอุทยานแห่งชาติให้ดำรงอยู่	55
ตารางที่ 26 นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในการบริหารและการจัดการในเชิงอนุรักษ์ของอุทยานแห่งชาติ	56
ตารางที่ 27 นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมช่วยให้อุทยานแห่งชาติแห่งนี้มีความยั่งยืนยาวนานได้โดยวิธีใด	57
ตารางที่ 28 เพศของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ	58

ตารางที่ 29	อายุของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ	59
ตารางที่ 30	การศึกษาของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ	60
ตารางที่ 31	อาชีพของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ	61
ตารางที่ 32	สัญชาติของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ	62
ตารางที่ 33	How do you know this national park	63
ตารางที่ 34	Which place in this national park you want to visit	64
ตารางที่ 35	Can you tell us the famous tourism place in this national park	65
ตารางที่ 36	Before coming to this national park , did you get any information about Ecotourism activities of this national park	66
ตารางที่ 37	While you are being here, do you get any information about Ecoourism activities in this national park?	67
ตารางที่ 38	When you leave form this national park, Do you decide to Come back again?	68
ตารางที่ 38.1	If no, why	69
ตารางที่ 38.2	If yes, why	70
ตารางที่ 39	Which tourism place in this national park you want to sustain?	71
ตารางที่ 40	Can you range your satisfaction about Ecotourism management of this national park?	72
ตารางที่ 41	If you want this national park to sustain. What activities you want to participate?	73
ตารางที่ 42	ข้อมูลส่วนตัว	75
ตารางที่ 43	อายุของบุคลากร	76
ตารางที่ 44	การศึกษาของบุคลากร	77
ตารางที่ 45	ตำแหน่งงานของบุคลากร	78
ตารางที่ 46	บุคลากรทราบหรือไม่ว่าอุทยานแห่งชาตินี้มีจุดเด่นๆ อะไรบ้าง	79
ตารางที่ 47	จุดเด่นของอุทยานแห่งชาติที่บุคลากรทราบ	80
ตารางที่ 48	บุคลากรทราบหรือไม่ว่าอุทยานแห่งชาตินี้มีจุดอ่อนไหนต่อการเสื่อมโทรมอะไรบ้าง	81
ตารางที่ 49	จุดอ่อนไหนต่อการเสื่อมโทรมของอุทยานแห่งชาติ	82
ตารางที่ 50	บุคลากรทราบภาวะเสี่ยงและภาวะคุกคามอะไรบ้าง	83
ตารางที่ 51	บุคลากรระบุภาวะเสี่ยงและภาวะคุกคามต่อการเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม	84
ตารางที่ 52	บุคลากรทราบทิศทางการปฏิบัติเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม	85
ตารางที่ 53	การฝึกอบรมบุคลากรของอุทยานแห่งชาติในด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม	86
ตารางที่ 54	บุคลากรได้ผ่านการอบรมครั้งสุดท้ายเมื่อใด	87
ตารางที่ 55	บุคลากรได้รับการฝึกอบรมให้เป็นวิทยากรให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว	88

ตารางที่ 56 บุคลากรมีโอกาสฝึกอบรมภายนอกอุทยานแห่งชาติหรือไม่	89
ตารางที่ 57 ประเภทของเนื้อหาที่บุคลากรได้ไปฝึกอบรม	90
ตารางที่ 58 มีระเบียบปฏิบัติในการดำเนินการด้านการอนุรักษ์ฯ หรือไม่	91
ตารางที่ 59 ประเภทของระเบียบปฏิบัติในแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม	92
ตารางที่ 60 บุคลากรมีความรักและภูมิใจอุทยานแห่งชาติที่ปฏิบัติงานอยู่เพียงใด	93
ตารางที่ 61 ข้อมูลส่วนบุคคล สัดส่วนระหว่างเพศ	94
ตารางที่ 62 กลุ่มอายุของประชากรชุมชนท้องถิ่น	95
ตารางที่ 63 สถานภาพทางการศึกษาของประชาชนท้องถิ่น	96
ตารางที่ 64 อาชีพของประชากรชุมชนท้องถิ่น	97
ตารางที่ 65 ประชาชนชุมชนท้องถิ่นมีโอกาสแสวงหารายได้จากกิจกรรมอะไร	98
ตารางที่ 66 การขาดโอกาสในการมีรายได้มีสาเหตุมาจาก	99
ตารางที่ 67 การมีโอกาสได้เข้าร่วมในการบริหารและการจัดการอุทยานแห่งชาติ	100
ตารางที่ 68 สถานภาพของผู้มีโอกาสเข้าร่วมงานกับอุทยานแห่งชาติ	101
ตารางที่ 69 สาเหตุที่ไม่มีโอกาสเข้าร่วมงานการบริหารและการจัดการกับอุทยานแห่งชาติ	102
ตารางที่ 70 การมีส่วนร่วมในการบริการให้แก่นักท่องเที่ยว	103
ตารางที่ 71 ประเภทของกิจกรรมที่บริการให้แก่นักท่องเที่ยว	104
ตารางที่ 72 เหตุผลที่ประชาชนชุมชนท้องถิ่นไม่มีส่วนร่วมในการบริการให้แก่นักท่องเที่ยว	105
ตารางที่ 73 ประชาชนชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม	106
ตารางที่ 74 กิจกรรมของการมีส่วนร่วมในการพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศ และสิ่งแวดล้อม	107
ตารางที่ 75 สาเหตุที่ประชาชนชุมชนท้องถิ่นไม่มีส่วนร่วมในการพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศ และสิ่งแวดล้อม	108
ตารางที่ 76 ประชาชนชุมชนท้องถิ่นเคยได้รับความรู้การอนุรักษ์จากอุทยานแห่งชาติหรือไม่	109
ตารางที่ 77 กิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม ที่ประชาชนชุมชนท้องถิ่นได้รับจากการถ่ายทอดของอุทยานแห่งชาติ	110
ตารางที่ 78 ประชาชนชุมชนท้องถิ่นต้องการให้อุทยานแห่งชาติเปิดโอกาสอะไรให้บ้าง	111
ตารางที่ 79 ประชาชนชุมชนท้องถิ่นปรารถนาจะช่วยอุทยานแห่งชาติทำกิจกรรมอะไรบ้าง	112
ตารางที่ 80 ประชาชนชุมชนท้องถิ่นมีความเห็นไม่ตรงกับอุทยานแห่งชาติหรือไม่	113
ตารางที่ 81 ประเด็นของความเข้าใจไม่ตรงกันระหว่างประชาชนชุมชนท้องถิ่นกับอุทยานแห่งชาติ	114

ตารางกราฟ

ตารางกราฟที่	หน้า
ตารางกราฟที่ 1 ข้อมูลเพศของนักท่องเที่ยว	41
ตารางกราฟที่ 2 อายุของนักท่องเที่ยว	42
ตารางกราฟที่ 3 การศึกษาของนักท่องเที่ยว	43
ตารางกราฟที่ 4 อาชีพของนักท่องเที่ยว	44
ตารางกราฟที่ 5 นักท่องเที่ยวรู้จักอุทยานแห่งชาติแห่งนี้จากอะไร	45
ตารางกราฟที่ 6 นักท่องเที่ยวทราบข้อมูลการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมของอุทยานแห่งชาติมาก่อนหรือไม่	48
ตารางกราฟที่ 7 นักท่องเที่ยวที่ทราบข้อมูลการอนุรักษ์ฯ มาก่อนนั้น ทราบจากสื่อประเภทใด	49
ตารางกราฟที่ 8 การรับรู้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมขณะที่นักท่องเที่ยวอยู่ในอุทยานแห่งชาติ	50
ตารางกราฟที่ 9 สื่อการรับรู้ข้อมูลการอนุรักษ์ฯ ที่นักท่องเที่ยวได้รับทราบ	51
ตารางกราฟที่ 10 นักท่องเที่ยวตัดสินใจอยากกลับมาอีกหรือไม่ เมื่อได้เดินทางออกไปจากอุทยานฯ แล้ว	52
ตารางกราฟที่ 11 นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในการบริหารและการจัดการในเชิงอนุรักษ์ของอุทยานแห่งชาติ	56
ตารางกราฟที่ 12 เพศของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ	58
ตารางกราฟที่ 13 อายุของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ	59
ตารางกราฟที่ 14 การศึกษาของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ	60
ตารางกราฟที่ 15 อาชีพของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ	61
ตารางกราฟที่ 16 How do you know this national park	63
ตารางกราฟที่ 17 Before coming to this national park , did you get any information about Ecotourism activities of this national park	66
ตารางกราฟที่ 18 While you are being here, do you get any information about Ecotourism activities in this national park?	67
ตารางกราฟที่ 19 When you leave form this national park, Do you decide to Come back again?	68
ตารางกราฟที่ 20 Can you rank your satisfaction about Ecotourism management of this national park?	72
ตารางกราฟที่ 21 ข้อมูลส่วนตัว	75
ตารางกราฟที่ 22 อายุของบุคลากร	76
ตารางกราฟที่ 23 การศึกษาของบุคลากร	77
ตารางกราฟที่ 24 บุคลากรทราบหรือไม่ว่าอุทยานแห่งชาตินี้มีจุดเด่นๆ อะไรบ้าง	79
ตารางกราฟที่ 25 บุคลากรทราบหรือไม่ว่าอุทยานแห่งชาตินี้มีจุดอ่อนไหวต่อการเสื่อมโทรมอะไรบ้าง	81
ตารางกราฟที่ 26 บุคลากรทราบภาวะเสี่ยงและภาวะคุกคามอะไรบ้าง	83

ตารางกราฟที่ 27 บุคลากรทราบทิศทางการปฏิบัติเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ	
ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม	85
ตารางกราฟที่ 28 การฝึกอบรมบุคลากรของอุทยานแห่งชาติในด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ	
ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม	86
ตารางกราฟที่ 29 บุคลากรได้ผ่านการอบรมครั้งสุดท้ายเมื่อใด	87
ตารางกราฟที่ 30 บุคลากรได้รับการฝึกอบรมให้เป็นวิทยากรให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว	88
ตารางกราฟที่ 31 บุคลากรมีโอกาสฝึกอบรมภายนอกอุทยานแห่งชาติหรือไม่	89
ตารางกราฟที่ 32 มีระเบียบปฏิบัติในการดำเนินการด้านการอนุรักษ์ฯ หรือไม่	91
ตารางกราฟที่ 33 บุคลากรมีความรักและภูมิใจอุทยานแห่งชาติที่ปฏิบัติงานอยู่เพียงใด	93
ตารางกราฟที่ 34 ข้อมูลส่วนบุคคล สัดส่วนระหว่างเพศ	94
ตารางกราฟที่ 35 กลุ่มอายุของประชากรชุมชนท้องถิ่น	95
ตารางกราฟที่ 36 สถานภาพทางการศึกษาของประชาชนท้องถิ่น	96
ตารางกราฟที่ 37 การมีโอกาสได้เข้าร่วมในการบริหารและการจัดการอุทยานแห่งชาติ	100
ตารางกราฟที่ 38 การมีส่วนร่วมในการบริการแก่นักท่องเที่ยว	103
ตารางกราฟที่ 39 ประชาชนชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติ	
ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม	106
ตารางกราฟที่ 40 ประชาชนชุมชนท้องถิ่นเคยได้รับความรู้การอนุรักษ์จากอุทยานแห่งชาติหรือไม่	109
ตารางกราฟที่ 41 ประชาชนชุมชนท้องถิ่นมีความเห็นไม่ตรงกับอุทยานแห่งชาติหรือไม่	113

Executive Summary

“การบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติในภาคตะวันออก”

Ecotourism Management of the Eastern Region National Parks

1. ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย

สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่มีความสะอาด สงบ สวยสดงดงาม น่าตื่นตาตื่นใจอย่างอุทยานแห่งชาติ เป็นเสน่ห์ดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศให้เดินทางเข้าไปสัมผัสกับธรรมชาติอย่างใกล้ชิด ความนิยมของนักท่องเที่ยวที่มุ่งเข้าไปท่องเที่ยวในเขตอุทยานแห่งชาติมีเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากข้อมูลของกรมป่าไม้ แสดงให้เห็นถึงการเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยวที่มุ่งเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติอย่างต่อเนื่องคือ มีจำนวน 10,880,374 คน ในปี พ.ศ. 2535 เพิ่มขึ้นเป็น 15,437,613 คน ในปี พ.ศ. 2539 และใกล้เคียง 20 ล้านคนต่อปีในปัจจุบัน เป็นที่น่ายินดีที่เรายังมีอุทยานแห่งชาติที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติจำนวนมากไว้รองรับการขยายตัวของนักท่องเที่ยวและเป็นที่น่ายินดีที่นักท่องเที่ยวมีส่วนส่งเสริมต่อการกระจายรายได้ให้เกิดแก่ประชาชนในพื้นที่ข้างเคียงอุทยานแห่งชาติทั้งหลาย แต่ก็มีเรื่องน่าเป็นห่วงต่อแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอย่างอุทยานแห่งชาติเช่นกันในประเด็นที่ว่า อุทยานแห่งชาติจะสามารถยืนหยัดและดำรงไว้ซึ่งคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติให้อยู่ยั่งยืนได้นานเพียงใด เพราะนักท่องเที่ยวอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและสภาพแวดล้อม ของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆในอุทยานแห่งชาติได้เสมอ ขณะนี้อุทยานแห่งชาติทั้งหลายได้มีการบริหารและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วยหลักการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวอย่างไร มีความแตกต่างกันหรือไม่ในแต่ละอุทยานแห่งชาติ และถ้ามีบ้าง ไม่มีบ้าง จะบ่งบอกระดับการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้แตกต่างกันเพียงใด และควรมีแนวทางใดเป็นมาตรฐานการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติ

2. วัตถุประสงค์

- 2.1 เพื่อศึกษาการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติในภาคตะวันออก
- 2.2 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติในภาคตะวันออก
- 2.3 เพื่อจัดระดับการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติในภาคตะวันออก
- 2.4 เพื่อทดสอบแบบจำลองการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศสำหรับอุทยานแห่งชาติว่ามีความเหมาะสม หรือต้องปรับปรุงแก้ไขส่วนใดบ้าง ก่อนที่จะนำไปประยุกต์ใช้กับ แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นอุทยานแห่งชาติ และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอื่นๆ

2.5 เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดมาตรฐานการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สำหรับอุทยานแห่งชาติ และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอื่นๆ

3. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

3.1 ทราบถึงการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติ 7 แห่ง เป็นภาครวม

3.2 ทราบถึงความแตกต่างของการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติในภาคตะวันออก

3.3 สามารถจัดลำดับความสามารถในการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติในภาคตะวันออกได้

3.4 พัฒนาแบบจำลองการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

3.5 ได้องค์ความรู้ใหม่ในการกำหนดมาตรฐานการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอื่นๆ

4. การนำผลไปใช้ ผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะนำไปสู่การสร้างมาตรฐานเบื้องต้นด้านการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นอุทยานแห่งชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอื่นๆ อันจะเป็นแนวทางในการสร้างความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทยในอนาคต

5. ผลการศึกษาสามารถสรุปและอภิปรายผลได้ดังนี้

1. แบบจำลองการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่ออกแบบให้มีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องอยู่ 4 ประการและมีกิจกรรมชีวิตการบริหารและการจัดการ 48 ตัว เมื่อนำไปทดสอบกับอุทยานแห่งชาติทั้ง 7 แห่งแล้วพบว่า อุทยานแห่งชาติทั้งหมดมีการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ในระดับตั้งแต่ ร้อยละ 79.18 ขึ้นไปถึงร้อยละ 89.58 ของแบบจำลอง แสดงว่าแบบจำลองที่สร้างขึ้นบนพื้นฐานของการบริหารและการจัดการเชิงอนุรักษ์เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวมีความยั่งยืนนั้น อุทยานแห่งชาติในกลุ่มตัวอย่างสามารถปฏิบัติได้ในระดับน่าพึงพอใจมาก คือปฏิบัติได้มากกว่า 3 ใน 4 ของ ตัวชี้วัด

ตัวชี้วัดที่อุทยานแห่งชาติของภาคตะวันออกยังมีได้ดำเนินการประกอบด้วย การทำ Landmark บ่งบอกการเดินทางมาถึงอุทยานแห่งชาติ การเผยแพร่ความรู้และการแนะนำอุทยานแห่งชาติทางสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT) การกำหนดเขตอ่อนไหวต่อการเสื่อมโทรม การจัดลำดับความสำคัญของพื้นที่อ่อนไหวต่อการเสื่อมโทรม การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่เหมาะสมที่อุทยานแห่งชาติสามารถรองรับได้

การกำหนดให้มีระยะเวลาปิด – เปิด การบำบัดน้ำเสีย การหมุนเวียนการใช้พื้นที่เพื่อบริการนักท่องเที่ยว การเฝ้าติดตามการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและสภาพแวดล้อมและการสร้าง เครือข่ายความร่วมมือกับประชาชนชุมชนท้องถิ่นเพื่อการมีส่วนร่วมในการบริหารและการจัดการ

ขณะเดียวกันก็พบว่าอุทยานแห่งชาติทั้ง 7 แห่ง มีระดับความสามารถในการบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่แตกต่างกันเล็กน้อย คือในตัวชี้วัด 48 ตัวนั้นอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง ปฏิบัติได้ถึง 43 ตัว น้ำตกพลิ้ว 42 ตัว หมู่เกาะช้าง เขาคิชฌกูฏและทับลาน ปฏิบัติได้ 41 ตัว และเขาแหลมหญ้าและหมู่เกาะเสม็ด 40 ตัว และปางสีดา 38 ตัว และหากแยกพิจารณาระหว่างอุทยานแห่งชาติทางบกและทางทะเลจะพบว่าเกือบจะไม่แตกต่างกันในด้านความสามารถในการบริหารและการจัดการเท่าใดนัก คือ อุทยานแห่งชาติทางบก สามารถปฏิบัติได้ 41 ตัว ขณะที่อุทยานแห่งชาติทางทะเลปฏิบัติได้ 40.5 ตัวชี้วัด

ปัญหาและอุปสรรคในความสามารถการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติทางทะเลต่ำกว่าอุทยานแห่งชาติทางบก อาจเป็นเพราะมีปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่ยากต่อการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายการอนุรักษ์ การตั้งถิ่นฐานของเอกชนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติทางทะเล ทำให้การบริหารและการจัดการในด้านอนุรักษ์มีอุปสรรคไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้ เช่น บริเวณหาดทรายขาว ของอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง หาดทรายแก้ว อ่าววงเดือน ฯลฯ บนเกาะเสม็ด ในเขตอุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้าและหมู่เกาะเสม็ด ขณะที่อุทยานแห่งชาติทางบกเกือบจะไม่พบปัญหาเช่นนี้ชัดเจน

แนวทางการกำหนดมาตรฐานการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศสำหรับอุทยานแห่งชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอื่นๆ

จากผลการปฏิบัติของอุทยานแห่งชาติทั้ง 7 แห่ง ที่สามารถดำเนินการด้านการบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับตั้งแต่ร้อยละ 79.18 ขึ้นไปถึงร้อยละ 89.58 ของแบบจำลอง ทำให้มั่นใจได้ว่าแนวทางของการอนุรักษ์บางประการที่ยังไม่ได้ปฏิบัตินั้นมีความสามารถที่จะดำเนินการได้ ดังนั้นหากจะเขียนเป็นแนวทางการกำหนดมาตรฐานการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สามารถเขียนได้ดังนี้

องค์ประกอบของมาตรฐานการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มี 4 องค์ประกอบ คือ

1. เอกลักษณ์และความโดดเด่นของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม
2. การให้การศึกษาแก่นักท่องเที่ยว (การสร้างนักท่องเที่ยวคุณภาพ)
3. การบริหารและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยหลักการอนุรักษ์
4. การมีส่วนร่วมของประชาชนชุมชนท้องถิ่น

องค์ประกอบทั้ง 4 จะมีตัวบ่งชี้ที่แสดงให้เห็นถึงการปฏิบัติที่จะนำไปสู่ทิศทางและความหมายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังนี้

องค์ประกอบ	ตัวบ่งชี้การปฏิบัติ
1. เอกลักษณ์และความโดดเด่นของ ทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศ และสิ่งแวดล้อม	<p>1.1 หน่วยงานที่ทำหน้าที่บริหารและการจัดการแหล่งท่องเที่ยว บ่งบอกถึงเอกลักษณ์ และความโดดเด่น โดยภาพรวมของ ทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมของแหล่ง ท่องเที่ยว</p> <p>1.2 มีการดำเนินการวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย ภาวะเสี่ยง และ ภาวะคุกคามของแหล่งท่องเที่ยว</p> <p>1.3 มีการสร้างสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ที่บ่งบอก (Landmark) ให้นัก ท่องเที่ยวทราบว่าได้เดินทางมาถึงแหล่งท่องเที่ยวแล้ว</p>
2. การให้การศึกษาแก่นักท่องเที่ยว (การสร้างนักท่องเที่ยวคุณภาพ)	<p>2.1 มีกิจกรรมส่งเสริมความรู้และคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมของแหล่งเที่ยวนอกเขต แหล่งท่องเที่ยว โดยวิธี</p> <p>2.1.1 หนังสือ แผ่นพับประชาสัมพันธ์ เอกสารแนะนำ แหล่งท่องเที่ยว</p> <p>2.1.2 การเผยแพร่ทางสื่อสาธารณะ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ และเทคโนโลยีสารสนเทศ</p> <p>2.2 มีกิจกรรมส่งเสริมความรู้และคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศ และสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวภายใน แหล่งท่องเที่ยว โดยวิธี</p> <p>2.2.1 จัดบอร์ดส่งเสริมการศึกษา ณ จุดต่างๆ</p> <p>2.2.2 แผ่นพับแนะนำแหล่งท่องเที่ยว</p> <p>2.2.3 การบรรยายวิชาการแก่นักท่องเที่ยว</p> <p>2.2.4 มีมัคคุเทศก์นำทางและให้ความรู้</p> <p>2.2.5 มีศูนย์วิชาการและนิทรรศการ</p> <p>2.2.6 มีระบบจัดการเชิงอนุรักษ์ในการให้โอกาสนัก ท่องเที่ยวได้เข้าเห็นความโดดเด่น</p> <p>2.2.7 มีการเก็บข้อมูลนักท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ</p> <p>2.2.8 มีการประสานงานกับองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการ ท่องเที่ยวทั้งระดับท้องถิ่นหรือต่างถิ่น โดยมีการ ถ่ายทอดความรู้และคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว</p>

องค์ประกอบ	ตัวบ่งชี้การปฏิบัติ
3. การบริหารและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยหลักการอนุรักษ์	<p>3.1 ทำแผนแม่บทการบริหารและการจัดการเพื่อความยั่งยืน</p> <p>3.2 กำหนดเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่ อาทิ เขตบริการนักท่องเที่ยว เขตพักอาศัย เขตอนุรักษ์ ฯลฯ</p> <p>3.3 เขตอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม มีการกำหนดพื้นที่อ่อนไหว และพื้นที่ทนทานต่อการเสื่อมโทรม</p> <p>3.4 ลำดับความสำคัญของพื้นที่ที่มีความอ่อนไหวต่อการเสื่อมโทรม</p> <p>3.5 กำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว โดยภาพรวมทั้งแหล่งท่องเที่ยว</p> <p>3.6 จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวสอดคล้องเหมาะสมกับทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว</p> <p>3.7 กำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับกิจกรรมการท่องเที่ยวอื่นๆ</p> <p>3.8 กำหนดระยะปิด – เปิด พื้นที่ท่องเที่ยว</p> <p>3.9 กำหนดให้มีการสลับหมุนเวียนการใช้พื้นที่ท่องเที่ยว</p> <p>3.10 กำหนดแหล่งท่องเที่ยวให้มีความหลากหลาย เพื่อไม่ให้นักท่องเที่ยวกระจุกตัวอยู่มากเกินไปในบางพื้นที่ท่องเที่ยว</p> <p>3.11 นำเสนอทางเลือกที่หลากหลายให้นักท่องเที่ยว เพื่อกระจายนักท่องเที่ยว แบ่งเบาจำนวนนักท่องเที่ยวที่มีจำนวนมากจนแหล่งท่องเที่ยวบางแห่งรับภาวะไม่ได้</p> <p>3.12 ถ่ายทอดความรู้เชิงอนุรักษ์ให้นักท่องเที่ยว ณ จุดท่องเที่ยวต่างๆ อย่างเหมาะสม</p> <p>3.13 จัดที่พักอาศัยของบุคลากร และที่พักแรมของนักท่องเที่ยว ให้มีความกลมกลืนกับธรรมชาติแวดล้อม</p> <p>3.14 เส้นทางคมนาคม ความสะดวกในการเข้าถึงและเดินทางออก ณ แหล่งท่องเที่ยว ไม่ส่งผลกระทบหรือมีผลกระทบน้อย ที่สุดต่อทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม</p> <p>3.15 มีมาตรการประหยัดสาธารณูปโภค มีระบบ ปิด – เปิด น้ำ และไฟฟ้าอย่างเหมาะสม</p>

องค์ประกอบ	ตัวบ่งชี้การปฏิบัติ
	<p>3.16 มีระบบจัดการอย่างเหมาะสมกับ</p> <ul style="list-style-type: none"> ก. ขยะมูลฝอย ข. น้ำเสีย ค. กองไฟ แคมป์ไฟ ง. เสียงรบกวนจากนักท่องเที่ยว จ. สถานที่จอดรถนักท่องเที่ยว ฉ. บริการอาหาร – เครื่องดื่ม และของที่ระลึก <p>3.17 ใช้วัสดุอุปกรณ์ในการก่อสร้างที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม</p> <p>3.18 มีโครงการและกิจกรรมการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศ และสิ่งแวดล้อม</p> <p>3.19 มีระบบเฝ้าติดตาม และตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศ และสิ่งแวดล้อม</p> <p>3.20 มีกิจกรรมความร่วมมือกับประชาชนชุมชนท้องถิ่นในการช่วยดูแลทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศ และสิ่งแวดล้อม</p> <p>3.21 มีมาตรการแก้ไข และป้องกันปัญหาไม่ให้เกิดซ้ำในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความเสียหายหรือเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศ และสิ่งแวดล้อม</p> <p>3.22 ประชุมทบทวนการบริหารและการจัดการ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศ และสิ่งแวดล้อมเสมอๆ</p> <p>3.23 มีระบบคัดเลือกบุคลากรที่มุ่งเน้นความรู้ความเข้าใจในเชิงอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศ และสิ่งแวดล้อม</p> <p>3.24 ฝึกอบรมบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศ และสิ่งแวดล้อมอยู่เสมอๆ</p>

องค์ประกอบ	ตัวบ่งชี้การปฏิบัติ
4. การมีส่วนร่วมของประชาชนชุมชนท้องถิ่น	<p>4.1 มีส่วนร่วมในการประชุมวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวกับองค์กรที่ดูแลแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ</p> <p>4.2 มีส่วนร่วมในการพัฒนารักษาทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศ และสิ่งแวดล้อม เช่น การเป็นสมาชิกอาสาพิทักษ์ป่าไม้ ฯลฯ</p> <p>4.3 มีการถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศ และสิ่งแวดล้อม แก่ประชาชนชุมชนท้องถิ่น</p> <p>4.4 ให้ประชาชนชุมชนท้องถิ่นมีโอกาสร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวต่างๆ เช่น การเป็นมัคคุเทศก์ ลูกหาบหรืออื่นๆ</p> <p>4.5 เปิดโอกาสให้แสวงหารายได้จากการท่องเที่ยว เช่น จำหน่ายอาหาร ของที่ระลึก จัดการท่องเที่ยว นำการท่องเที่ยว และอื่นๆ</p>

2. นักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศที่เดินทางไปท่องเที่ยว ณ อุทยานแห่งชาติทั้ง 7 แห่ง จะพบชาวต่างประเทศมากที่อุทยานแห่งชาติทางทะเล คือ อุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้า และหมู่เกาะเสม็ด กับอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง ส่วนนักท่องเที่ยวชาวไทยจะกระจายท่องเที่ยวอยู่ทุกๆ อุทยานแห่งชาติ อย่างไรก็ตามพอสรุปได้ภาพของนักท่องเที่ยวทั้ง 2 กลุ่ม ดังนี้

2.1 นักท่องเที่ยวชาวไทย

- 2.1.1 มีทั้งชายและหญิงในจำนวนใกล้เคียงกัน
- 2.1.2 อายุของนักท่องเที่ยวที่ไปยังอุทยานแห่งชาติทางบก ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อยู่ในวัย 15 – 20 ปี แต่อุทยานแห่งชาติทางทะเลจะพบว่ามียุวัย 26 – 35 ปี เป็นส่วนใหญ่ ความแตกต่างของวัยนักท่องเที่ยวอาจเป็นผลมาจากพื้นฐานการท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติทางบกมีการปีนเขา เทียวและเล่นน้ำตก ซึ่งเหมาะกับวัยหนุ่มสาว ขณะที่อุทยานแห่งชาติทางทะเล มีลักษณะการท่องเที่ยวที่ผ่อนคลาย ชมทัศนียภาพ ไม่โลดโผนเหมาะกับคนที่มีอายุมากขึ้น
- 2.1.3 นักท่องเที่ยวที่ไปท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติทางบกส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับมัธยมปลายถึงอนุปริญญา แต่อุทยานแห่งชาติทางทะเลส่วนใหญ่จบปริญญาตรี
- 2.1.4 ผู้มีอาชีพรับจ้างและประกอบธุรกิจส่วนตัวเป็นนักท่องเที่ยวที่มายังอุทยานแห่งชาติมากที่สุด และยังพบว่าที่อุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้าและหมู่เกาะเสม็ด

นักท่องเที่ยวจำนวนมากเป็นข้าราชการ

- 2.1.5 เพื่อนหรือมิตรใกล้ชิดเป็นผู้แนะนำให้มาท่องเที่ยวที่อุทยานแห่งชาตินี้ นอกจากนั้นยังรับรู้หรือรู้จักแหล่งท่องเที่ยวจากสื่อมวลชน ประเพณีวิทยุ โทรทัศน์ และรับรู้จากหนังสือพิมพ์ และเอกสารของอุทยานแห่งชาติน้อยที่สุด
- 2.1.6 ความต้องการได้พบเห็นได้สัมผัสกับแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติทางบก คือ น้ำตก ป่าไม้ อุคมสมบูรณ์ของป่าดิบชื้น ส่วนอุทยานแห่งชาติทางทะเล คือ น้ำทะเลใสสะอาด หาดทรายขาว
- 2.1.7 นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ทราบจุดเด่นและเอกลักษณ์ของอุทยานแห่งชาติที่เข้าไปท่องเที่ยว และต้องการได้พบเห็นได้สัมผัสกับความงดงามทางธรรมชาติเหล่านั้น อันได้แก่ การได้เดินชายหาดทรายขาวสะอาด เล่นน้ำทะเลใสสะอาด ณ อุทยานแห่งชาติทางทะเลทั้งสองแห่ง และการได้พบเห็นป่าไม้ ระบบนิเวศป่าดิบชื้นและป่าดิบแล้ง และได้เล่นน้ำตก ณ อุทยานแห่งชาติทางบก
- 2.1.8 ก่อนเดินทางมาท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวทราบและไม่ทราบข้อมูลการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศ และสิ่งแวดล้อมของอุทยานแห่งชาติในจำนวนใกล้เคียงกัน ดังนั้นหากต้องการสร้างนักท่องเที่ยวคุณภาพเพื่อความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติควรดำเนินการเผยแพร่ความรู้และคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศ และสิ่งแวดล้อมสู่สังคมด้วยวิธีการต่างๆ ให้มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยใช้สื่อมวลชนประเพณีวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และเอกสารแผ่นพับของอุทยานแห่งชาติ ส่วนการถ่ายทอดความรู้และคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศ และสิ่งแวดล้อมขณะที่นักท่องเที่ยวกำลังท่องเที่ยวอยู่ในอุทยานแห่งชาตินั้น อุทยานแห่งชาติทางทะเลเช่น บริเวณชายหาดต่างๆ บนเกาะเสม็ด ควรมีบอร์ดประชาสัมพันธ์ด้านความรู้และคุณค่าของระบบนิเวศชายฝั่งทะเลเพิ่มมากขึ้น ขณะเดียวกันบริเวณน้ำตกของอุทยานแห่งชาติทางบกก็สมควรเพิ่มบอร์ดหรือข้อมูลที่เน้นความรู้และคุณค่าของระบบนิเวศป่าดิบชื้น ป่าดิบแล้ง ทรัพยากรน้ำ (น้ำตก) หลายๆ แห่งของแหล่งท่องเที่ยว การจัดไว้ที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวและศูนย์นิทรรศการยังไม่เพียงพอ เพราะนักท่องเที่ยวบางส่วนไม่สนใจเข้าไปในศูนย์ดังกล่าว
- 2.1.9 นักท่องเที่ยวมากกว่าร้อยละ 90 ที่เดินทางมายังอุทยานแห่งชาติทั้ง 7 แห่ง ได้แสดงความตั้งใจจะกลับมาอีก แสดงว่าคุณค่าและคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวตลอดจนการบริหารและการจัดการดูแลเอาใจใส่จากเจ้าหน้าที่ของอุทยานแห่งชาติสามารถสร้างความพึงพอใจและประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการบริหารและการจัดการในเชิงอนุรักษ์ที่

อุทยานแห่งชาติแต่ละแห่งดำเนินการนั้น สามารถเรียงลำดับความพอใจจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิว เขาชะเมา-เขาวง เขาคิชฌกูฏ เขาแหลมหญ้าและหมู่เกาะเสม็ด ปางสีดา หมู่เกาะช้างและทับลาน

- 2.1.10 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่ประสงค์ให้เกิดความยั่งยืนของทรัพยากรการท่องเที่ยวส่วนใหญ่ยังมุ่งไปที่ความโดดเด่นและเอกลักษณ์ของแต่ละอุทยานแห่งชาติ คือ ต้องการให้เกิดความยั่งยืนของชายหาดทรายขาวสะอาด น้ำทะเลใสสีสดใสน้ำตกและป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์

นักท่องเที่ยวมีความประสงค์ที่จะมีส่วนร่วมในการช่วยให้แหล่งท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติมีความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศ และสิ่งแวดล้อม โดยการช่วยกันรักษาความสะอาด ไม่ทิ้งขยะ และไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศ และสิ่งแวดล้อม

2.2 นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ

อุทยานแห่งชาติที่มีนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเดินทางมาท่องเที่ยวมากคือ อุทยานแห่งชาติทางทะเล เขาแหลมหญ้า และหมู่เกาะเสม็ด กับหมู่เกาะช้าง ผลการศึกษาจะอภิปรายและสรุปผล การศึกษาได้ดังนี้

- 2.2.1 นักท่องเที่ยวทั้งเพศชาย – หญิง มีจำนวนใกล้เคียงกัน
- 2.2.2 นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นผู้มีอายุในวัยหนุ่มสาวคือ 21 – 30 ปี
- 2.2.3 ระดับการศึกษาส่วนใหญ่เป็นผู้มีการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า
- 2.2.4 อาชีพส่วนใหญ่เป็นการประกอบกิจการส่วนตัว รองลงมาคือ งานภาครัฐกิจและข้าราชการ
- 2.2.5 เชื้อชาติของนักท่องเที่ยวมากที่สุดคือ อังกฤษ รองลงมาคือ เดนมาร์ก เยอรมัน อเมริกัน สวีเดน เนเธอร์แลนด์ และอิสราเอล ซึ่งนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นชาวยุโรป และ มาจากยุโรปตะวันตกมากที่สุด รองลงมาคือ ยุโรปใต้
- 2.2.6 นักท่องเที่ยวรู้จักอุทยานแห่งชาติและแหล่งท่องเที่ยวโดยเพื่อนบอกมากที่สุด รองลงมาคือ จากสื่ออินเทอร์เน็ต เอกสารแนะนำการท่องเที่ยวและจากบริษัทท่องเที่ยว มีข้อสังเกตว่า การรับรู้แหล่งท่องเที่ยวและอุทยานชาตินั้น เขาไม่ได้รับรู้ถึงความรู้และคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวและอุทยานแห่งชาติมาก่อนเลย จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะต้องเพิ่มข้อมูลที่ให้ความรู้และคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติเข้าไปในการเผยแพร่ต่าง ๆ ด้วย นอกจากนี้ระหว่างที่นักท่องเที่ยวอยู่ในอุทยานแห่งชาติและได้ท่องเที่ยวไปในที่ต่างๆ

ก็จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเพิ่มการเผยแพร่ความรู้และคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมที่เป็นภาษาต่างประเทศเช่น ภาษาอังกฤษให้นักท่องเที่ยวทราบ เช่น การจัดบอร์ด แผ่นพับและเอกสารอื่น ๆ ที่ต้องดำเนินการดังกล่าวก็เพราะมากกว่าครึ่งของนักท่องเที่ยวไม่ทราบเรื่องนี้เลย

2.2.7 แหล่งท่องเที่ยวภายในอุทยานแห่งชาติทั้ง 2 แห่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมายังอุทยานแห่งชาติคือ หาดทรายแก้ว อ่าวพร้าว อ่าววงเดือน และหาดแม่รำพึงของอุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้าและหมู่เกาะเสม็ด ส่วนที่อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง นักท่องเที่ยวนิยมไปที่ หาดทรายขาว หาดไก่อแบ้ น้ำตกคลองพลู และน้ำตกธารมะยม

2.2.8 นักท่องเที่ยวอยากกลับมาอีกหรือไม่ พบว่ามากกว่าร้อยละ 70 มีความประสงค์จะเดินทาง กลับมายังอุทยานแห่งชาติทั้ง 2 แห่งอีก ด้วยเหตุผลดังนี้

อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง มีความประทับใจในความงดงามของธรรมชาติ ปะการัง ทะเลสวย ชายหาดทรายสวย แสงแดดดี ป่าดิบอุดมสมบูรณ์ที่พักราคาถูก และที่สำคัญมากคือ ประชาชนเป็นมิตร

อุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้าและหมู่เกาะเสม็ด มีความประทับใจในความงดงามของชายหาดทราย หาดทรายแก้ว น้ำทะเลใสสวย แสงแดด อาหารไม่แพง และที่สำคัญมากคือ ประชาชนเป็นมิตร

การที่มีผู้นิยมและตั้งใจจะกลับมาอีกเป็นจำนวนร้อยละ 70 นั้น เป็นนิมิตรหมายที่ดีประการหนึ่งคือ เขาพึงพอใจ และนักท่องเที่ยวเหล่านั้นจะเป็นเหมือน ขั้วของการเผยแพร่ต่อไป จะมีการแนะนำไปยังเพื่อนสนิท มิตรสหาย ต่างๆ อีกต่อไป จะทำให้อุทยานแห่งชาติทางทะเลจะมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามามากขึ้นในอนาคต

มีนักท่องเที่ยวจำนวนน้อยกว่าร้อยละ 30 ไม่ประสงค์จะเดินทางกลับมาอีก ด้วยเหตุผลดังนี้ อาคารที่พัก บังกะโลอยู่กันอย่างหนาแน่นและราคาแพง นักท่องเที่ยวจำนวนมาก โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวไทยชอบทำให้แหล่งท่องเที่ยวสกปรก เป็นความเห็นของนักท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติเกาะช้าง ส่วนอุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้าและหมู่เกาะเสม็ด นักท่องเที่ยวมีความเห็นในเชิงลบดังนี้คือ ราคาที่พักสูงเกินไป แหล่งท่องเที่ยวสกปรก ค่าธรรมเนียมเข้าอุทยานแห่งชาติ 200 บาทต่อคน เป็นอัตราที่สูงเกินไป การอนุญาตให้เรือและเจ็ตสกีวิ่งตามชายฝั่งรบกวนนักท่องเที่ยวอาจก่อให้เกิดอันตรายและมีผลเสียต่อคุณภาพน้ำทะเล และสุดท้ายคือ มีสุนัขมากมายบริเวณชายหาด (ปัจจุบันได้ข่าวว่าลดน้อยลงไปแล้ว)

- 2.2.9 นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่สามารถระบุได้ว่าต้องการให้แหล่งท่องเที่ยวแห่งใดภายในอุทยานแห่งชาติทั้ง 2 มีความยั่งยืน คือมีมากถึงร้อยละ 73.81 และร้อยละ 74.42 ของนักท่องเที่ยว ณ อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง และอุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้าและหมู่เกาะเสม็ดตามลำดับ

นักท่องเที่ยวส่วนน้อยที่ระบุได้ก็คือต้องการให้แหล่งท่องเที่ยว ป่าดิบชื้น น้ำตก ชายหาดทรายขาว น้ำทะเล และหมู่บ้านชาวประมงบางเบาของอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้างมีความยั่งยืน ในขณะที่เดียวกันกับอุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้าและเกาะเสม็ด คือ ชายหาดทราย น้ำทะเลใส และแนวป่าไม้บนเกาะ

- 2.2.10 นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจการบริหารและการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยวในระดับต่างกันระหว่างอุทยานแห่งชาติทางทะเลทั้งสองแห่ง คือ

อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง ร้อยละ 61.91 พึงพอใจปานกลางขึ้นไปถึงมากที่สุด ขณะที่อุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้าและหมู่เกาะเสม็ด มีความพึงพอใจระดับเดียวกันร้อยละ 46.52 ข้อมูลดังกล่าวทำให้น่าพิจารณาว่าผลงานด้านนี้ของอุทยานแห่งชาติทั้งสองแห่งยังต้องมีการพัฒนาและปรับปรุงให้มากขึ้นอีก ให้เห็นเป็นชิ้นงานชัดเจนมากขึ้นอีก อย่างไรก็ตามพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่ก่อให้เกิดความสกปรกความไม่สงบ ก็อาจเป็นภาพสะท้อนต่อการบริหารและการจัดการเชิงอนุรักษ์ของอุทยานแห่งชาติด้วยเช่นกัน

- 2.2.11 นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศให้ความคิดเห็น เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติมีความยั่งยืน ความคิดเห็นที่ได้มาพอสรุปได้ว่า การควบคุมจำนวนรถและบังกะโล ช่วยดูแลความสะอาดบนชายหาดและแหล่งท่องเที่ยวและการลดจำนวนขยะมูลฝอย ขณะเดียวกันการแยกพื้นที่เรือเจ็ตสกีออกจากพื้นที่ว่ายน้ำเล่น

3. บุคลากรของอุทยานแห่งชาติ

บุคลากรที่ปฏิบัติงานอยู่ที่อุทยานแห่งชาติ คือบุคคลสำคัญอย่างยิ่งที่จะร่วมช่วยทำให้เกิดความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมของอุทยานชาตินั้น ๆ ผลการศึกษารังนี้ได้ครอบคลุมถึงการปฏิบัติงานของบุคลากรด้วยดังนี้

- 3.1 บุคลากรส่วนใหญ่เป็นชายมากกว่าหญิง เนื่องจากประเภทของงานและหน้าที่การปฏิบัติงานหนักทางด้านการป้องกันและปราบปราม บุคลากรส่วนใหญ่จึงเป็นผู้ชายมากกว่าผู้หญิง

- 3.2 บุคลากรส่วนใหญ่อยู่ในวัย 21 – 40 ปี เป็นวัยที่มีประสิทธิภาพ มีความคล่องตัวเหมาะสมกับหน้าที่ในการปฏิบัติงานของอุทยานแห่งชาติ

- 3.3 พื้นฐานการศึกษาของบุคลากรส่วนใหญ่อยู่ในระดับมัธยมศึกษา ซึ่งเป็นฝ่ายปฏิบัติการด้านการ

ป้องกัน ปรามปราม แต่ฝ่ายบริหารงานมีวุฒิอนุปริญญาและปริญญาขึ้นไป

- 3.4 บุคลากรทุกคนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทราบดีกว่าอุทยานแห่งชาติที่ตนปฏิบัติงานอยู่นั้นมีความโดดเด่นและเอกลักษณ์จุดอ่อนไหวของการเสื่อมโทรมและภาวะเสี่ยงและคุกคามต่อทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศ และสิ่งแวดล้อมอะไรบ้าง ทำให้เชื่อมั่นได้ว่าการปฏิบัติการเพื่อความยั่งยืนของอุทยานแห่งชาติและแหล่งท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติจะไม่ผิดเป้าหมายไม่หลงทาง เพราะต่างเห็นภาพเป้าหมายชัดเจนเหมือนกันหมด ซึ่งจุดอ่อนไหวต่อการเสื่อมโทรมที่ชัดเจนของอุทยานแห่งชาติทางทะเลคือ ชายหาดทราย ปะการัง ส่วนอุทยานแห่งชาติทางบกคือ ทรัพยากรป่าไม้ น้ำตก และสัตว์ป่า ภาวะคุกคามที่บุคลากรส่วนใหญ่ระบุชัดเจนคือ การบุกรุกลักลอบตัดไม้ทำลายป่า การหิบบจวบปะการัง การควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวไม่ได้ และการจัดการกับขยะมูลฝอย
- 3.5 บุคลากรมากกว่าร้อยละ 70 ของอุทยานแห่งชาติได้รับการฝึกอบรมให้เข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม ส่วนที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมมีบ้างที่ปฏิบัติงานในสำนักงานด้านงานธุรการ ขณะเดียวกันก็พบว่ามีการไปฝึกอบรมครั้งล่าสุดเมื่อปี พ.ศ.2543 (คือก่อนปีที่ทำการวิจัย 1ปี) แสดงว่ายังมีความทันสมัย และเชื่อมั่นได้ว่าความรู้จากการฝึกอบรมจะยังทันสมัยและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของภาวะทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมต่าง ๆ
- 3.6 การเตรียมบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจถึงทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศ และสิ่งแวดล้อมของอุทยานแห่งชาติเพื่อเป็นผู้นำทาง เป็นมัคคุเทศก์ เป็นวิทยากรได้มีการดำเนินการในทุกอุทยานแห่งชาติ แต่จะพบน้อยหน่อยที่อุทยานแห่งชาติที่มีนักท่องเที่ยวไม่มากนัก เช่น อุทยานแห่งชาติทับลานและปางสีดา ซึ่งทั้ง 2 อุทยานแห่งชาตินี้ก็ควรจะเริ่มพัฒนาบุคลากรเพื่อการนี้ให้มากขึ้น
- 3.7 อุทยานแห่งชาติทุกแห่งมีระเบียบและแนวทางให้บุคลากรทุกคนปฏิบัติในการพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมของอุทยานแห่งชาติชัดเจนแล้ว
- 3.8 บุคลากรมีความรักและภูมิใจในอุทยานแห่งชาติที่ตนทำงานอยู่เพียงใด บุคลากรเกือบทั้งหมดมีความรักและภูมิใจในระดับมากและมากที่สุด อุทยานแห่งชาติที่มีบุคลากรแสดงความรักและภูมิใจอุทยานแห่งชาติที่ปฏิบัติงานอยู่ จากมากไปหาน้อยดังนี้ อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง น้ำตกพลิ้ว เขาคิชฌกูฏ เกาะช้าง เขาแหลมหญ้าและหมู่เกาะเสม็ด ทับลานและปางสีดา เมื่อบุคลากรส่วนใหญ่แสดงความรักและภูมิใจในองค์กร (อุทยานแห่งชาติ) ทำให้มั่นใจได้ว่าการบริหารและการจัดการภายในองค์กรมีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะนำพาบุคลากรให้ปฏิบัติงานเพื่อการปกป้อง คุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมของอุทยานแห่งชาติให้ยั่งยืน อันจะเป็นผลให้เกิดความยั่งยืนต่อแหล่งท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติทั้ง 7 แห่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือแน่นอน

4. ประชาชนชุมชนท้องถิ่น

จากการศึกษาประชาชนชุมชนท้องถิ่นพบว่า

- 4.1 ประชาชนชุมชนท้องถิ่นที่ดำเนินการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเป็นหญิงมากกว่าชาย และเป็นผู้มีอายุตั้งแต่ 31 ปีขึ้นไปเป็นส่วนใหญ่ โดยการเข้ามาค้าขายอาหาร ของที่ระลึก สินค้าพื้นเมือง สำหรับพื้นฐานการศึกษาของประชาชนชุมชนท้องถิ่นพบว่า จบประถมศึกษามากที่สุด รองลงมาคือมัธยมศึกษา และอุดมศึกษาตามลำดับ แต่พบว่าอุทยานแห่งชาติทางทะเล ประชาชนชุมชนท้องถิ่นมีพื้นฐานการศึกษาสูงกว่าคือมีระดับอุดมศึกษา เช่น อนุปริญญา (ป.ว.ศ.) และปริญญาตรีหรือสูงกว่า ความแตกต่างดังกล่าวเป็นผลของการปรับตัวทางสังคมเพื่อให้สอดคล้องกับภาวะตลาดการท่องเที่ยวเพื่อรองรับชาวต่างประเทศ ประชาชนชุมชนท้องถิ่นมีการปรับตัว มีผู้คนที่มีการศึกษาสูงขึ้นเดินทางเข้าไปตั้งถิ่นฐาน เช่น ที่เกาะเสม็ด และเกาะช้าง เป็นต้น
- 4.2 อาชีพของประชาชนชุมชนท้องถิ่น ที่อุทยานแห่งชาติทางบกประชาชนชุมชนท้องถิ่นมีอาชีพทางเกษตรกรรม รับจ้างและธุรกิจส่วนตัว แต่ต่างไปกับอุทยานแห่งชาติทางทะเลที่มีอาชีพรับจ้างในธุรกิจการท่องเที่ยว โรงแรม ร้านอาหาร และงานบริการ ซึ่งอาชีพดังกล่าวมีผลต่อรายได้ควบคู่กันไปด้วย พฤติกรรมสังคมของประชาชนชุมชนท้องถิ่นอุทยานแห่งชาติทะเลจะแสดงออกถึงพฤติกรรมเชิงพาณิชย์ชัดเจน ขณะที่พฤติกรรมสังคมของประชาชนชุมชนท้องถิ่นของอุทยานแห่งชาติทางบกแสดงถึงพฤติกรรมเชิงพาณิชย์น้อยกว่า และเป็นพฤติกรรมเพื่อยังชีพ (Subsistence) ชัดเจน ขณะที่ประชาชนชุมชนท้องถิ่นบางส่วนขาดโอกาสในการแสวงหารายได้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติ ก็ด้วยสาเหตุของความไม่ชัดเจนว่าจะทำอะไรดี และบางรายไม่สามารถทำได้เพราะอุทยานแห่งชาติไม่อนุญาตให้ปฏิบัติในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุทยานแห่งชาติทางบก
- 4.3 บทบาทของประชาชนชุมชนท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมกับการอุทยานแห่งชาติด้านการบริหารและการจัดการอุทยานแห่งชาติ อุทยานแห่งชาติทับลานให้โอกาสประชาชนชุมชนสูงที่สุดเมื่อเทียบกับอุทยานแห่งชาติอื่น ๆ อุทยานแห่งชาติทางทะเลเปิดโอกาสให้ประชาชนชุมชนท้องถิ่นในการเสนอข้อคิดเห็นในการดำเนินงานของอุทยานแห่งชาติ ในอนาคตอุทยานแห่งชาติควรส่งเสริมให้ประชาชนชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมกับการอุทยานแห่งชาติในด้านการบริหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น เพราะเป็นการเพิ่มแนวร่วมในพื้นที่รอบ ๆ อุทยานแห่งชาติในการปกป้องคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมให้มีความยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนตำบลหรือองค์กรเอกชนที่อยู่รอบอุทยานแห่งชาติและเหตุที่ไม่ได้ร่วมด้วยเป็นเพราะว่าอุทยานแห่งชาติไม่ได้เชิญหรือไม่เปิดโอกาสให้ ทั้ง ๆ ที่เต็มใจจะเข้าช่วยอยู่แล้ว นอกจากนั้นการให้ความรู้ความเข้าใจในคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ

ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชน ชุมชนท้องถิ่นควรมีมากขึ้น ทั้ง ๆ ที่ทุกอุทยานแห่งชาติได้พยายามดำเนินการอยู่แล้ว

4.4 ประชาชนชุมชนท้องถิ่นอยากให้อุทยานแห่งชาติเปิดโอกาสให้ทำอะไรบ้าง และขณะนี้ได้ช่วยอุทยานแห่งชาติทำอะไรบ้าง

สิ่งที่ประชาชนชุมชนท้องถิ่นปรารถนาจะช่วยอุทยานแห่งชาติคือ การรักษาความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยว การดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม การเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว

ประชาชนชุมชนท้องถิ่นต้องการให้อุทยานแห่งชาติเปิดโอกาสให้ เช่น ต้องการให้ช่วยพัฒนาภาษาอังกฤษให้เก่งขึ้น (อุทยานแห่งชาติทางทะเล) ต้องการเข้าไปช่วยคิดช่วยทำให้โอกาสมีรายได้จากการท่องเที่ยวและให้โอกาสในการเก็บพืชผล ผักหญ้า หน่อไม้ ในบางช่วงเวลาเพื่อเป็นอาหาร เช่น ตอนต้นฤดูฝนของอุทยานแห่งชาติทางบก เป็นต้น

4.5 อุทยานแห่งชาติกับประชาชนชุมชนท้องถิ่นมีปัญหาความคิดเห็น ไม่ตรงกันอยู่บ้าง อาทิเช่น การเก็บค่าธรรมเนียมเข้าอุทยานแห่งชาติที่มีการวิจารณ์กันว่า 20 บาทต่อคนของชาวต่างประเทศ 20 บาทสำหรับคนไทย เป็นต้น ปัญหาความเข้มงวดของเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติที่มีมากจนดูเหมือนประชาชนชุมชนท้องถิ่นกับอุทยานแห่งชาติเป็นศัตรูกัน ซึ่งเป็นบรรยากาศที่ควรจัดให้หมดไปโดยการมีส่วนร่วมในการอยู่ร่วมกัน อุทยานแห่งชาติควรมีฝ่ายชุมชนสัมพันธ์ที่ทำหน้าที่เชื่อมประสานกับชุมชนท้องถิ่น ควรมีการประเมินผลความสัมพันธ์กับชุมชนท้องถิ่นเป็นระยะ ๆ

5. ข้อเสนอแนะ

คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมหากจะมีความศึกษาวิจัยสืบเนื่องต่อไปดังนี้

5.1 แบบจำลองการบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่นำไปทดสอบความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติกับอุทยานแห่งชาติทั้ง 7 แห่งในภาคตะวันออกแล้ว มีความเชื่อมั่นได้ว่าสามารถนำไปเป็นแนวทางกำหนดเป็นมาตรฐานการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศสำหรับอุทยานแห่งชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติต่างๆ ได้ โดยคณะผู้วิจัยได้สรุปไว้เรียบร้อยแล้วในเนื้อหาบทที่ 5 สรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะเรื่องแนวทางการกำหนดมาตรฐานการบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสำหรับอุทยานแห่งชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอื่นๆ

5.2 การสร้างความเชื่อมั่นในแบบจำลองที่ได้ทดลองศึกษาโดยใช้อุทยานแห่งชาติ 7 แห่งในภาคตะวันออกไปแล้วนั้น หากนำแบบจำลองที่ปรับปรุงแล้วจากผลการวิจัยครั้งนี้ไปทดลองศึกษาวิจัยซ้ำกับอุทยานแห่งชาติที่เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวในแต่ละภาคของประเทศไทย ผลที่จะ

ได้จะทำให้เกิดการปรับปรุงพัฒนาแบบจำลองดีขึ้นจนสรุปเป็นแนวทางมาตรฐานการบริหาร และการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสำหรับอุทยานแห่งชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอื่นๆ ได้เป็นอย่างดี

- 5.3 ผลการศึกษาที่แสดงถึงระดับความสามารถในการบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควรจะเป็นหัวข้อและแนวทางในการศึกษากับอุทยานแห่งชาติต่างๆ ทั่วประเทศและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอื่นๆ อีก การบ่งบอกผลการจัดการระดับจะเป็นแรงกระตุ้นให้มีการปรับปรุงแก้ไขพัฒนาระบบการบริหารและการจัดการให้แหล่งท่องเที่ยวมีความยั่งยืนได้มากขึ้น
- 5.4 นักท่องเที่ยวชาวไทยที่ไปท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติในภาคตะวันออก ควรได้รับการส่งเสริมให้ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารทางด้านคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและสภาพแวดล้อม ทั้งขณะที่เขาท่องเที่ยวอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติและนอกเขตอุทยานแห่งชาติ เพื่อสร้างนักท่องเที่ยวคุณภาพเชิงนิเวศมากขึ้น
- 5.5 ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมถึงพื้นที่บริการ (Service Area) ของอุทยานแห่งชาติแต่ละแห่งว่าพื้นที่ใดที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาอุทยานแห่งชาติมาก พื้นที่ใดมาน้อย โดยแบ่งเป็นพื้นที่บริการหลัก (Core Service Area) พื้นที่บริการรอง (Secondary Service Area) และบริเวณขอบของพื้นที่บริการ (Fringe Service Area) ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการพิจารณากลุ่มเป้าหมายที่จะประชาสัมพันธ์ให้ความรู้และข้อมูลข่าวสารของอุทยานแห่งชาติได้ชัดเจนเป็นระบบมีขอบเขตการดำเนินการชัดเจนและจะทำให้ประหยัดเวลาและทรัพยากรในการประชาสัมพันธ์ได้ดีขึ้น
- 5.6 ควรมีการศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนชุมชนท้องถิ่นรอบๆ อุทยานแห่งชาติ เป็นเรื่องเฉพาะ เพื่อให้ทราบและกำหนดเป็นแนวทางได้ชัดเจนขึ้น
- 5.7 จึงควรมีการนำแบบจำลองที่เสนอเป็นแนวทางแล้วไปตรวจสอบกับอุทยานแห่งชาติยอดนิยม 10 อันดับแรกของประเทศไทย และให้มีการศึกษารูปแบบการบริหารและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทุกประเภทอันจะเป็นวิถีทางสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในกับพื้นที่ที่อยู่ในความดูแลขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล (อ.บ.ต.) หรือสภาพตำบล (ส.ต.) อำเภอ

บทที่ 1

“การบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติในภาคตะวันออก”

Ecotourism Management of the Eastern Region National Parks

1. ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย

สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่มีความสะอาด สงบ สวยสดงดงาม น่าตื่นตาตื่นใจอย่างอุทยานแห่งชาติ เป็นเสน่ห์ดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศให้เดินทางเข้าไปสัมผัสกับธรรมชาติอย่างใกล้ชิด ความนิยมของนักท่องเที่ยวที่มุ่งเข้าไปท่องเที่ยวในเขตอุทยานแห่งชาติมีเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากข้อมูลของกรมป่าไม้ แสดงให้เห็นถึงการเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยวที่มุ่งเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติอย่างต่อเนื่องคือ มีจำนวน 10,880,374 คน ในปี พ.ศ. 2535 เพิ่มขึ้นเป็น 15,437,613 คน ในปี พ.ศ. 2539 และใกล้เคียง 20 ล้านคนต่อปีในปัจจุบัน เป็นที่น่ายินดีที่เรายังมีอุทยานแห่งชาติที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติจำนวนมากไว้รองรับการขยายตัวของนักท่องเที่ยวและเป็นที่น่ายินดีที่นักท่องเที่ยวมีส่วนส่งเสริมต่อการกระจายรายได้ให้เกิดแก่ประชาชนในพื้นที่ข้างเคียงอุทยานแห่งชาติทั้งหลาย แต่ก็มีเรื่องน่าเป็นห่วงต่อแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอย่างอุทยานแห่งชาติเช่นกัน ในประเด็นที่ว่าอุทยานแห่งชาติจะสามารถยืนหยัดและดำรงไว้ซึ่งคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติให้อยู่ยั่งยืนได้นานเพียงใด เพราะนักท่องเที่ยวอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและสภาพแวดล้อม ของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆในอุทยานแห่งชาติได้เสมอ ขณะนี้อุทยานแห่งชาติทั้งหลายได้มีการบริหารและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วยหลักการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวอย่างไร มีความแตกต่างกันหรือไม่ในแต่ละอุทยานแห่งชาติและถ้ามีบ้าง ไม่มีบ้างจะบ่งบอกระดับการบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้แตกต่างกันเพียงใดและควรมีแนวทางใดเป็นมาตรฐานการบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติ

2. วัตถุประสงค์

- 2.1 เพื่อศึกษาการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติในภาคตะวันออก
- 2.2 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติในภาคตะวันออก
- 2.3 เพื่อจัดระดับการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติในภาคตะวันออก

2.4 เพื่อทดสอบแบบจำลองการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศสำหรับอุทยานแห่งชาติ ว่ามีความเหมาะสม หรือต้องปรับปรุงแก้ไขส่วนใดบ้าง ก่อนที่จะนำไปประยุกต์ใช้กับ แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นอุทยานแห่งชาติ และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอื่นๆ

2.5 เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดมาตรฐานการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศสำหรับอุทยานแห่งชาติ และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอื่นๆ

3. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

3.1 ทราบถึงการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติ 7 แห่ง เป็นภาครวม

3.2 ทราบถึงความแตกต่างของการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติ ในภาคตะวันออก

3.3 สามารถจัดลำดับความสามารถในการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติในภาคตะวันออกได้

3.4 พัฒนาแบบจำลองการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

3.5 ได้องค์ความรู้ใหม่ในการกำหนดมาตรฐานการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอื่นๆ

4. การนำผลไปใช้

ผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะนำไปสู่การสร้างมาตรฐานเบื้องต้นด้านการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นอุทยานแห่งชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอื่นๆ อันจะเป็นแนวทางในการสร้างความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทยในอนาคต

5. สมมติฐานของการวิจัย

5.1 ระดับความสามารถในการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติทั้ง 7 แห่ง ในภาคตะวันออกจะมีความสามารถแตกต่างกันอย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุทยานแห่งชาติทางทะเลจะมีระดับความสามารถที่สูงกว่าอุทยานแห่งชาติทางบก

5.2 การบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติทั้ง 7 แห่ง น่าจะมีประเด็นการบริหารและการจัดการมากกว่าร้อยละ 50 ของประเด็นในแบบจำลองที่ใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษา

6. นิยามศัพท์

6.1 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) หมายถึง

การท่องเที่ยวที่ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับความพึงพอใจ ความประทับใจ ควบคู่กับการได้รับความรู้ในคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศ และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยวโดยมีการบริหาร และการจัดการ ที่มุ่งเน้นให้เกิดความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยวและให้ความสำคัญต่อบทบาทของประชาชนชุมชนท้องถิ่น

6.2 การบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism Management) หมายถึง

การดำเนินการควบคุม กำกับดูแลให้นักท่องเที่ยวได้รับความพึงพอใจ ประทับใจ มีความรู้ความเข้าใจถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว การดำเนินการให้มีระบบจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและสภาพแวดล้อมที่มีเป้าหมายให้เกิดประโยชน์ สูงสุดเหมาะสมที่สุด และยั่งยืนนานที่สุด ตลอดจนการให้ความสำคัญต่อประสิทธิภาพเชิงอนุรักษ์ของบุคลากรขององค์กรจัดการนั้น และให้ความสำคัญต่อบทบาทประชาชนชุมชนท้องถิ่น

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยทำการศึกษากำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศและขอให้ราชบัณฑิตยสถานกำหนดความหมายคำว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) หมายถึง การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

(การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย แผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ 2544 : หน้า 2)

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยทำการศึกษาโครงการการดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และนำชัย หนูผล ได้เขียนเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้แนวความคิดที่ได้รับความนิยมของ Shirley and et. al ได้นำมาแพร่หลายในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนคือ “ เป็นการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของสังคมปัจจุบัน โดยไม่บั่นทอนศักยภาพในการพัฒนาของคนรุ่นหน้า ในการแสวงหาการตอบสนองความต้องการของคน ” จนขยายครอบคลุมมาสู่การพัฒนาเป็นหลักการดังต่อไปนี้

การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนมีหลักการ ดังนี้

1. ควรเป็นการใช้ทรัพยากรให้ยั่งยืน (Using Resource Sustainable)

การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอดี ทั้งเป็นทรัพยากรธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม เป็นสิ่งสำคัญและเป็นแนวทางการทำธุรกิจในระยะยาว

2. การลดการบริโภคที่มากเกินไปจนความจำเป็นและลดของเสีย (Reducing Over-consumption and Waste)

การลดการบริโภคที่มากเกินไป และการลดของเสีย จะช่วยลดค่าใช้จ่ายในการทำนุบำรุงสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายในระยะยาว และเป็นการเพิ่มคุณภาพของการท่องเที่ยว

3. การรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ (Maintaining Diversity)

การรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวในระยะยาว และช่วยขยายฐานของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

4. มีการบูรณาการท่องเที่ยวในการวางแผน (Integrating Tourism into Planning)

การประสานการพัฒนาการท่องเที่ยวเข้ากับกรอบแผนกลยุทธ์การพัฒนาแห่งชาติการพัฒนาท้องถิ่น และการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม จะช่วยขยายศักยภาพการท่องเที่ยวในระยะยาว

5. มีการสนับสนุนเศรษฐกิจท้องถิ่น (Supporting Local Economics)

การท่องเที่ยวที่รองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น โดยพิจารณาด้านราคา และคุณค่าของสิ่งแวดล้อมไว้ ไม่เพียงแต่ทำให้เกิดการประหยัด แต่ยังป้องกันสิ่งแวดล้อมไม่ให้ถูกทำลายอีกด้วย

6. สร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น (Involving Local Communities)

การมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ของท้องถิ่นในสาขาการท่องเที่ยว ไม่เพียงแต่สร้างผลตอบแทนแก่ประชากรและสิ่งแวดล้อมโดยรวม แต่ยังช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการการท่องเที่ยวอีกด้วย

7. มีการปรึกษาหารือระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Consulting Stakeholders and the Public)

การปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอ ระหว่างผู้ประกอบการ ประชาชนท้องถิ่น องค์กรและสถาบันที่เกี่ยวข้อง มีความจำเป็นในการที่จะร่วมงานไปในทิศทางเดียวกัน รวมทั้งร่วมแก้ปัญหา และลดข้อขัดแย้งในผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน

8. มีการฝึกอบรมบุคลากร (Training Staff)

การฝึกอบรมบุคลากร โดยสอดแทรกแนวคิดและวิธีปฏิบัติในการพัฒนาแบบยั่งยืนต่อบุคลากรท้องถิ่นทุกระดับ จะช่วยยกระดับการบริการการท่องเที่ยว

9. ทำการตลาดการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ (Marketing Tourism Responsibly)

การตลาดที่จัดเตรียมข้อมูลข่าวสารอย่างพร้อมมูล จะทำให้นักท่องเที่ยวเข้าใจและเคารพในสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว และจะช่วยยกระดับความพอใจของนักท่องเที่ยวด้วย

10. มีการดำเนินการวิจัย (Undertaking Research)

การวิจัยและการติดตามตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต่อการช่วยแก้ปัญหา และเพิ่มผลประโยชน์ต่อแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว และนักลงทุน

(การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย 2542 : 2-11 - 2-12 และนำชัย ทนุผล 2542 :20-21)

ในด้านทิศทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้เผยแพร่สู่สาธารณะดังนี้
นโยบายและกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1. กรอบการกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์และจุดมุ่งหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

วิสัยทัศน์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ “ การท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ มีการจัดการสิ่งแวดล้อม ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดย การมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนสืบไป ”

จุดมุ่งหมายสูงสุด (Super Goal) ของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน คงสภาพสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและทางสังคมที่ดี และประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้

2. การสนองตอบนโยบายระดับชาติ ตามวัตถุประสงค์ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ในอันที่จะตอบสนองและส่งเสริมการพัฒนาประเทศให้มีความมั่นคงและสมดุล คือ

2.1 การส่งเสริมศักยภาพของคน โดยเฉพาะด้านการเสริมสร้างและพัฒนาสุนทรียภาพทางจิตใจ รวมทั้งการมีกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการสร้างจิตสำนึกในด้านสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชน

2.2 การพัฒนาสภาพแวดล้อมทางสังคม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ของคนในชุมชน พัฒนาเสริมสร้างสมรรถภาพของชุมชนให้เข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้และกระจายรายได้ที่เหมาะสมและเป็นธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน

2.3 การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศที่มีเสถียรภาพมั่นคง และสมดุลระหว่างคน เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

2.4 มีส่วนในการช่วยปรับบทบาทของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในการพัฒนาและปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว

2.5 การวางแผนพัฒนาและจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีความสมบูรณ์

2.6 การพัฒนาประชารัฐ

นโยบายหลักการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1.นโยบายหลักการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1.1 การควบคุมดูแลรักษา และจัดการทรัพยากรให้คงสภาพเดิมแท้ไว้ให้มากที่สุด หลีกเลี่ยงหรืองดเว้นการท่องเที่ยวให้พื้นที่ที่อ่อนไหว ง่ายต่อการถูกกระทบ และฟื้นตัวได้ยาก

1.2 การจัดการต้องคำนึงถึงศักยภาพของทรัพยากรที่มีอยู่ จัดกิจกรรมที่เหมาะสมและสมดุล

1.3 การพัฒนาด้านการให้การศึกษาสังเกตการณ์ที่ดีในการรักษาระบบนิเวศร่วมกัน

1.4 การมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากร การบริการ การแลกเปลี่ยนความรู้และวัฒนธรรมชุมชนในกระบวนการท่องเที่ยว

1.5 ให้ความสำคัญของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

1.6 นำแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเข้าสู่แผนพัฒนาระดับต่างๆ อย่างมีความสำคัญ

1.7 สนับสนุนการศึกษา วิจัย และประเมินผลการพัฒนาอย่างรอบด้าน

1.8 มีการใช้กฎหมายในการควบคุม ดูแล รักษาสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเคร่งครัด

1.9 จัดทำแนวทางปฏิบัติ หรือคู่มือการจัดการ

1.10 จัดให้มีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้งในแนวตั้งและแนวนอน โดยให้มีการประสานงาน ด้านข้อมูลข่าวสารและการจัดการร่วมกันทุกระดับ

นโยบายและกลยุทธ์ด้านต่างๆในการจัดการเชิงนิเวศ

- 1.1 ด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม
- 1.2 ด้านการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก
- 1.3 ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น
- 1.4 ด้านการส่งเสริมตลาดและการนำเที่ยว
- 1.5 ด้านการจัดการโครงการพื้นฐานและบริการท่องเที่ยว
- 1.6 ด้านการส่งเสริมการลงทุน

(การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย แผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ 2544 : หน้า 5-15)

นอกจากนี้ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยยังได้เผยแพร่ถึงแนวคิดพื้นฐานและรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ดังนี้

แนวคิดพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประกอบด้วย

1. การใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน
2. การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
3. การสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว
4. การให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วม

รูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1. Principles of Sustainable Design Related to Ecotourism ยึดสิ่งแวดล้อมและสังคมเป็นหลัก ความหลากหลายทางชีวภาพ ความเป็นเอกภาพของสรรพสิ่ง ความบริสุทธิ์ของธรรมชาติ
2. Regional Environmentally Based Tourism Development Planning Model สร้างรูปแบบการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของแต่ละท้องถิ่นในระดับมหภาคขึ้น แต่แบ่งเป็นเขตๆ
3. Greening Mass Tourism มุ่งจัดการเชิงพาณิชย์พร้อมทั้งอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป

(การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ฉบับที่ 18 เล่มที่ 1 ม.ค.-มี.ค. 2545 หน้า 14-17)

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอาจมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันหลายองค์ประกอบ ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้เน้นไว้ดังนี้

องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4 ประการ คือ

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น(Identity or Authentic or Endemic or Unique) ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ (Eco-System) ในพื้นที่นั้นๆ ดังนั้น องค์ประกอบด้านพื้นที่จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ (Nature-based tourism)

2. องค์ประกอบด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม (Responsible travel) โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมไปถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษ และควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน (Sustainably managed tourism) เพื่อให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมที่ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และสังคม
3. องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) โดยมีการให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมศึกษา (Environmental education-based tourism)
4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม เป็นการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนท้องถิ่น (Involvement of local community or People participation) ที่มีส่วนร่วมในการคิด วางแผน ปฏิบัติตามแผน ได้รับประโยชน์ ติดตามตรวจสอบ ตลอดจนร่วมบำรุงรักษาทรัพยากรท่องเที่ยว อันจะก่อให้เกิดผลประโยชน์ในท้องถิ่น ทั้งการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต และการได้รับผลตอบแทนเพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย แผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ 2544 : หน้า 2-3)

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยยังได้ศึกษาแนวทางการบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลและสภาตำบล โดยให้แนวคิดที่น่าสนใจเกี่ยวกับการบริหารและการจัดการทรัพยากรในพื้นที่ไว้ดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารและการจัดการทรัพยากรในพื้นที่ประกอบด้วย :

1. การบริหารจัดการแบบองค์รวม หมายถึง การบริหารที่มองในทุกส่วนของสังคม ผสมผสานภาครัฐและเอกชน
2. การบริหารจัดการทรัพยากรโดยท้องถิ่น ที่เป็นบุคคล ประชาชนทุกกลุ่มมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวทุกระดับ
3. รูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรในพื้นที่ ในปัจจุบันมี 3 รูปแบบใหญ่ คือ
 - 3.1 การบริหารจัดการโดยรัฐฝ่ายเดียว
 - 3.2 การบริหารจัดการโดยรัฐร่วมกับประชาชน
 - 3.3 การบริหารจัดการโดยภาคเอกชน

แนวคิดการบริหารจัดการในลักษณะ พหุภาคี ประกอบด้วยรัฐ ประชาชน และองค์กรพัฒนาเอกชนและนักวิชาการสื่อมวลชนต่างๆ ในการจัดการทรัพยากรแต่ละท้องถิ่น

4. แนวทางการบริหารและการจัดการทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว
 - 4.1 การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น
 - 4.2 การกระจายอำนาจการบริหารจัดการ
 - 4.3 แนวทางการบริหารการจัดการทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว
5. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น
 - 5.1 อบต. กับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ
 - 5.2 บทบาทของ อบต. ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535
 - 5.3 บทบาทของ อบต. ตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535

รูปแบบการบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวที่น่าจะเป็นในพื้นที่รับผิดชอบของ อบต.และสต. ดังนี้

1. การโฆษณาและประชาสัมพันธ์
2. การสำรวจและพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว
3. การบริหารและการจัดการ
4. การวางแผนปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว
5. การรักษาความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว

(การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย โครงการศึกษาแนวทางการบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลและสภาตำบล 2543 หน้า 36-59 68-69)

ผศ.ดร. ดรชณี เอมพันธ์และคณะได้ศึกษาถึงแนวทางการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ภาคกลางไว้ดังนี้

แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาคกลาง

- การจัดการด้านทรัพยากรและกิจกรรมท่องเที่ยวให้ยั่งยืน ในเรื่องการปรับแผนต่างๆ การเตรียมความพร้อม กำหนดมาตรการการใช้ทรัพยากร ส่งเสริมให้กิจกรรมการท่องเที่ยวมีการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชนกับนักท่องเที่ยว ใช้มาตรการลดหย่อนภาษีให้ผู้บริจาทุนแก่ชุมชน เป็นต้น
- การจัดการด้านการตลาดและการบริการ ในเรื่อง ตัวสินค้าพิจารณาถึงกลุ่มนักท่องเที่ยว ราคาหาจุดคุ้มทุนร่วมกัน สถานที่บริการ ระบบความคิดของคนในชุมชนเชื่อมโยงกับราคา ผลิตภัณฑ์ และการจัดการ กระบวนการถ่ายทอดความรู้ มาตรการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรและขีดความสามารถ ทำให้ชุมชนมีรายได้

- การส่งเสริมการมีส่วนร่วมและกระจายประโยชน์สู่ท้องถิ่น โดยการสร้างจิตสำนึก กระตุ้นความคิดของคนในชุมชน ฝึกอบรมวิทยากร จัดทำแผนแม่บท จัดตั้งกองทุน การจัดการต้องโปร่งใส กระจายรายได้เป็นธรรม
- แนวทางการสร้างเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวโดยการสร้างเครือข่ายความต้องการจากชุมชน พัฒนาขีดความสามารถของอบต. การให้ข้อมูลข่าวสาร ในจังหวัดควรตั้งคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชน ทททได้จัดทำฐานข้อมูลเชิงนิเวศอยู่แล้วควรกระตุ้นให้ท้องถิ่นส่งข้อมูลมาปรับปรุงให้ทันสมัยอยู่เสมอ

ผศ.ดร.ดรชนี เอมพันธ์และคณะได้สรุปประสบการณ์ : การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภาคกลาง ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้ คือ ประเทศไทยมีเอกลักษณ์ ทรัพยากรธรรมชาติมีความหลากหลายทางชีวภาพ ภูมิทัศน์ ภูมิทัศน์วัฒนธรรมท้องถิ่นผสมผสานชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนกับสิ่งแวดล้อมชัดเจนทั้งระบบนิเวศป่าเขา ในผืนป่าตะวันตก ตะวันออก ชายฝั่งและหมู่เกาะในอ่าวไทย ป่าชนิดต่างและอุทยานมากกว่า 20 แห่ง และมีกรณีศึกษาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรืออนุรักษ์ไว้หลายแหล่ง เช่น บ้านเกาะปากจั่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยา การศึกษารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติภาคตะวันออก การจัดการ

ท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านหนองขาว จังหวัดกาญจนบุรี และส่วนที่เป็นการดูแลบริหารจัดการโดยรัฐ คือ กรมป่าไม้ ได้แก่อุทยานแห่งชาติต่างๆ ในผืนป่าตะวันตกและผืนป่าตะวันออกสามารถสรุปเป็นประเด็นต่างที่น่าสนใจดังนี้

1. กำหนดเขตการท่องเที่ยวว่าพื้นที่ใดควรเข้าไปท่องเที่ยวได้และควรจัดการการท่องเที่ยวในลักษณะอย่างไรโดยใช้หลักการกำหนดพื้นที่ กิจกรรม การมีส่วนร่วมของประชาชน กระจายโอกาส เป็นต้น
2. ประสบการณ์จากการศึกษาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติในภาคตะวันออก มีความเข้มข้นมากสามารถนำไปสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนได้ ประชาชนพร้อมที่จะช่วยอนุรักษ์
3. ในขบวนการวางแผนจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นผู้บริหารจัดการจำเป็นต้องมีการสำรวจทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง สร้างกลไกความร่วมมือ ความผูกพัน ลดความขัดแย้งตระหนักในหน้าที่
4. ผู้นำที่เข้มแข็งและการยอมรับของสมาชิกในชุมชนเป็นสิ่งจำเป็นต่อความสำเร็จของการจัดการ
 1. การจัดการการท่องเที่ยวควรเน้นเป็นอาชีพเสริมไม่ใช่อาชีพหลัก
 2. การท่องเที่ยวของชุมชนจะยั่งยืนได้ต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย
 3. การใช้สื่อประชาสัมพันธ์ให้ได้กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เหมาะสมและมีคุณภาพ
 4. การสร้างมาตรฐานการท่องเที่ยวเป็นสิ่งจำเป็นในการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน
 5. ภาครัฐควรดำเนินการตอบสนองสิ่งที่ ชุมชนต้องการมากกว่าเป็นเรื่องที่ภาครัฐต้องการ
 6. มีการกำหนดกลไกการบริหารจัดการต่างๆ
 7. ความสามัคคีและความผูกพันกันในชุมชนเป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานสำหรับความสำเร็จในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน

8. การจัดการการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมต้องเริ่มหลายฝ่ายไปพร้อมกันและต้องมีระบบการจัดการที่ดี
9. การจัดการต้องมีความจริงใจระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด
10. แนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวสำหรับผู้ประกอบการและหรือชุมชน
 - ควรต้องรู้ประวัติความเป็นมาของทรัพยากรทางธรรมชาติ วัฒนธรรม
 - ต้องมีความสำนึก รู้คุณค่า รู้ความหมายของประโยชน์ที่นักท่องเที่ยวจะได้รับจากการท่องเที่ยว
 - บุคลากรที่มีอยู่ทุกระดับในชุมชนควรมีส่วนร่วมในกระบวนการท่องเที่ยว
 - ต้องมีการจัดการในทุกๆ ด้าน ทรัพยากร สังคม วัฒนธรรม
 - ควรมีความรู้เรื่องเทคนิคต่างๆ ที่จะช่วยเรื่องความปลอดภัย
 - ผู้เกี่ยวข้องกับการนำเที่ยว ต้องรู้จักตนเอง และจัดการท่องเที่ยว
 - ต้องรู้จักกระบวนการมีส่วนร่วมทุกอย่าง ทุกปัจจัย แล้วนำมาซึ่งมาตรฐานการจัดการ

(ผศ.ดร.ดรรรชนี เอมพันธ์และคณะ สรุปประสบการณ์การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภาคกลาง 2545 หน้า 45-55)

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ได้ให้คำจำกัดความหรือความหมายขององค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อความชัดเจนมากขึ้นคือ องค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เป็นเอกลักษณ์ การวัดความเป็น นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สถานที่พักเชิงนิเวศ กลุ่มเป้าหมาย ทิศทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการท่องเที่ยว ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

องค์ประกอบที่เป็นเอกลักษณ์

พิจารณาจากสำคัญของระบบนิเวศ ความสมบูรณ์ ความหลากหลาย ลักษณะที่หายาก และความสัมพันธที่เป็นระบบในพื้นที่

ความโดดเด่นด้านกายภาพ คือ มีความโดดเด่นมาก (มีลักษณะเป็นสัญลักษณ์ชัดเจนมีความแปลกแตกต่างจากทั่วไป) หรือมีความโดดเด่นลดลงตามลำดับ

รวมทั้งสภาพที่มีความสวยงามของธรรมชาติ (ทัศนียภาพและองค์ประกอบ) ว่ามีระดับของความงามมากเป็นที่ประทับใจของผู้พบเห็นอย่างไร โดยสรุปแล้วมีความดึงดูดใจมากน้อยแค่ไหน ทั้งนี้รวมถึงความเหมาะสมในการจัดกิจกรรมเชิงนิเวศมีอย่างไร

มีองค์ประกอบทางด้านธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม (ด้านนามธรรม ประวัติศาสตร์ ความเป็นมาที่สำคัญ ด้านวัฒนธรรม ด้านรูปแบบและกิจกรรม ที่มีลักษณะดั้งเดิมของวัฒนธรรมในท้องถิ่นนั้นๆ) ที่ผสมผสานหรือเพิ่มความดึงดูดใจมากน้อยอย่างไร

(การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย 2542:3-3-3-14)

การวัดความเป็นนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การพิจารณาความเป็นนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สามารถพิจารณาระดับความเข้มข้นได้จากปัจจัย ดังต่อไปนี้

11. ความสนใจในแหล่งท่องเที่ยว พิจารณาประเภทและรูปแบบของแหล่งท่องเที่ยวที่นิยมไปเที่ยว โดยให้ความสำคัญการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่ส่งเสริมความรู้ การอนุรักษ์ การรักษาสีงแวดล้อม และการสร้างความตระหนักในการพัฒนาอย่างยั่งยืน ระดับความเข้มข้นของความสนใจมีดังนี้
 - สนใจแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ หรือวัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะถิ่น มีความสมบูรณ์หลากหลาย ต้องใช้ความตั้งใจในการท่องเที่ยวสูง มีกิจกรรมที่แตกต่างจากความเคยชินตามปกติหรือมีระดับความสนใจลดลงตามลำดับ
 - มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อศึกษา เรียนรู้ สัมผัส และดูแลรักษาสภาพธรรมชาติและระบบนิเวศ เช่น การศึกษาธรรมชาติ การเดินป่า การดำน้ำดูปะการัง การดูนก ส่องสัตว์ เป็นต้น
12. การเตรียมตัวก่อนเดินทางท่องเที่ยว
 นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควรจะ
 - มีการเตรียมการศึกษาหาความรู้ โดยศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และ/ หรือ เข้ารับการอบรมก่อนเดินทาง หรือโดยการสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ก่อนเดินทาง
 - มีการเตรียมอุปกรณ์เครื่องมือในการท่องเที่ยวครบถ้วนด้วยตนเอง หรือตามคำแนะนำ โดยให้ความสำคัญในอุปกรณ์ที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และไม่ทิ้งให้เป็นมูลฝอยในขณะท่องเที่ยว เช่น กระติกน้ำ กล่องอาหาร กล่องส่องทางไกล
13. การปฏิบัติตัวในการท่องเที่ยว
 - ปฏิบัติตามกฎหมายที่กำหนดไว้ในแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ หรือที่เห็นสมควร
 - มีความกระตือรือร้นในการรักษาสีงแวดล้อม
 - มีความสนใจใฝ่รู้ ในระหว่างการท่องเที่ยว ให้ความสำคัญต่อข้อมูล กิจกรรมการสื่อความหมาย หรืออื่นๆ ที่จะเสริมสร้างความรู้และความตระหนักที่ดี
 - มีความยินดีจ่ายในการช่วยรักษาสีงแวดล้อม (เน้นการจ่ายทางตรงลงในพื้นที่ที่ท่องเที่ยว เช่น การบริจาค การจ่ายค่าบริการ การส่งเสริมแนะนำ เป็นต้น)
 - สนใจเข้าร่วมกิจกรรมและปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น
14. การปฏิบัติหลังการท่องเที่ยว
 - มีความรักและหวงแหนทรัพยากรที่ได้เรียนรู้เพิ่มขึ้น หลังจากการท่องเที่ยว
 - มีการเรียนรู้ต่อเนื่อง

- ช่วยสื่อ ขยาย เผยแพร่ข้อมูลที่ได้รับต่อผู้อื่น

(การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย 2542:3-17-18)

สถานที่พักเชิงนิเวศ

การบริการสถานที่พักที่มีลักษณะบริการเชิงนิเวศ อาจพิจารณาได้จาก

1. ลักษณะรูปแบบของสถานที่พัก มีการก่อสร้างโดยคำนึงถึงความเป็นท้องถิ่น และความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมมากน้อยแค่ไหน กล่าวคือ
 - การสะท้อนสภาพดั้งเดิมของพื้นที่ (ลักษณะสถาปัตยกรรม ภูมิสถาปัตยกรรม การตกแต่งภายใน และองค์ประกอบต่างๆ ของสถานบริการ) ว่ามีลักษณะแบบดั้งเดิมของพื้นที่มาก หรือมีลักษณะผสมผสานของเดิมกับของใหม่ที่กลมกลืนกัน หรือมีลักษณะแบบใหม่เป็นส่วนใหญ่
 - กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม (ด้านรูปแบบ ขนาด การจัดวางองค์ประกอบในพื้นที่) ว่ามีความกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับพื้นที่ หรือผสมผสานองค์ประกอบอย่างกลางๆ หรือผสมผสาน โดยสถานบริการมีความโดดเด่นกว่าแต่ไม่รู้ลึกล้ำทำลายสภาพพื้นที่
 - การเลือกทำเลที่ตั้งของสถานบริการ อยู่ในทำเลที่เหมาะสมไม่ทำลายธรรมชาติ หรืออยู่ในทำเลที่มีการตัดแปลงธรรมชาติบ้างแต่ไม่มีผลกระทบ หรืออยู่ในทำเลที่มีผลกระทบต่อสภาพธรรมชาติ หรืออยู่ในทำเลที่มีการทำลายธรรมชาติมากที่สุด
2. มีการจัดการด้านรักษาสีงแวดล้อม
 - การใช้พลังงาน มีมาตรการประหยัดพลังงานมากน้อยแค่ไหน
 - การใช้น้ำ ประหยัดมากน้อยแค่ไหน
 - การบำบัดน้ำเสีย มีการบำบัดน้ำเสียเหมาะสมตามหลักวิชาและนำกลับมาใช้ในพื้นที่หรือจัดการโดยวิธีหนึ่งวิธีใดอย่างไร
 - การจัดการขยะมูลฝอย มีมาตรการอย่างไร
3. กิจกรรมและการบริการ
 - มีกิจกรรมให้การศึกษาสิ่งแวดล้อม ประกอบสำหรับผู้มาพักหรือไม่
 - มีการสื่อความหมายสิ่งแวดล้อมต่อผู้มาพัก ในสถานที่และบริเวณต่างๆ ภายในสถานที่พักหรือไม่ มากน้อยแค่ไหน
 - การบริการสะท้อนความเป็นท้องถิ่นในด้านรูปแบบ สิ่งอำนวยความสะดวก และบริการประกอบอื่นๆ
 - การบริการมีความสะอาดเป็นที่พอใจ ถูกสุขลักษณะ รวดเร็ว

(การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย 2542 :3-29-30)

การจัดการให้การศึกษา มีกลุ่มเป้าหมายในการจัดการดังนี้

1. นักท่องเที่ยว

- ได้รับความรู้ความเข้าใจก่อนการเดินทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว เพื่อเตรียมความพร้อมล่วงหน้า โดยการรับทราบข้อมูลข่าวสาร หรือเรียนรู้จากภายนอกแหล่งท่องเที่ยว เช่น เอกสาร สิ่งพิมพ์ต่างๆ ตัวแทน และบริษัททัวร์ เป็นต้น
- ได้รับความรู้ความเข้าใจในขณะท่องเที่ยวภายในแหล่งท่องเที่ยว จากกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีจุดประสงค์ทางการศึกษาของแต่ละแหล่งท่องเที่ยว และการสื่อความหมายต่างๆ ในแหล่งท่องเที่ยว
- ได้รับความรู้หลังจากได้ท่องเที่ยว โดยการค้นคว้า เพิ่มเติมจากเอกสาร สิ่งพิมพ์สาธารณะ และอื่นๆ

2. ประชาชนท้องถิ่น

- ได้รับความรู้ความเข้าใจเพิ่มเติมในทรัพยากรของตนเองหรือโดยรอบ
- ได้รับความรู้ด้านการจัดการ การบริการ การวางแผน ในกระบวนการท่องเที่ยวผ่านทาง การอบรม สัมมนา คู่มือ และร่วมปฏิบัติการ
- ได้รับความรู้ และทัศนคติใหม่ๆ จากการประสานงานกับภายนอก

3. ผู้เกี่ยวข้องในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว

- ได้รับความรู้ ความเข้าใจ และทักษะ โดยการร่วมปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งจะมีจุดประสงค์ทางการศึกษา เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องและประชาชนในท้องถิ่นได้เรียนรู้จากการปฏิบัติงานร่วมกัน
- ได้รับความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และทัศนคติ จากโครงการทางการศึกษา ตาม วัตถุประสงค์ของแหล่งท่องเที่ยว เช่นการฝึกอบรม ประชุม สัมมนา เป็นต้น
- ได้รับความรู้ ความเข้าใจและทัศนคติใหม่ๆ จากการประสานงานกับภายนอก เช่น ส่วนราชการ ธุรกิจท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยว

4. ส่วนราชการ ได้รับความรู้ความเข้าใจ ทั้งในรูปแบบและวิธีการทางการศึกษาและการสื่อความหมายต่างๆ ตามความต้องการการตอบสนองด้านหนึ่งด้านใด

5. ผู้ประกอบการธุรกิจ มัคคุเทศก์

- ได้รับความรู้ด้านการจัดการที่มีคุณภาพ ได้มาตรฐาน
- ได้รับความรู้เพิ่มเติมในทรัพยากรที่น่าสนใจ

6. เยาวชนและประชาชนทั่วไป โดยการปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียน การปฏิบัติการในพื้นที่ การสื่อข้อมูลข่าวสารกับสื่อสาธารณะทั่วไป

(การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย 2542 : 3-35)

ทิศทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการท่องเที่ยว

การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นจึงเป็นเป้าหมายสำคัญได้รับการเน้นให้มีในกระบวนการท่องเที่ยวแนวใหม่ ถือว่าเป็นพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืนในองค์กรของระบบ สำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ให้ความสำคัญ โดยจัดเป็นหนึ่งในองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวรูปแบบนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น ได้เน้นการให้ความสำคัญแก่ประชาชนท้องถิ่น ในอันที่จะมีบทบาทในการกำกับดูแล และควบคุมการท่องเที่ยวได้มากขึ้น และสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี เนื่องจากประชาชนเป็นเจ้าของท้องถิ่น สามารถเป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงท้องถิ่นกับหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนที่เกี่ยวข้อง ในกระบวนการท่องเที่ยวระดับต่างได้

ความรู้สึกเป็นเจ้าของท้องถิ่นของสมาชิกชุมชน ซึ่งมีความรัก ความหวงแหน มีความรู้สึกพึงพิงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวอยู่แล้ว สามารถนำมาประยุกต์ให้เกิดการพัฒนาแบบยั่งยืนแก่ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวได้ โดยชุมชนจะต้องพัฒนาตนเองให้เป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานของรับกับชุมชนเอง และระหว่างชุมชนกับเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยในส่วนที่เชื่อมโยงระหว่างชุมชนกับหน่วยงาน ชุมชนจะอยู่ในฐานะเป็นผู้รับทราบและแผนปฏิบัติความเชื่อมโยงระหว่างชุมชนกับหน่วยงานเอกชน ชุมชนจะอยู่ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของฐานรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่จัดขึ้นโดยเอกชนหรือบริษัทท่องเที่ยว เช่น ร่วมพัฒนาจุดขายต่าง ๆ ได้แก่ ที่พักอาศัย ภัตตาคาร การนำเสนอลูกค้า ด้านวัฒนธรรม ศิลปะและประเพณีต่าง ๆ ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว เป็นต้น

การมีส่วนร่วมของชุมชน จึงเริ่มมีได้ตั้งแต่การให้ข้อมูลของท้องถิ่น การเตรียมการจัดการการวางแผน การควบคุมดูแลการใช้ทรัพยากร การมีส่วนร่วมในการบริการ และการได้รับประโยชน์ในการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ จะต้องไม่เป็นการเบียดบังทำลายสิ่งแวดล้อม ดังนั้น องค์กรของชุมชนจึงมีความสำคัญในกระบวนการการมีส่วนร่วม องค์กรของชุมชนอาจเป็นองค์กรที่เกิดจากการรวมตัวของประชาชนในชุมชนเป็นองค์กรภายใต้กฎหมายที่กำหนดบทบาทของปัจเจกบุคคล ฉะนั้น จึงควรผลักดันให้องค์กรดังกล่าวเป็นองค์กรของประชาชนที่แท้จริง เพื่อเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการท่องเที่ยวดังกล่าว ดังนั้น การมีส่วนร่วมที่ดีต้องให้ความสำคัญแก่กลุ่มบุคคลมากกว่าลักษณะของปัจเจกบุคคล

รูปแบบของชุมชนในการรองรับการท่องเที่ยว อาจมีหลายรูปแบบ เมื่อพิจารณาจากพื้นฐานวัฒนธรรม การปกครองท้องถิ่น ขนบธรรมเนียมประเพณีและวิถีชีวิตของชุมชนไทย รูปแบบที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพในระดับปฏิบัติ ควรมีรูปแบบเป็นองค์กรกึ่งอิสระ ไม่เป็นทางการเกินไป ไม่อิสระเกินไป โดยมีระบบการได้รับผลประโยชน์ร่วม ผลประโยชน์ต่าง ๆ ที่ควรได้รับมีอาทิ

1) ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมเกิดแก่คนในชุมชนส่วนใหญ่ ให้มีงานและสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

2) ผลประโยชน์ทางสังคม คือ มีสวัสดิการที่ดี สังคมมีความมั่นคงและสามารถดำรงเอกลักษณ์ทางสังคมของตนไว้ได้

3) ความรู้ความเข้าใจและความตระหนักในความสำคัญของสิ่งแวดล้อม มีความเข้าใจการอนุรักษ์และร่วมมือพัฒนาเพื่อความยั่งยืน

4) ความภูมิใจ มีความสุขในความเป็นอยู่ มีความร่วมมือในชุมชน เกิดความรักและห่วงใยพร้อมจะอนุรักษ์หรือพัฒนาอย่างสร้างสรรค์

อนึ่ง หากชุมชนมีส่วนร่วมหรือมีอำนาจเพียงพอในการร่วมควบคุมการท่องเที่ยว จะช่วยให้เกิดการพัฒนาดังกล่าวได้ อีกทั้งยังสามารถจัดสรรผลประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม และเกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชนมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การให้ชุมชนมีส่วนร่วมสิ่งสำคัญที่จำเป็นคือ การให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ในการดูแลรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมควบคู่กับการเพิ่มทักษะในการจัดการและประสานงานกับภายนอก

ลักษณะและรูปแบบของชุมชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์ตามลักษณะกิจกรรมของชุมชน ซึ่งพบว่าแต่ละกิจกรรมจะตอบสนองวัตถุประสงค์ต่างกัน สามารถใช้ได้กับพื้นที่ท่องเที่ยวในบางพื้นที่ที่ต้องการรูปแบบและขนาดขององค์กรที่เหมาะสมต่างกัน กิจกรรมแต่ละกิจกรรมยังมีผลกระทบต่อสังคมที่ต่างกันด้วย

การเข้ามีส่วนร่วมของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนในท้องถิ่น จึงต้องเป็นการมีส่วนร่วมตลอดกระบวนการเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น (Local Benefit) ซึ่งหมายถึง การกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต การได้รับผลตอบแทนมาบำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยว และท้ายที่สุดชุมชนสามารถควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ มีการรักษาระบบนิเวศที่ยั่งยืน สังคมพัฒนาอย่างเหมาะสม มีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดยพัฒนาการของชุมชนเอง.

(การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย 2542:3-53-54)

โครงการศึกษาวิจัยการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ร่วมกับสถาบันสิ่งแวดล้อมไทยได้ทำ “โครงการศึกษาเพื่อจัดทำดัชนีวัดคุณภาพมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว ” ได้ศึกษาระบบมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว มิติและดัชนีวัดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว และพื้นที่ทดลองศึกษาการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวโดยอินทนนท์ ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ระบบมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว

แนวคิดของระบบมาตรฐานสากลมีเป้าหมายที่สำคัญ คือ การดำเนินกิจการไม่ว่าจะเป็นการผลิตหรือการบริการก็ตามให้ลูกค้าผู้ใช้บริการพอใจมากที่สุดและยืนยาวที่สุด การกำหนดมาตรฐานคุณภาพของสินค้าและบริการมีความสำคัญมากในการดำเนินธุรกิจในปัจจุบันซึ่งมีการแข่งขันอย่างเสรี ความทันสมัยของ

เทคโนโลยีสารสนเทศมีส่วนทำให้ผู้บริโภคได้รับข้อมูลข่าวสารมากขึ้นและเร็วขึ้น การตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าหรือใช้บริการของบุคคลเหล่านี้มีความใส่ใจในคุณภาพมากกว่าพิจารณาที่ปัจจัยด้านราคาอย่างเดียว

การท่องเที่ยวซึ่งเป็นอุตสาหกรรมบริการที่มีความสำคัญมากต่อเศรษฐกิจของประเทศ ในฐานะที่เป็นภาคเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิดงานและรายได้โดยรวมแก่ประเทศอย่างสูง เมื่อเทียบกับเศรษฐกิจภาคอื่น อย่างไรก็ตาม การคงความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจของการท่องเที่ยวไว้ให้ยั่งยืนคงไม่สามารถทำให้สำเร็จได้ด้วยการส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว การอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้สามารถแข่งขันกับต่างประเทศนับว่าเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นเร่งด่วน การดำเนินการด้านการท่องเที่ยวโดยอาศัยทรัพยากรที่มีอยู่ โดยคิดถึงความสมบูรณ์ทั้งปริมาณ คุณภาพ และความมีชื่อเสียง คงเป็นการดำเนินการที่ผิดพลาดสำหรับสถานการณ์ปัจจุบัน

มีเหตุผลสำคัญอยู่อย่างน้อย 2 ประการ สำหรับความจำเป็นที่ต้องมีการกำหนดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทย ประการแรก ตลาดการท่องเที่ยวในภูมิภาคต่าง ๆ ของทวีปเอเชียเปิดกว้างมากขึ้น มีแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นมากมายให้นักท่องเที่ยวได้ตัดสินใจเลือกใช้เพียงแต่มีศักยภาพของทรัพยากรท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ หรือแม้แต่ชาวไทยให้เดินทางมาเที่ยวชมไม่เป็นการเพียงพอ มาตรฐานคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวคืออีกปัจจัยหนึ่งที่นักท่องเที่ยวใช้ประกอบการตัดสินใจ โดยธรรมชาตินักท่องเที่ยวไม่ต้องการไปท่องเที่ยวในสถานที่ที่ไม่มีความปลอดภัย เต็มไปด้วยการเอารัดเอาเปรียบ หรือขาดสาธารณูปโภค/สาธารณูปการที่เหมาะสม ประการที่ 2 กระแสความสนใจของประชาคมโลกในปัจจุบันที่เน้นการแข่งขันอย่างเสรี โดยให้มีการกีดกันทางการค้าให้น้อยที่สุด ในสภาวะการณ์เช่นนี้ การจะมีส่วนแบ่งของผู้ให้บริการการท่องเที่ยวในประเทศสูง จำเป็นอยู่เองที่แหล่งท่องเที่ยวต้องมีการกำหนดมาตรฐานคุณภาพเพื่อให้เป็นสากล

ระบบมาตรฐานคุณภาพ หมายถึง ระบบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวผู้ใช้บริการเกิดความพึงพอใจมากที่สุด การกำหนดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวต้องผ่านการตรวจสอบทั้งกระบวนการด้วยดัชนีชี้วัด ที่ครอบคลุมมิติต่างๆ อย่างครบถ้วนโดยมีหน่วยงานตรวจสอบมาตรฐานคุณภาพ และมีหน่วยงานรับรองมาตรฐานที่เป็นที่ยอมรับ เมื่อผ่านการรับรองมาตรฐานคุณภาพแล้ว แหล่งท่องเที่ยว นั้นจะได้รับตราสัญลักษณ์รับรองคุณภาพ ตามระดับมาตรฐานที่ได้รับการรับรอง*

ดัชนีชี้วัด (Indicator) หมายถึง ปัจจัยหรือตัวแปรที่ถูกกำหนดขึ้นมาเพื่อใช้วัดหรือกำหนดค่าคุณลักษณะต่างๆ ของแต่ละมิติ ค่าของปัจจัยหรือตัวแปรที่วัดได้จากกระบวนการในการตรวจสอบมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวอาจอยู่ในรูปของค่าเชิงคุณภาพ (Qualitative value) เช่น มี/ไม่มี มาก/ปานกลาง/น้อย หรืออยู่ในรูปของค่าเชิงปริมาณ (Quantitative value) เช่น ร้อยละ 40 ของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ที่พักจำนวน 50 หน่วย เป็นต้น ค่าของดัชนีชี้วัดทั้งหมดของแต่ละมิติจะถูกนำไปประมวลเข้ากับค่าน้ำหนักแล้วเปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้เพื่อกำหนดระดับมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวต่อไป**

(โครงการศึกษาวิจัยการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ร่วมกับ สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย 2544 : 98-99 *37 **38)

มิติในการตรวจสอบมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว

มิติในที่นี้หมายถึง กรอบหรือประเด็นที่กำหนดขึ้นมาเพื่อวัดและประเมินคุณลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวว่าสมควรได้รับการรับรองมาตรฐานคุณภาพหรือไม่ การศึกษานี้ได้กำหนดประเด็นสำหรับการตรวจสอบไว้ 7 มิติ ซึ่งแต่ละมิติมีคุณลักษณะโดยสรุปดังนี้

1. ลักษณะทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย :

- 1) ที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว
- 2) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว
- 3) ความสมบูรณ์และความมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยว

2. การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย :

- 1) การจัดการขยะมูลฝอย
- 2) การจัดการคุณภาพน้ำ
- 3) การจัดการคุณภาพอากาศ
- 4) การจัดการคุณภาพเสียง
- 5) ความเปราะบางด้านสิ่งแวดล้อม

3. เศรษฐกิจ - สังคม ประกอบด้วย :

- 1) ผลประโยชน์ต่อชุมชน
- 2) ความสามารถในการพึ่งตนเอง
- 3) ความคุ้มค่าของการเที่ยวชม
- 4) การมีส่วนร่วมของชุมชน
- 5) ความเข้มแข็งของชุมชนและวัฒนธรรม

4. ศิลปวัฒนธรรม ประกอบด้วย :

- 1) คุณค่าทางด้านอัตลักษณ์
- 2) คุณค่าทางด้านภูมิปัญญาและองค์ความรู้
- 3) คุณค่าทางด้านสุนทรียศาสตร์
- 4) คุณค่าทางประวัติศาสตร์
- 5) คุณค่าทางสังคม

5. ประวัติศาสตร์และโบราณคดี ประกอบด้วย :

- 1) คุณค่าทางสุนทรียภาพ
- 2) คุณค่าทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี

3) คุณค่าทางวิทยาการและการศึกษา

4) คุณค่าทางสังคม

5) ขนาด

6) ความสำคัญของกลุ่มสิ่งก่อสร้าง

7) สภาพทางกายภาพในปัจจุบัน

8) ความเสี่ยงต่อการเสื่อมสภาพ

6. คุณค่าทางการเรียนรู้และการศึกษา ประกอบด้วย :

1) ผลประโยชน์และความคุ้มค่าในการเรียนรู้

2) วิธีการเผยแพร่เนื้อหาความรู้และการใช้แหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้และการศึกษา

3) การปรับปรุงปัจจัยและกระบวนการให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง

7. การบริหารและการจัดการ ประกอบด้วย :

1) ประสิทธิภาพของการใช้ทรัพยากรและพลังงาน

2) การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก

3) การให้ความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน

4) การบริหารบุคลากรและงบประมาณ

5) การปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

6) การให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกในคุณค่าของการท่องเที่ยว

(โครงการศึกษาวิจัยการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ร่วมกับ
สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย 2544 : 47-48)

มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ทดลองอุทยานแห่งชาติอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่ ลักษณะทางกายภาพทั่วไป

อุทยานแห่งชาติอินทนนท์ที่ได้ถูกประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติเมื่อปี พ.ศ. 2515 ครอบคลุมพื้นที่ 482.4 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 301,500 ไร่ ในเขตการปกครองของ 3 อำเภอในจังหวัดเชียงใหม่ คือ อำเภอจอมทอง อำเภอแม่แตง และอำเภอแม่วาง ลักษณะภูมิประเทศคดเคี้ยวอินทนนท์มีลักษณะเป็นเทือกเขาสูงทอดตัวยาวในแนวเหนือ-ใต้ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูง-ต่ำและสลับซับซ้อน ลักษณะของภูเขาจะลาดลงมาทางด้านทิศตะวันออก แต่ทางด้านตะวันตกจะมีความลาดชันมาก ลักษณะทางกายภาพที่เด่นที่สุดของคดเคี้ยวอินทนนท์ คือ ยอดคดเคี้ยวที่มีความสูงประมาณ 2,565 เมตร เหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง ซึ่งถือว่าเป็นจุดที่สูงที่สุดในประเทศไทย

ในบริเวณอุทยานแห่งชาติอินทนนท์มีสถานที่ และ/หรือบริเวณที่มีความสวยงามตามธรรมชาติและมีคุณค่าทางนิเวศวิทยาหลายแห่ง ซึ่งล้วนแล้วแต่มีคุณค่าทางการท่องเที่ยวทั้งสิ้น อาทิเช่น น้ำตกแม่กลาง น้ำตกแม่ยะ น้ำตกวชิรธาร น้ำตกลิวิภูมิ เส้นทางชมธรรมชาติอ่างกาแก่งแม่ปาน คอยผาหมอน คอยหัวเสือ และถ้ำบริจินดา เป็นต้น สำหรับนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจด้านธรรมชาติวิทยา บริเวณอุทยานแห่งชาติอินทนนท์

จัดว่าเป็นห้องเรียนธรรมชาติที่ยิ่งใหญ่ที่สุดอย่างไม่รู้จบ ไม่ว่าจะเป็นความหลากหลายทางชีวภาพของคอยอินทนนท์ได้อย่างไม่รู้จบ ไม่ว่าจะเป็นความหลากหลายทางด้านพันธุกรรม (Genetic Diversity) ความหลากหลายในสกุล (Species Diversity) หรือความหลากหลายเชิงนิเวศวิทยา (Ecological Diversity)

การประเมินมาตรฐานคุณภาพ

เนื่องจากอุทยานแห่งชาติอินทนนท์ถูกจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ประเพณี และประวัติศาสตร์และโบราณคดีน้อยมาก มิติที่ถูกกำหนดในการประเมินจึงมีเพียง 5 มิติจากทั้งหมด 7 มิติ ผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติอินทนนท์ปรากฏรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 7.1 คะแนนร้อยละและระดับมาตรฐานคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่

มิติ	คะแนนร้อยละ	ระดับมาตรฐานคุณภาพ
1. ลักษณะทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว	84.3	ดีเยี่ยม
2. การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม	83.1	ดีเยี่ยม
3. เศรษฐกิจ-สังคม	75.7	ดีมาก
4. ศิลปวัฒนธรรม	-	-
5. ประวัติศาสตร์และโบราณคดี	-	-
6. คุณค่าทางการเรียนรู้และการศึกษา	80.0	ดีมาก
7. การบริหารและการจัดการ	75.6	ดีมาก
เฉลี่ยรวม	79.0	ดีมาก

สัญลักษณ์มาตรฐาน ****

ผลการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวคอยอินทนนท์ดังรายละเอียดในตารางที่ 7.1 ข้างต้นสามารถสรุปอธิบายได้ว่า เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมของทุกมิติและทุกดัชนีที่ใช้ในการประเมินแล้วพบว่าอุทยานแห่งชาติอินทนนท์มีมาตรฐานคุณภาพอยู่ในระดับ ดีมาก สัญลักษณ์มาตรฐานคุณภาพที่ถูกกำหนดโดยการศึกษาครั้งนี้ คือ 4 ดาว

อย่างไรก็ตาม หากมีการพิจารณามาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว โดยแยกเป็นรายมิติแล้วพบว่าลักษณะทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยวและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมเป็น 2 มิติที่ได้รับการประเมินในระดับดีเยี่ยม เหตุผลที่อาจเป็นที่ทราบและเข้าใจแล้วโดยทั่วกันคือ คอยอินทนนท์ถูกกำหนดตามพระราชบัญญัติให้เป็นอุทยานแห่งชาติ ซึ่งเป้าหมายสำคัญของความเป็นอุทยานแห่งชาติ คือ การปกป้องความเป็นธรรมชาติไว้ให้ได้มากที่สุด นอกเหนือจากนี้แล้วยังมีเหตุผลประกอบอีกหลายประการที่ทำให้การดูแลและการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่แห่งนี้มีประสิทธิภาพที่ดีเยี่ยม กล่าวคือ เป็นคอยที่มีจุดสูงสุดของประเทศปรากฏอยู่ เป็นคอยที่มีคุณค่าทางนิเวศวิทยามีสภาพทางภูมิศาสตร์ที่เด่น ทั้งลักษณะทางกายภาพของภูมิประเทศและภูมิอากาศ เล่านี้เป็นต้น

กรณีของอีก 3 มิติที่เหลือ คือ เศรษฐกิจ-สังคม คุณค่าทางการเรียนรู้และการศึกษา และการบริหารจัดการ การถูกประเมินในระดับ ดีมาก แม้ว่าการบริหารจัดการของอุทยานแห่งชาติจะดำเนินโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งอาจไม่มีความคล่องตัวเหมือนการทำงานของภาคเอกชน แต่การดำเนินงานที่ค่อนข้างเป็นระบบและมีกฎระเบียบที่วางไว้ดี มีเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความมีจิตสำนึกที่ดี ทำให้ประเด็นของการบริหารจัดการทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบริบทของความเป็นอุทยานแห่งชาติเองและในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประชาชนในพื้นที่ สำหรับคุณค่าทางการเรียนรู้และการศึกษาของอุทยานแห่งชาติอินทนนท์ เมื่อพิจารณาโดยค่าคะแนนร้อยละ แล้วใกล้เคียงกับระดับดีเยี่ยมทีเดียว เพราะความพิเศษทางด้านภูมิศาสตร์และด้านนิเวศวิทยาที่ดอยอินทนนท์ มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง จึงมีผู้สนใจเดินทางไปศึกษาหาความรู้ทางด้านธรรมชาติกันมาก อุทยานแห่งชาติอินทนนท์ได้พยายามอย่างยิ่งที่จะทำให้คุณค่าทางด้านการเรียนรู้ธรรมชาตินี้เป็นจุดขายที่สำคัญให้แก่นักท่องเที่ยวอีกกิจการหนึ่งด้วย.

(โครงการศึกษาวิจัยการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่และสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย 2544 : 67-69)

ประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวมากถึง 2,579 แห่ง ซึ่งแบ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 1,386 แห่ง และเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม 1,193 แห่ง (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย 2540 : 14) ในจำนวนแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติจำนวน 1,386 แห่ง นั้นประกอบด้วยอุทยานแห่งชาติ 77 แห่ง โดยทั้ง 77 แห่ง มีการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวให้สามารถเข้าไปท่องเที่ยวในรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้เป็นอย่างดี และในระยะเวลาที่ผ่านมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2535 – 2539 มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเข้าไปท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติทั่วประเทศเป็นจำนวนเพิ่มจาก 10,880,374 คน ในปี พ.ศ. 2538 เป็น 15,437,613 คน ในปี พ.ศ. 2539 และขณะนี้ใกล้เคียงปีละ 20 ล้านคน (ส่วนอุทยานแห่งชาติกรมป่าไม้)

บรรทัดฐานอุทยานแห่งชาติ

การบริหารงานอุทยานแห่งชาติ เริ่มต้นจากความพยายามดำเนินการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติ การธำรงรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติทั้งหมดในเขตอุทยานแห่งชาติ และการดำเนินงานบริการประชาชน จึงได้มีการกำหนดบรรทัดฐานของอุทยานแห่งชาติ เพื่อใช้กำกับในการปฏิบัติงานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ

1. อุทยานแห่งชาติ คือ พื้นที่ธรรมชาติอันกว้างใหญ่

(1) เป็นที่ซึ่งระบบนิเวศน์ทั้งหมดได้รับการรักษาไว้มิให้เปลี่ยนแปลงไป อันเนื่องมาจากการเข้าไปยึดครองและแสวงหาประโยชน์ของมนุษย์

(2) เป็นที่ซึ่งพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ พื้นที่ธรณีสัณฐาน ถิ่นที่อยู่ของพืช และสัตว์ที่น่าสนใจด้านวิทยาศาสตร์ ด้านการศึกษา และด้านการพักผ่อนหาความเพลิดเพลินหรือเป็นสถานที่ซึ่งมีธรรมชาติอันงดงาม

(3) เป็นพื้นที่ประกาศจัดตั้ง ตามพระราชกฤษฎีกา เป็นอุทยานแห่งชาติ เพื่อจัดการแสวงหาประโยชน์อันมิชอบ เพื่อปกป้องระบบนิเวศธรณีสัณฐาน หรือสภาพธรรมชาติอันงดงามยั่งยืนไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

(4) เป็นพื้นที่ ซึ่งเปิดโอกาสให้คนเข้าไปเยี่ยมชมได้ตามเงื่อนไขพิเศษ เพื่อวัตถุประสงค์ด้านการศึกษาหาความรู้และการพักผ่อนหาความเพลิดเพลิน

2. พื้นที่อุทยานแห่งชาติ จะต้องมีความกว้างใหญ่อย่างเพียงพอ ที่จะสามารถดำรงไว้ซึ่งสภาพธรรมชาติ และทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของอุทยานแห่งชาตินั้นได้อย่างสมบูรณ์ ตามวัฏจักรของธรรมชาติ

3. โดยทั่วไปอุทยานแห่งชาติไม่ควรมีพื้นที่น้อยกว่า 10 ตารางกิโลเมตร ควรมีเอกลักษณ์ของพื้นที่ที่มีความเป็นหนึ่งในค่าทางทรัพยากร หรือเป็นตัวอย่างแห่งความแปลกประหลาดหรือความงามเป็นอย่างยิ่ง

4. การดำเนินการทั้งหมดเพื่อการก่อตั้งอุทยานแห่งชาติ จะต้องถือนับสำคัญของสภาพธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ดังกล่าวไว้ใน 1 (1) (2), 2 และ 3 (ข้อและพินิจ.2532)

(ที่มา : กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์)

การจัดการเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้มีการดำเนินการศึกษาวิจัยแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่ง เช่น แหล่งท่องเที่ยวหุบเขาและชายฝั่งทะเล จังหวัดตราด การจัดการท่องเที่ยวในเขตจังหวัดระยองและการจัดการท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติเขาสก ดังมีผลการวิจัยดังนี้

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ได้ทำการศึกษาเพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของหุบเขา และชายฝั่งทะเลจังหวัดตราด โดยเน้นการกำหนดเขตพื้นที่ท่องเที่ยวไว้ดังนี้

เขตพื้นที่ท่องเที่ยวกำหนดขึ้นเพื่อจะได้จำกัดการท่องเที่ยวให้เกิดขึ้นในบางพื้นที่เท่านั้น การจัดเขตพื้นที่ท่องเที่ยวมีดังนี้

1. เขตบริการ เป็นเขตที่มีความเป็นชุมชนเมืองค่อนข้างมาก ให้มีการพัฒนาด้านการค้าและบริการเป็นจุดส่งเสริมการท่องเที่ยวได้แก่ บริเวณแหลมงอบ อ่างซอ คลองใหญ่ หาดเล็ก ชารมะยม สลักเพชร และอ่าวตะเภา โดยให้แหลมงอบและหาดเล็กเป็นศูนย์กลางบริการหลัก

2. เขตพัฒนาท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ได้แก่ เขตที่เหมาะสมต่อการท่องเที่ยว ซึ่งยอมให้มีการพัฒนาการท่องเที่ยวได้เต็มพื้นที่ ภายใต้ข้อกำหนดในการควบคุมระดับขีดความสามารถในการรองรับกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมหลัก แต่ต้องรักษาสภาพธรรมชาติให้เป็นพื้นฐานของการท่องเที่ยวโดยยินยอมให้มีการปลูกสร้างอาคารได้ตามข้อกำหนด

3. เขตท่องเที่ยวธรรมชาติ ได้แก่พื้นที่ธรรมชาติที่ต้องรักษาไว้ สามารถนำมาใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ แต่ไม่ให้มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกใด ๆ ยกเว้นทางเดินเท้า ทำเรือชั่วคราว ที่นั่งพักผ่อน พุ่ม

ผูกเรือ สิ่งอำนวยความสะดวกขนาดเล็ก เป็นต้น พื้นที่นี้ได้แก่ พื้นที่ท่องเที่ยวที่มีเงื่อนไขพื้นที่เพื่อการพักผ่อน และศึกษาหาความรู้ของอุทยานแห่งชาติ รวมถึงพื้นที่ปะการังที่ยินยอมให้มีการท่องเที่ยวได้ส่วนด้านการศึกษาด้านจิตความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวนั้นได้ศึกษาไว้ดังนี้ จิตความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของหมู่เกาะและชายฝั่งทะเลจังหวัดตราด โดยเฉลี่ยแล้วไม่ควรเกิน 50 คนต่อพื้นที่ปะการัง 1 ไร่ หรือต่อเส้นทางเดินป่า 1 กิโลเมตร เกาะช้างควรมีจิตความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว 10,000 คนต่อวัน หรือสถานที่พัก 4,000 ห้อง ซึ่งคาดว่าสามารถรองรับนักท่องเที่ยวภายใต้การจัดการในปัจจุบัน และตามแนวโน้มที่คาดว่าจะไปได้ถึง ปี 2553 แหล่งท่องเที่ยวที่คาดว่าจะรองรับนักท่องเที่ยวได้สูงสุดได้แก่ หาดคลองพร้าว หาดทรายขาว และหาดไก่อ๊ะ ส่วนหาดธารมะยม มีแนวโน้มที่จะรับนักท่องเที่ยวมากขึ้น สำหรับเกาะกูดมีจิตความสามารถในการรองรับสูงเช่นกันคือ ประมาณ 8,000 คนต่อวัน สถานที่พัก 3,200 ห้อง ซึ่งจะสามารถรับนักท่องเที่ยวไปได้เกินกว่าปี 2556 ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพในการจัดการ สำหรับแนวปะการัง ภายใต้แผนแม่บทการจัดการปะการังของประเทศไทย ได้กำหนดเขตการใช้ประโยชน์ปะการังในกิจกรรมต่าง ๆ ของพื้นที่เกาะช้าง เกาะหมาก และเกาะกูด เป็นเขตท่องเที่ยวธรรมชาติ เขตอนุรักษ์กับเขตท่องเที่ยวธรรมชาติ และเขตการดูแลของท้องถิ่นตามลำดับ ซึ่งเขตดังกล่าวมีข้อห้าม และควบคุมหลายประการ การใช้มาตรการตามแผนแม่บทการจัดการปะการังของประเทศ จะเป็นประโยชน์ต่อการควบคุมการพัฒนาบนชายฝั่งด้วยมาตรการ ดังนี้

1. จัดทำหุ่นลอยเพื่อผูกเรือและหมายแนวปะการังทุกพื้นที่
2. กำหนดเขตห้ามเรือบางประเภทเข้าในพื้นที่ปะการัง
3. จัดอบรมผู้ประกอบการ ชาวเรือ และประชาชน เพื่อให้รู้แนวปฏิบัติในการท่องเที่ยว
4. จัดทำเอกสารเผยแพร่การอนุรักษ์ปะการัง
5. สำรวจเก็บข้อมูลปะการังอย่างต่อเนื่อง

(สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย 2537 : 28 - 33)

พื้นที่จังหวัดระยองมีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติมากมายหลายแห่งที่เหมาะสมให้มีการจัดการให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ดังเช่น ทองสุข จันทร์แสงสุข กล่าวถึงงานส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดระยองซึ่งเป็นเมืองสำหรับการท่องเที่ยวแบบอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งมีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ 2 แห่ง คือ เกาะเสม็ด และเขาชะเมา เกาะเสม็ดได้วางแผนให้มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติมากที่สุด และไม่ยอมให้ตัดแปลงธรรมชาติบนเกาะเสม็ดเลย สะพานท่าเรือเราก็ทำแบบเล็ก ๆ ด้วยไม้ ถนนบนเกาะเสม็ดก็ไม่ปรับปรุงแบบลงหิน กรวดทราย แต่ทำเพียงถางหญ้าให้เดินได้ด้วยเท้า บ้านเรือนบนเกาะเสม็ด ขณะนั้นมีเพียง 10 - 20 ครอบครัว มีการควบคุมปริมาณและดูแลการก่อสร้างให้ควบคุมสภาพเดิมไว้ หาดทราย สะอาด น้ำใส ขยะมูลฝอยบนเกาะเสม็ดเรามีที่ทิ้งให้และมีเตาเผา ส่วนเขาชะเมาก็ยังให้ความสำคัญธรรมชาติ ถนนลูกรังไปเขาชะเมาก็ยังคงเป็นลูกรังอยู่ ในนั้นมีธรรมชาติบริบูรณ์ มีป่า มีน้ำตก (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 2537 : 69)

ศูนย์วิจัยป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้สรุปผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของอุทยานแห่งชาติเขาสกไว้ดังนี้

การจัดการอุทยานแห่งชาติเขาสก เพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในด้านของพืชพันธุ์และสัตว์ป่าเองยังคงมีข้อจำกัดหลายประการได้แก่

1. อุทยาน ฯ ขาดข้อมูลพื้นฐานที่แน่ชัดเกี่ยวกับ ชนิด ปริมาณ และการกระจายของสัตว์ป่าโดยเฉพาะสัตว์ป่าที่หายาก และใกล้จะสูญพันธุ์ ซึ่งอาจได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง หากมีกิจกรรมท่องเที่ยวเข้ามาบริเวณอย่างต่อเนื่อง เช่น เส้นทางหากินของช้างป่า สมเสร็จ ตำแหน่งของโปงคิน โป่งน้ำ พื้นที่ทำรัง วางไข่ของนกบางชนิด เช่น นกชนหิน (Rhinplax Vigil) ซึ่งหากปล่อยนักท่องเที่ยวเข้าไปในพื้นที่ดังกล่าว อาจทำให้สัตว์ป่าไม่สามารถจะดำรงชีวิต สืบพันธุ์ได้ตามปกติ

2. การขาดกิจกรรมการสื่อความหมาย การให้ความรู้ด้านพืช สัตว์ป่า และธรรมชาติวิทยาแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งหมายรวมถึงการขาดแคลนบุคลากรด้านบริการ การให้ความรู้และคนทำงาน (Guide) ที่มีคุณภาพด้วย

3. ขาดอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกตลอดจนเครื่องมือต่าง ๆ ในการจัดการ ซึ่งจำเป็นต้องใช้ในการป้องกันปัญหาที่อาจเกิดกับสัตว์ป่า เช่น ถังขยะและการกำจัดขยะที่เกิดจากนักท่องเที่ยว รถยนต์ เรือ และปืน ที่ใช้ในการป้องกันลักลอบล่าสัตว์ และให้ความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว

4. เส้นทางเดินป่าที่นักท่องเที่ยวใช้อยู่ในปัจจุบัน บางเส้นทางขาดการควบคุมในจุดเข้า-ออก ซึ่งพรานล่าสัตว์และเก็บของป่าสามารถใช้เส้นทางเดียวกับนักท่องเที่ยว และอาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวได้

ปัญหาดังกล่าวข้างต้น ส่วนใหญ่เกิดจากงบประมาณของอุทยานฯ มีจำกัด และจำเป็นต้องใช้ในการป้องกันการบุกรุกพื้นที่ของราษฎร และการล่าสัตว์ป่ามากกว่านำมาใช้ในการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่

สำหรับในส่วนของผู้ประกอบการและชาวบ้านท้องถิ่นนั้น การให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เนื่องจากชาวบ้านที่อยู่ใกล้เคียงอุทยานฯ ยังมีความรู้ความสามารถในการบริการเพียงระดับหนึ่งเท่านั้น ซึ่งทำให้ชาวบ้านท้องถิ่นเกิดความไม่มั่นใจว่าตนเองจะสามารถดำเนินการให้บริการด้านนี้ได้โดยไม่ล้มเหลว ทั้งนี้การฝึกอบรมเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และรู้ทางในการดำเนินกิจการด้านการขนาดเล็ก จะมีส่วนช่วยในการแก้ไขปัญหานี้ได้

(มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ : 2538 : 37,38)

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

(Research Methodology)

การดำเนินการศึกษามีขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

- ขั้นตอนที่ 1** กำหนดแผนการดำเนินการ หาข้อมูลเกี่ยวกับการบริหาร การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- ขั้นตอนที่ 2** รวบรวมข้อมูลพื้นฐานและเอกสารทางวิชาการ ได้แก่
1. นโยบายที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งแผนงานโครงการ
 2. เอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง
 3. ผลการศึกษาและตัวอย่างการดำเนินการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- ขั้นตอนที่ 3** สรุปเป็นโครงการการบริหาร การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติในภาคตะวันออก
1. อุทยานแห่งชาติเป้าหมายประกอบด้วย อุทยานแห่งชาติในพื้นที่ภาคตะวันออกจำนวน 7 แห่ง โดยแบ่งเป็นอุทยานแห่งชาติทางทะเล 2 แห่ง และทางบก 5 แห่ง ดังนี้
 - ก. อุทยานแห่งชาติทางทะเล
 1. อุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้า และหมู่เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง
 2. อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง จังหวัดตราด
 - ข. อุทยานแห่งชาติทางบก
 1. อุทยานเขื่อนลำนาดกพลี จังหวัดจันทบุรี
 2. อุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี
 3. อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา – เขาวง จังหวัดระยองและจังหวัดจันทบุรี
 4. อุทยานแห่งชาติทับลาน จังหวัดปราจีนบุรี
 5. อุทยานแห่งชาติปางสีดา จังหวัดสระแก้ว
- ขั้นตอนที่ 4** เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและวิธีการได้มาซึ่งข้อมูล ดังนี้
1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ
 - 1.1 แบบจำลอง การบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งประกอบด้วย กรอบเนื้อหาหลักดังต่อไปนี้
 - 1.1.1 การบ่งชี้ความโดดเด่นและเอกลักษณ์ของทรัพยากรธรรมชาติระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย ภาวะเสี่ยงและภาวะคุกคามของอุทยานแห่งชาตินั้น ๆ

1.1.2 ให้การศึกษาแก่นักท่องเที่ยว (การสร้างนักท่องเที่ยวคุณภาพ)

1.1.3 การบริหารและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยหลักการอนุรักษ์

1.1.4 การมีส่วนร่วมของประชาชนชุมชนท้องถิ่น

(หมายเหตุ : รายละเอียดของแบบจำลอง แนบในภาคผนวก)

1.2 แบบสำรวจการบริหารและการจัดการ

แบบสำรวจที่ออกแบบจากพื้นฐานของแบบจำลอง ซึ่งเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลภาคสนาม ณ อุทยานแห่งชาติทั้ง 7 แห่ง

1.3 แบบสอบถาม

1.3.1 นักท่องเที่ยว

1.3.2 ประชาชนชุมชนท้องถิ่น (ตัวแทนองค์กรที่เกี่ยวข้อง เช่น อ.บ.ต. หรือสมาคมหรือชมรมที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติ)

1.3.3 บุคลากรของอุทยานแห่งชาติ

2. วิธีการได้มาซึ่งข้อมูล

2.1 การเก็บข้อมูลทางเอกสารที่เกี่ยวกับอุทยานแห่งชาติทั้ง 7 แห่ง เพื่อให้ได้ภาพรวมของอุทยานแห่งชาติแต่ละแห่ง

2.2 การเก็บข้อมูลภาคสนามโดยใช้แบบสำรวจและแบบสอบถาม ณ อุทยานแห่งชาติทั้ง 7 แห่ง กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วย

2.2.1 หัวหน้าอุทยานแห่งชาติหรือผู้มีฐานะเทียบเท่า

2.2.2 ประชาชนท้องถิ่น (หัวหน้าครอบครัว) จำนวน 20 – 40 ครอบครัว

2.2.3 นักท่องเที่ยว จำนวน 150 – 200 ชุด

2.2.4 บุคลากรของอุทยานแห่งชาติร้อยละ 25

ขั้นตอนที่ 5 วิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการทางสถิติ เปอร์เซนไทล์และกราฟิก

ขั้นตอนที่ 6 การจัดสัมมนานำเสนอผลการศึกษาและระดมความคิดเห็นเรื่อง “ การบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของอุทยานแห่งชาติในภาคตะวันออก ”

ขั้นตอนที่ 7 นำเสนอผลงานวิจัย โดยพรรณาวาหาร สถิติเปอร์เซนไทล์และกราฟิก

บทที่ 4

การวิเคราะห์ข้อมูลและผลการศึกษา แบบจำลองการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

องค์ประกอบและดัชนีชี้วัดความสามารถในการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีดังนี้

1. เอกลักษณ์และความโดดเด่นของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม
2. การให้การศึกษาแก่นักท่องเที่ยว และองค์การจัดการท่องเที่ยว
3. การบริหารและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
4. การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น (ให้โอกาส)

การศึกษาได้ดำเนินการจัดทำแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลภาคสนามในด้านต่าง ๆ ณ อุทยานแห่งชาติ 7 แห่งในพื้นที่ภาคตะวันออกดังนี้

1. แบบสำรวจการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อุทยานแห่งชาติในภาคตะวันออก (อุทยานแห่งชาติละ 1 ชุด)
2. แบบสอบถามข้อมูลจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศและองค์การจัดการท่องเที่ยวที่นำนักท่องเที่ยวมาสู่อุทยานแห่งชาติ
3. แบบสอบถามข้อมูลจากชุมชนท้องถิ่นใกล้เคียงอุทยานแห่งชาติ
4. แบบสอบถามข้อมูลบุคลากรของอุทยานแห่งชาติ

การวิเคราะห์ข้อมูลและผลการศึกษา

1. การบริหารและการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติในภาคตะวันออก

1.1 การแสดงหรือบ่งบอก เอกลักษณ์ที่แสดงความโดดเด่นของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย ภาวะเสี่ยงและภาวะคุกคามของอุทยานแห่งชาติ

1.1.1 การแสดงหรือบ่งบอก เอกลักษณ์และความโดดเด่นของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม

ตารางที่ 1 การบ่งบอกเอกลักษณ์และความโดดเด่นของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม						
เขาแหลมหญ้าฯ	หมู่เกาะช้าง	น้ำตกพลิ้ว	เขาคิชฌกูฏ	เขาชะเมา-เขาวง	ทับลาน	ปางสีดา
1. แห่มแผ่นดิน หมู่เกาะ 2. น้ำทะเล หาดทราย และ ปะการัง 3.ระบบนิเวศวิทยาชายฝั่ง	1. หมู่เกาะ 2. ป่าดิบชื้น สัตว์ป่า 3. น้ำทะเล ชายหาด ปะการัง 4.ระบบนิเวศป่าดิบชื้น และระบบนิเวศชายฝั่ง	1. ป่าดิบชื้น น้ำตก ปลา 34 ชนิด 2. ระบบนิเวศป่าดิบชื้น กล้วยไม้เหลืองจันทร์บูร	1. ป่าดิบชื้น น้ำตกกระทิง 2. ระบบนิเวศป่าดิบชื้น กล้วยไม้เหลืองจันทร์บูร	1. ป่าดิบชื้น น้ำตกเขาชะเมา 2. ระบบนิเวศป่าดิบชื้น	1. ป่าลาน ป่าดิบแล้งอุดมสมบูรณ์ 2. น้ำตก แหล่งน้ำ 3. ระบบนิเวศป่าลาน และป่าดิบแล้ง	1. ป่าดิบแล้ง ป่าดิบชื้น 2. น้ำตก สัตว์ป่า นก มากกว่า 200 ชนิด 3. ระบบนิเวศป่าดิบแล้ง และป่าดิบชื้น

อุทยานแห่งชาติทั้ง 7 แห่ง ต่างมีเอกลักษณ์และความโดดเด่นของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศ และสิ่งแวดล้อมที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน อุทยานแห่งชาติทางทะเล เช่น อุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้า และหมู่เกาะเสม็ดกับอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้างต่างก็มีความโดดเด่นของหาดทรายที่งดงาม (หาดทรายแก้ว ที่เกาะเสม็ด หาดทรายขาวที่เกาะช้าง) มีน้ำทะเลใสสะอาด แนวปะการังและระบบนิเวศชายฝั่งทะเล ความแตกต่าง มีอยู่บ้างระหว่างอุทยานแห่งชาติทางทะเลทั้ง 2 แห่งนี้ คือ อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้างมีความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ ป่าดิบชื้น ระบบนิเวศป่าดิบชื้นและความหลากหลายของสัตว์ป่า แต่พบลักษณะดังกล่าวน้อยกว่าที่อุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้าและหมู่เกาะเสม็ด ส่วนอุทยานแห่งชาติทางบก เช่น น้ำตกพลิ้ว เขาคิชฌกูฏ เขาชะเมา-เขาวง ทับลานและปางสีดา มีเอกลักษณ์เฉพาะที่โดดเด่นคล้ายกันคือ ระบบนิเวศป่าดิบชื้น ป่าดิบแล้ง ความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ สัตว์ป่าและแหล่งน้ำโดยเฉพาะน้ำตก อุทยานแห่งชาติทางบกทั้ง 5 แห่ง ต่างก็มีจุดเด่นของน้ำตก เช่น น้ำตกพลิ้ว ณ อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิ้ว น้ำตกกระทิงหรือน้ำตกเขาคิชฌกูฏ ณ อุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ น้ำตกเขาชะเมา ณ อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง น้ำตกสวนห้อม ณ อุทยานแห่งชาติทับลาน และน้ำตกปางสีดา ณ อุทยานแห่งชาติปางสีดา ส่วนเอกลักษณ์เฉพาะอุทยานแห่งชาติที่แตกต่างกันของอุทยานแห่งชาติทางบกคือ กล้วยไม้ป่า “เหลื่องจันทบูร” กล้วยไม้ที่มีดอกสีเหลืองงดงามที่โดดเด่นมาก ที่อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิ้วและ มีบ้างที่อุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ อุทยานแห่งชาติทับลานมีความโดดเด่นของพันธุ์ไม้ที่ไม่มีในอุทยานแห่งชาติใดในภาคตะวันออก คือ ต้นลานซึ่งประมาณว่ามีมากมายถึง 246,000 ต้น โดยครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 36,000 ไร่

1.1.2 วิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย ภาวะเสี่ยงและภาวะคุกคามของอุทยานแห่งชาติ

จุดเด่นของอุทยานแห่งชาติ

ตารางที่ 2 จุดเด่นของอุทยานแห่งชาติ						
เขาแหลมหญ้าฯ	หมู่เกาะช้าง	น้ำตกพลิ้ว	เขาคิชฌกูฏ	เขาชะเมา-เขาวง	ทับลาน	ปางสีดา
1. หาดทรายแก้ว หาดแม่รำพึง 2. น้ำทะเลใส และแนวปะการัง	1. หาดทรายขาว 2. น้ำตกคลองพลู 3. น้ำตกธารมะยม 3. หมู่เกาะและแนวปะการังน้ำใส	1. น้ำตกพลิ้วและปลาพลวง 2. ป่าดิบชื้นที่อุดมสมบูรณ์ 3. กล้วยไม้เหลื่องจันทบูร	1. น้ำตกกระทิงเขาพระบาท 2. ป่าดิบชื้นที่อุดมสมบูรณ์	1. น้ำตกเขาชะเมา 2. ถ้ำหินปูนเขาวง 3. ป่าดิบชื้นที่อุดมสมบูรณ์	1. ป่าลาน 2. น้ำตกสวนห้อม 3. อ่างเก็บน้ำลำปลายมาศ 4. ป่าดิบแล้ง	1. น้ำตกปางสีดา 2. ป่าดิบแล้งป่าดิบชื้นที่อุดมสมบูรณ์

จุดเด่นของแต่ละอุทยานแห่งชาติปรากฏดังนี้

อุทยานแห่งชาติทางทะเล เช่น เขาแหลมหญ้าและหมู่เกาะเสม็ดกับหมู่เกาะช้าง มีจุดเด่นที่ชายหาดทราย คือ หาดทรายแก้ว หาดแสงจันทร์และชายหาดอื่น ๆ บนเกาะเสม็ด ส่วนที่หมู่เกาะช้างมีชายหาดทรายขาวเป็นจุดเด่น นอกจากนี้คุณภาพน้ำทะเล น้ำใสสีประกายมรกตก็เป็นจุดเด่นที่เหมือนกันทั้งสอง

อุทยานแห่งชาติ ในด้านความแตกต่างของจุดเด่นของอุทยานแห่งชาติทางทะเลทั้งสองแห่ง คือ สภาพระบบนิเวศของป่าดิบชื้นมีชัดเจนบนอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง

อุทยานแห่งชาติทางบก เช่น น้ำตกพลิ้ว เขาคิชฌกูฏ เขาชะเมา-เขาวง ทับลานและปางสีดา มีจุดเด่นที่คล้ายคลึงกัน คือ ความอุดมสมบูรณ์ของผืนป่าไม้ ป่าดิบชื้น และป่าดิบแล้ง ซึ่งเป็นระบบนิเวศที่มีความเด่นชัดควบคู่กับความสมบูรณ์ของทรัพยากรสัตว์ป่า พันธุ์ไม้และน้ำ กล้วยไม้เหลืองจันทบูรเป็นความเด่นที่นำมาเป็นสัญลักษณ์ของอุทยานเขาน้ำตกพลิ้ว ขณะที่อุทยานแห่งชาติทับลานก็มีดินลานที่เป็นจุดเด่นที่ไม่มีอุทยานแห่งชาติอื่นเหมือน ปลาพลวง คือ ความโดดเด่นอีกประการหนึ่งของอุทยานเขาน้ำตกพลิ้ว น้ำตกที่สวยงามสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นจำนวนมากคือ ความเด่นของอุทยานแห่งชาติทางบกทุกแห่ง เช่น น้ำตกพลิ้ว น้ำตกกระทิง น้ำตกเขาชะเมา น้ำตกสวนห้อมและน้ำตกปางสีดา ตามลำดับ อย่างไรก็ตามยังมีความแตกต่างที่ทำให้ความเป็นจุดเด่นเกิดขึ้นกับอุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ คือ เขาพระบาทที่มีรอยพระพุทธบาทจำลองอยู่บนยอดเขา และจะมีเทศกาลงานบุญในช่วงเดือนมีนาคม – เมษายน ทุก ๆ ปี

จุดด้อยของอุทยานแห่งชาติ

ตารางที่ 3 จุดด้อยของอุทยานแห่งชาติ						
เขาแหลมหญ้าฯ	หมู่เกาะช้าง	น้ำตกพลิ้ว	เขาคิชฌกูฏ	เขาชะเมา-เขาวง	ทับลาน	ปางสีดา
1. การบริหารจัดการพื้นที่ยังไม่เป็นเอกภาพ เพราะมีการถือครองของเอกชนแทรกอยู่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ	1. พื้นที่เอกชนแทรกอยู่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ	1. ไม่ค่อยมีพื้นที่รับ พัฒนาซาก 2. หินพื้นฐานเป็นหินแกรนิตแข็งมาก ปรับปรุงยาก 3. การจัดการที่จอดรถของนักท่องเที่ยวบริเวณด้านหน้าอุทยานฯ ไม่สามารถควบคุมโดยตรงได้	1. การจัดการทรัพยากรน้ำบริเวณน้ำตกกระทิง ทำให้ทัศนียภาพธรรมชาติได้รับผลกระทบ	1. การเปิดแหล่งท่องเที่ยวน้อยแห่ง ทำให้นักท่องเที่ยวกระจุกตัวเฉพาะแห่งมาก	1. ความโดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวยังไม่ชัดเจนที่เป็นแรงดึงดูดนักท่องเที่ยว 2. การลักลอบตัดไม้	1. การเปิดแหล่งท่องเที่ยวแห่งเดียว ทำให้นักท่องเที่ยวกระจุกตัวเฉพาะแห่งมาก

จุดด้อยของอุทยานแห่งชาติ

อุทยานแห่งชาติทั้ง 7 แห่ง ต่างก็มีจุดด้อยแตกต่างกันไป แต่อุทยานแห่งชาติทางทะเลทั้งสองแห่ง คือ เขาแหลมหญ้าและหมู่เกาะเสม็ดกับหมู่เกาะช้าง ต่างก็มีปัญหาและอุปสรรคที่คล้ายคลึงกันคือ พื้นที่ประกาศของเขตอุทยานแห่งชาติมีการตั้งถิ่นฐานของประชาชนอยู่แล้ว การย้ายประชาชนที่ตั้งถิ่นฐานดังกล่าวออกไปจากพื้นที่อุทยานฯ เป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนและการดำเนินการมีอุปสรรคมาก บริเวณดังกล่าว เช่นที่อุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้าและหมู่เกาะเสม็ด มีพื้นที่หาดแม่รำพึงและบนเกาะเสม็ดมีชายหาด

หลายแห่ง เช่น หาดทรายแก้วและหาดวงเดือน เป็นต้น ส่วนที่อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้างมีบริเวณชายหาดเช่นกันคือ หาดทรายขาวและหาดไก่อแบ้ เป็นต้น

อุทยานแห่งชาติทางบก คือ น้ำตกพลิ้ว เขาคิชฌกูฏ เขาชะเมา-เขาวง ทับลานและปางสีดา มีจุดค้อยที่เฉพาะอุทยานฯ ต่างกันคือ น้ำตกพลิ้ว ขาดพื้นที่ราบที่จะพัฒนาที่จอดรถเพื่อการกำกับดูแลให้เป็นระเบียบเรียบร้อยบริเวณปากทางเข้า ภาพบริเวณทางเข้ามีสภาพเหมือนชุมชนแออัดซึ่งอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิ้วไม่สามารถเข้าไปกำกับดูแลได้ อุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏมีปัญหาการแบ่งปันทรัพยากรน้ำ บริเวณน้ำตกกระทิง (เขาคิชฌกูฏ) มีหน่วยงานของรัฐและชุมชนค่อต่อน้ำขนาดใหญ่จ่อรับน้ำจากบริเวณน้ำตก มีท่อน้ำวางขวางทางเดินขึ้นลงน้ำตกเป็นทัศนียภาพที่ขัดกับธรรมชาติของความงดงามบริเวณน้ำตก อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง เปิดตัวแหล่งท่องเที่ยวน้อยทำให้เกิดการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยวเข้าสู่ น้ำตกเขาชะเมา มาก การควบคุมปริมาณนักท่องเที่ยวทำได้ยาก อุทยานแห่งชาติทับลาน มีดินลานที่ใบของต้นลานสามารถนำมาเป็นวัตถุดิบจักสานผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานได้ ใบลานจึงเป็นที่หมายปองของผู้ต้องการ การกำกับดูแลรักษาดินลานเป็นภาระหนักอย่างหนึ่ง และอุทยานแห่งชาติปางสีดาเปิดแหล่งท่องเที่ยวที่น้ำตกปางสีดา นักท่องเที่ยวกระจุกเฉพาะพื้นที่มาก ควบคุมจำนวนไม่ได้

ภาวะเสี่ยงและภาวะคุกคามของอุทยานแห่งชาติ

ตารางที่ 4 ภาวะเสี่ยงและภาวะคุกคามของอุทยานแห่งชาติ						
เขาแหลมหญ้าฯ	หมู่เกาะช้าง	น้ำตกพลิ้ว	เขาคิชฌกูฏ	เขาชะเมา-เขาวง	ทับลาน	ปางสีดา
1. การควบคุมปริมาณนักท่องเที่ยวไม่ได้ 2. การจัดการกับเอกชนที่ยึดครองพื้นที่ริมหาดบนเกาะเสม็ดและหาดแม่รำพึง 3. การเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ เช่น หาดทรายแก้วและหาดวงเดือน	1. การควบคุมสภาพแวดล้อมของชุมชนหาคมีประสิทธิภาพน้อยจะส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมของอุทยานแห่งชาติ เช่น ชุมชนบริเวณหาดทรายขาว 2. การควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวไม่ได้ 3. การเสื่อมโทรมของหาดทรายขาวและชายหาดบริเวณใกล้เคียง	1. ควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวไม่ได้	1. การจัดการกับทรัพยากรน้ำเพื่อแบ่งให้แก่ชุมชนโดยรอบบริเวณด้านหน้าน้ำตกเขาคิชฌกูฏ 2. ควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวไม่ได้โดยเฉพาะบริเวณเขาพระบาท	1. จำนวนนักท่องเที่ยวมากควบคุมไม่ได้ 2. การลักลอบตัดไม้กฤษณา (ไม้หอม)	1. การลักลอบตัดใบลาน 2. การลักลอบตัดไม้ทำลายป่า	1. การลักลอบเข้าไปตัดไม้กฤษณา (ไม้หอม) 2. ควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวไม่ได้

ภาวะเสี่ยงและภาวะคุกคามของอุทยานแห่งชาติ

อุทยานแห่งชาติเกือบทั้งหมด ยกเว้นอุทยานแห่งชาติทับลานมีภาวะเสี่ยงและคุกคามเหมือนกันคือ การควบคุมปริมาณนักท่องเที่ยวไม่ได้ และหากแยกอุทยานแห่งชาติทางทะเลและทางบกแล้วจะพบว่า อุทยานแห่งชาติทางทะเลคือ เขาแหลมหญ้าและหมู่เกาะเสม็ดกับหมู่เกาะช้างต่างก็มีปัญหาที่เกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานของภาคเอกชนในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว และปัญหาการเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยวหลักคือ หาดทรายแก้วบนเกาะเสม็ดและหาดทรายขาวบนเกาะช้าง ส่วนอุทยานแห่งชาติทางบกมีภาวะคุกคามและภาวะเสี่ยงคล้ายกันคือ การลักลอบตัดไม้กฤษณา (ไม้หอม) แต่อุทยานแห่งชาติทับลานจะมีการลักลอบตัดไปลาน และอุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏมีภาวะการแบ่งปันทรัพยากรน้ำที่รอการจัดการอยู่ในขณะนี้

2. การจัดทำ Landmark บ่งบอกเอกลักษณ์และการเข้าถึงอุทยานแห่งชาติ

ตารางที่ 5 การจัดทำ Landmark						
เขาแหลมหญ้าฯ	หมู่เกาะช้าง	น้ำตกพลิ้ว	เขาคิชฌกูฏ	เขาชะเมา	ทับลาน	ปางสีดา
ยังไม่ชัดเจน	ยังไม่ชัดเจน	ยังไม่ชัดเจน	ยังไม่ชัดเจน	ยังไม่ชัดเจน	ค้นลานสังเกตได้	ยังไม่ชัดเจน

จากการศึกษาว่าอุทยานแห่งชาติบ้างที่สามารถกำหนดเอกลักษณ์เฉพาะตัวแล้วสร้างเป็นจุดสังเกตหรือ Landmark ไว้บริเวณที่เหมาะสม เพื่อบ่งบอกว่านักท่องเที่ยวได้มาถึงแล้วซึ่งอุทยานชาตินั้น ๆ ปรากฏว่ายังไม่พบความชัดเจนใด ๆ ในอุทยานแห่งชาติทั้ง 7 แห่ง

3. การสร้างนักท่องเที่ยวคุณภาพในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว

มีหลายวิธีการทำให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวก็เป็นวิธีหนึ่ง โดยการให้ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในด้านความโดดเด่นและคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม สำหรับวิธีการให้ความรู้อาจดำเนินการให้ความรู้ขณะนักท่องเที่ยวอยู่นอกเขตอุทยานแห่งชาติ และให้ความรู้เมื่อนักท่องเที่ยวกำลังท่องเที่ยวอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติ ซึ่งผลการศึกษาการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติทั้ง 7 แห่ง พบดังนี้

การสํารั้กนั้ทอ้งเท้ยวแล้องค้การทอ้งเท้ยวให้้มีค้ณภาพต่อการอ้ร้กัษัทร้พยาการทอ้งเท้ยว

ตารางที่ 6 การสํารั้กนั้ทอ้งเท้ยวแล้องค้การทอ้งเท้ยวให้้มีค้ณภาพต่อการอ้ร้กัษัทร้พยาการทอ้งเท้ยว														
กิจกรรม	เขมหมอ้ญ		หม้เกะซ้าง		น้คกพล้ว		เขาค้ชณญ		เขาะเม - เขาวง		ท้บลาน		ป้างส้ดา	
	มี	ม่มี	มี	ม่มี	มี	ม่มี	มี	ม่มี	มี	ม่มี	มี	ม่มี	มี	ม่มี
1. ก้กรรมส้เสริมค้วามรู้น้อกเขตพ้นที่อ้ทยานแห่งชาติ	✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓	
1.1 การใช้ส้ื่อทางเอกสาร														
แผ่นพ้บปะราชส้ัมพ้นั้	✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓	
หนังสือ	✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓	
เอกสารทางราชการของส่วนอ้ทยานฯ	✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓	
1.2 การเผยแพร้โดยส้ื่อสารณะ														
ว้ทย	✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓	
โทรท้ศน้	✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓	
เทคโนโลย้สารสนเทศ	✓			✓	✓			✓	✓		✓			✓
2. ก้กรรมส้เสริมค้วามรู้ในเขตพ้นที่อ้ทยานแห่งชาติ														
2.1 จ้ดบอ้ร้ดส้เสริมการศ้ึกษา ณ จ้ดต่าง ๆ	✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓	
2.2 แผ่นพ้บแนะน้าอ้ทยานฯ	✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓	
2.3 การบรรยายว้ทยาการแก่น้กทอ้งเท้ยว	✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓	
2.4 ม้มีค้ฤเทศก์น้าทางและให้้ค้วามรู้	✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓	
2.5 ม้มีศูนย์ว้ทยาการและน้ทรรศการ	✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓	
2.6 ให้้โอกาสน้กทอ้งเท้ยวได้้เข้้าเห้้นค้วามค้ดเด้น	✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓	
(โดยว้ทยาการเข้้าล้งจ้งอ้ร้กัษั)														
2.7 เก็บค้ขอมลน้กทอ้งเท้ยวส้ม่เสมอ	✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓	
3. เชื่อมปะสานก้บอ้ร้กัษัจ้ดการทอ้งเท้ยว เพ้อถ่าย	✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓	
ทอ้คค้วามรู้ค้วามเข้้าใจในระบบ้น้เวส														

3.1. การมีก้กรรมส้เสริมค้วามรู้น้อกเขตอ้ทยานแห่งชาติ โดยการใช้ส้ื่อทางเอกสารและ
การเผยแพร้โดยส้ื่อสารณะ

ก. การใช้ส้ื่อทางเอกสาร เช่น แผ่นพ้บปะราชส้ัมพ้นั้ หนังสือและเอกสารทาง
ว้ทยาการของส่วนอ้ทยานแห่งชาติ พบว่าท้กอ้ทยานแห่งชาติมีการเผยแพร้ส้เสริมค้วามรู้ให้้
แก่น้กทอ้งเท้ยวเหม้อันกัน และเป้นว้ธ้ที่เพร้หลาย ลงทุนม่มีมากน้ก เป้นว้ธ้ที่เหมาะสมว้ธ้
หน้่งในการถ่ายทอ้คค้วามรู้ของแหล่งทอ้งเท้ยวไปสู่น้กทอ้งเท้ยวและอ้ร้กัษัจ้ดการทอ้ง
เท้ยวท้้งหลาย

ข. การเผยแพร้โดยส้ื่อสารณะ เช่น ทางว้ทย โทรท้ศน้ และทางเทคโนโลย้
สารสนเทศ พบว่าอ้ทยานแห่งชาติท้กแห่งมีการให้้ค้วามรู้แก่น้กทอ้งเท้ยวทางว้ทยและโทร
ท้ศน้ แต่การเผยแพร้ทางเทคโนโลย้สารสนเทศย้มีอ้ทยานแห่งชาติบางแห่งม่ได้้ดำเน้น
การ แต่มีแผนงานจะท้า ค้ือ หม้เกะซ้าง เขาค้ชณญและป้างส้ดา

3.2. การมีก้กรรมส้เสริมค้วามรู้ในเขตพ้นที่อ้ทยานแห่งชาติ พบว่าม่มีค้วามแตกต่าง
กันค้ือ มีการดำเน้นการดำเน้น

ก. การจ้ดบอ้ร้ดส้เสริมการศ้ึกษา ณ จ้ดต่างๆท้กอ้ทยานแห่งชาติดำเน้นการแล้ว

- ข. แผ่นพับแนะนำอุทยานแห่งชาติ ทุกอุทยานแห่งชาติดำเนินการแล้ว
- ค. การบรรยายวิชาการให้นักท่องเที่ยว ทุกอุทยานแห่งชาติดำเนินการแล้ว
- ง. มีมัคคุเทศก์นำทางและให้ความรู้ ทุกอุทยานแห่งชาติดำเนินการแล้ว
- จ. มีศูนย์วิชาการและนิทรรศการ ทุกอุทยานแห่งชาติดำเนินการแล้ว
- ฉ. การให้โอกาสนักท่องเที่ยวได้เข้าเห็นความโดดเด่น (โดยวิธีการเข้าถึงเชิงอนุรักษ์) ทุกอุทยานแห่งชาติดำเนินการแล้ว
- ช. มีการเก็บข้อมูลนักท่องเที่ยวสม่ำเสมอ ในทุกอุทยานแห่งชาติดำเนินการแล้ว

3.3. การเชื่อมประสานกับองค์กรที่จัดการท่องเที่ยว เพื่อถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจใน

ระบบนิเวศ ผลการศึกษาพบว่าอุทยานแห่งชาติเกือบทุกแห่ง มีการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับคุณค่าและแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว แต่ปางสิดาเป็นอุทยานแห่งชาติที่นักท่องเที่ยวมิได้ไปเที่ยวโดยการจัดขององค์กรการท่องเที่ยว เพราะส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้าสู่อุทยานแห่งชาติปางสิดาเป็นการไปตามลำพังและ มิตรสหาย

4. การบริหารและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากองค์ประกอบและดัชนีชี้วัดจำนวน 24 ข้อพบว่า อุทยานแห่งชาติทั้ง 7 แห่ง มีการปฏิบัติที่เหมือนกันเกือบทั้งหมด และมีที่แตกต่างกันอยู่บ้างดังนี้

4.1 อุทยานแห่งชาติทางทะเล คือ อุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้าและหมู่เกาะเสม็ดกับหมู่เกาะช้าง มีการดำเนินการเชิงอนุรักษ์แตกต่างกันบางประการ คือ

ก. อุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้าและหมู่เกาะเสม็ด มีองค์ประกอบและดัชนีบ่งชี้ จำนวน 8 ประการที่มีได้ดำเนินการ คือ

1. กำหนดเขตทันทานและอ่อนไหวต่อการเสื่อมสภาพ
2. ลำดับความสำคัญของพื้นที่ที่มีความอ่อนไหวต่อการเสื่อมสภาพ
3. กำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว
4. กำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับกิจกรรมการท่องเที่ยว
5. กำหนดระยะปิด – เปิด พื้นที่ท่องเที่ยว
6. สลับหมุนเวียนการใช้พื้นที่ท่องเที่ยว
7. ดำเนินการระบบบำบัดน้ำเสีย
8. ระบบเฝ้าติดตาม เฝ้าระวังและตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม

ข. อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง มีองค์ประกอบและดัชนีบ่งชี้จำนวน 4 ประการ ที่มีได้ดำเนินการ คือ

1. กำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว
2. กำหนดระยะปิด – เปิด พื้นที่ท่องเที่ยว
3. สลับหมุนเวียนการใช้พื้นที่ท่องเที่ยว
4. ดำเนินการระบบบำบัดน้ำเสีย

4.2 อุทยานแห่งชาติทางบก คือ อุทยานเขื่อนลำนาดกพลีว เขาคิชฌกูฏ เขาชะเมา-เขาวงทับลานและปางสีดา มีการดำเนินการเชิงอนุรักษ์แตกต่างกันดังนี้

ก. อุทยานเขื่อนลำนาดกพลีว มีองค์ประกอบและดัชนีบ่งชี้จำนวน 5 ประการที่มีได้ดำเนินการ คือ

1. กำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว
2. กำหนดระยะปิด – เปิด พื้นที่ท่องเที่ยว
3. สลับหมุนเวียนการใช้พื้นที่ท่องเที่ยว
4. ดำเนินการระบบบำบัดน้ำเสีย
5. สถานที่จอดรถของนักท่องเที่ยว

ข. อุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ มีองค์ประกอบและดัชนีบ่งชี้จำนวน 3 ประการที่มีได้

ดำเนินการ คือ

1. ลำดับความสำคัญของพื้นที่ที่มีความอ่อนไหวต่อการเสื่อมสภาพฯ
2. สลับหมุนเวียนการใช้พื้นที่
3. ดำเนินการระบบบำบัดน้ำเสีย

ค. อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา – เขาวง มีองค์ประกอบและดัชนีจำนวน 5 ประการที่มีได้

ดำเนินการ คือ

1. ลำดับความสำคัญของพื้นที่ที่มีความอ่อนไหวต่อการเสื่อมสภาพฯ
2. กำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว
3. กำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับกิจกรรมการท่องเที่ยว
4. กำหนดระยะปิด – เปิด พื้นที่ท่องเที่ยว
5. ดำเนินการระบบบำบัดน้ำเสีย

ง. อุทยานแห่งชาติทับลาน มีองค์ประกอบดัชนีบ่งชี้จำนวน 6 ประการที่มีได้ดำเนินการ คือ

1. ลำดับความสำคัญของพื้นที่ที่มีความอ่อนไหวต่อการเสื่อมสภาพฯ
2. กำหนดระยะปิด – เปิด พื้นที่ท่องเที่ยว
3. สลับหมุนเวียนการใช้พื้นที่ท่องเที่ยว
4. ดำเนินการระบบบำบัดน้ำเสีย
5. การจัดการเสียงรบกวนจากนักท่องเที่ยว
6. บริการอาหาร เครื่องดื่มและของที่ระลึก

จ. อุทยานแห่งชาติปางสีดา มีองค์ประกอบและดัชนีจำนวน 6 ประการที่มีได้ดำเนินการ คือ

1. ลำดับความสำคัญของพื้นที่ที่มีความอ่อนไหวต่อการเสื่อมสภาพ
2. กำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว
3. กำหนดระยะปิด – เปิด พื้นที่ท่องเที่ยว
4. สลับหมุนเวียนการใช้พื้นที่ท่องเที่ยว
5. ดำเนินการระบบบำบัดน้ำเสีย
6. กิจกรรมความร่วมมือกับประชาชนท้องถิ่นในการช่วยดูแลทรัพยากรธรรมชาติระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมการท่องเที่ยว

5. การมีส่วนร่วมของประชาชนชุมชนท้องถิ่น

ตารางที่ 8 การมีส่วนร่วมของประชาชนชุมชนท้องถิ่น														
กิจกรรม	เขาแหลมหญ้าฯ		หมู่เกาะช้าง		น้ำตกพลี		เขาคิชฌกูฏ		เขาชะเมา - เขาวง		ทับลาน		ปางสีดา	
	มี	ไม่มี	มี	ไม่มี	มี	ไม่มี	มี	ไม่มี	มี	ไม่มี	มี	ไม่มี	มี	ไม่มี
5. การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น (การเปิดโอกาส)														
5.1 การมีส่วนร่วมในการวางแผนและจัดการแหล่งท่องเที่ยว	✓			✓	✓			✓	✓		✓			✓
5.2 ประชาชนมีส่วนร่วมในการพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม เช่น การเป็นสมาชิกอาสาฯ	✓		✓		✓			✓	✓			✓		✓
5.3 อุทยานฯ ให้การศึกษาด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมแก่ชุมชนท้องถิ่น	✓			✓	✓		✓		✓		✓		✓	
5.4 ให้ประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น เป็นมัคคุเทศก์ ลูกหาบหรือกรรมการฯ	✓		✓			✓		✓	✓		✓			✓
5.5 เปิดโอกาสให้มียาได้จากแหล่งท่องเที่ยว การจำหน่ายอาหาร ของที่ระลึกและการจัดการท่องเที่ยว	✓		✓		✓		✓		✓		✓		✓	

ในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนชุมชนท้องถิ่น (การเปิดโอกาส) เข้ามาร่วมคิดร่วมทำในการบริหารและการจัดการท่องเที่ยว พบว่า อุทยานแห่งชาติทั้ง 7 แห่ง มีการปฏิบัติและไม่ปฏิบัติแตกต่างกันไปดังนี้ คือ

5.1 อุทยานแห่งชาติทางทะเล คือ เขาแหลมหญ้าและหมู่เกาะเสม็ดกับหมู่เกาะช้างมีความแตกต่างกัน องค์ประกอบ 5 ประการ ดังนี้

ก. อุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้าและหมู่เกาะเสม็ด มีการปฏิบัติทุกองค์ประกอบและดัชนี

ข. อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง ไม่ได้ปฏิบัติหรือดำเนินการกับองค์ประกอบและดัชนีอยู่ 2 ประการ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการวางแผนและการจัดการแหล่งท่องเที่ยว
2. อุทยานฯ ให้การศึกษาด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมแก่ชุมชนท้องถิ่น

5.2 อุทยานแห่งชาติทางบก คือ อุทยานแห่งชาติ น้ำตกพลี เขาคิชฌกูฏ เขาชะเมา-เขาวง ทับลานและปางสีดา

ก. อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลี มีองค์ประกอบและดัชนีจำนวน 1 ประการ ที่ไม่ได้ดำเนินการ คือ

1. ให้ประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น เป็นมัคคุเทศก์ ลูกหาบหรือกรรมการฯ

ข. อุทยานแห่งชาติเขาคิซณภูฏ มีองค์ประกอบและดัชนีจำนวน 3 ประการ ที่ไม่ได้ดำเนินการ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการวางแผนและจัดการแหล่งท่องเที่ยว
2. ประชาชนมีส่วนร่วมในการพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม เช่น การเป็นสมาชิกอาสาฯ
3. ให้ประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น เป็นมัคคุเทศก์ ลูกหาบหรือกรรมการฯ

ค. อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา – เขาวง มีการปฏิบัติทุกองค์ประกอบและดัชนี

ง. อุทยานแห่งชาติทับลาน มีองค์ประกอบและดัชนีที่ไม่ได้ดำเนินการ คือ ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม เช่น การเป็นสมาชิกอาสาฯ

จ. อุทยานแห่งชาติปางสีดา มีองค์ประกอบและดัชนีที่ไม่ได้ดำเนินการ 3 ประการ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการวางแผนและจัดการแหล่งท่องเที่ยว
2. ประชาชนมีส่วนร่วมในการพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม เช่น การเป็นสมาชิกอาสาฯ
3. ให้ประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น เป็นมัคคุเทศก์ ลูกหาบหรือกรรมการฯ

จากการศึกษาการดำเนินงานด้านการบริหารและการจัดการ เพื่อให้มั่นใจได้ว่าการบริหารและการจัดการที่เน้นไปสู่ความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละอุทยานแห่งชาติ โดยใช้แบบจำลองเป็นแนวในการสำรวจ ซึ่งสามารถบ่งบอกระดับความสามารถในการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติทั้ง 7 แห่งได้ดังนี้

ระดับความสามารถการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติทั้ง 7 แห่ง

ตารางที่ 9 ระดับความสามารถการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ						
เขาแหลมหญ้าฯ	หมู่เกาะช้าง	น้ำตกพลิ้ว	เขาคิซณภูฏ	เขาชะเมา-เขาวง	ทับลาน	ปางสีดา
40	41	42	41	43	41	38

ที่มาของระดับความสามารถการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติทั้ง 7 แห่ง คือ การนำคะแนน 1 คะแนนที่มีการดำเนินการและไม่มีคะแนนหากไม่ได้ดำเนินการในข้อใด ๆ โดยมีคะแนนเต็ม 48 คะแนน

เมื่อเรียงลำดับถึงระดับความสามารถการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติทั้ง 7 แห่ง พบว่ามีความแตกต่างกันดังนี้

1. อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง มีคะแนนดำเนินการ 43 คะแนน จากคะแนนเต็ม 48 คะแนน เท่ากับร้อยละ 89.58
2. อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิ้วมีคะแนนดำเนินการ 42 คะแนน เท่ากับร้อยละ 87.50
3. อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง เขาคิชฌกูฏ ทับลาน มีคะแนนดำเนินการ 41 คะแนน มีคะแนนเท่ากันทั้ง 3 อุทยานแห่งชาติ เท่ากับร้อยละ 85.41
4. อุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้าและหมู่เกาะเสม็ด มีคะแนนดำเนินการ 40 คะแนน เท่ากับร้อยละ 83.33
5. อุทยานแห่งชาติปางสีดา มีคะแนนดำเนินการ 38 คะแนน เท่ากับร้อยละ 79.18

ผลการศึกษายกบอกว่า เมื่อนำแบบจำลองมาทดสอบกับอุทยานแห่งชาติทั้ง 7 แห่งพบว่าระดับการดำเนินการในเชิงอนุรักษ์ของอุทยานแห่งชาติทั้ง 7 แห่งมีความใกล้เคียงกัน คือมีระดับคะแนน 43 42 41 40 และ 38 นอกจากนี้ยังพบว่าดัชนีในแบบจำลองสามารถปฏิบัติได้กับอุทยานแห่งชาติในระดับร้อยละสูงตั้งแต่ 79.18 ถึง 89.58

การเปรียบเทียบระดับความสามารถในการบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ตารางที่ 10 ระดับความสามารถในการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติทางทะเลกับทางบก	
อุทยานแห่งชาติ	ระดับความสามารถฯ (เฉลี่ย)
อุทยานแห่งชาติทางทะเล : เขาแหลมหญ้าฯและหมู่เกาะช้าง	40.5
อุทยานแห่งชาติทางบก : น้ำตกพลิ้ว เขาคิชฌกูฏ เขาชะเมา – เขาวง ทับลานและปางสีดา	41

เมื่อเปรียบเทียบระดับความสามารถในการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศระหว่างอุทยานแห่งชาติทางทะเลกับอุทยานแห่งชาติทางบกแล้วพบว่า มีระดับความสามารถที่ใกล้เคียงกันมาก แตกต่างกันเพียง 0.5 หน่วย (ของหน่วยวัดในแบบจำลอง) เท่านั้น โดยอุทยานแห่งชาติทางบกทั้ง 5 แห่งเมื่อเฉลี่ยระดับความสามารถแล้วพบว่า สูงกว่าอุทยานแห่งชาติทางทะเล (เพียงเล็กน้อย)

6. การตรวจสอบและพิสูจน์สมมุติฐาน

จากผลการศึกษาสามารถตรวจสอบและพิสูจน์สมมุติฐานได้ดังนี้

1. สมมุติฐานที่ว่า “ระดับความสามารถในการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติทั้ง 7 แห่ง ในภาคตะวันออก มีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน” ซึ่งผลการศึกษาจากตารางที่ 9 แสดงให้เห็นว่ามีความสอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ และสมมุติฐานที่ว่า “โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุทยานแห่งชาติทางทะเลจะมีระดับความสามารถฯ ที่สูงกว่าอุทยานแห่งชาติทางบก” ซึ่งผลการศึกษาพบว่ามีความไม่สอดคล้องกับสมมุติฐาน เพราะอุทยานแห่งชาติทางบกมีความสามารถสูงกว่าอุทยานแห่งชาติทางทะเล ดังข้อมูลตารางที่ 10
2. สมมุติฐานที่ว่า “การบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติทั้ง 7 แห่ง น่าจะมีประเด็นการบริหารและการจัดการมากกว่าร้อยละ 50 ของประเด็นในแบบจำลองที่ใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาครั้งนี้” ซึ่งผลการศึกษาพบว่าสอดคล้องกับสมมุติฐาน โดยร้อยละของประเด็นในแบบจำลองที่อุทยานแห่งชาติต่างๆ สามารถปฏิบัติได้นั้น มีระดับตั้งแต่ร้อยละ 79.18 ขึ้นไปจนถึงร้อยละ 89.58

เพื่อให้เกิดความเข้าใจในองค์ประกอบของแบบจำลองการศึกษากาการบริหารและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คณะวิจัยได้ดำเนินการให้มีการศึกษาถึง นักท่องเที่ยวที่มายังอุทยานแห่งชาติทั้ง 7 แห่ง ทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ บุคลากรที่ปฏิบัติงานอยู่ที่อุทยานแห่งชาติทั้ง 7 แห่ง ประชาชนชุมชนท้องถิ่นและองค์กรที่อาศัยอยู่ใกล้ๆอุทยานแห่งชาติ ซึ่งมีรายละเอียดของการศึกษาดังต่อไปนี้

7. นักท่องเที่ยว

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวที่เข้าไปท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติทั้ง 7 แห่ง โดยศึกษาทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ ซึ่งได้ผลการศึกษาดังนี้

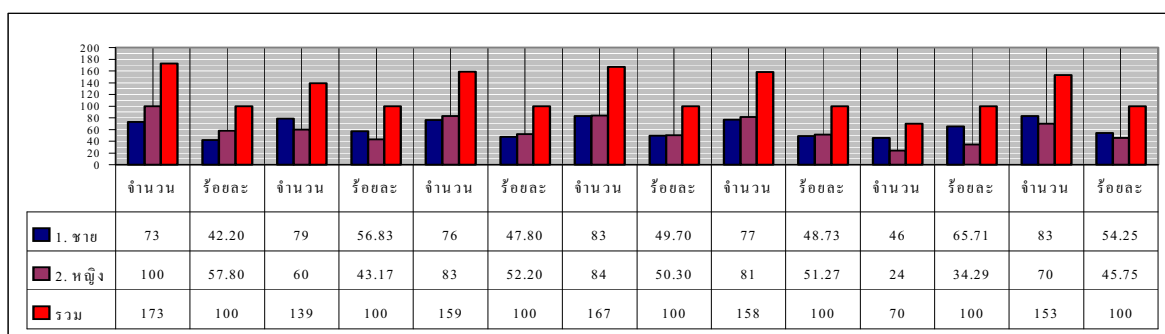
ความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยวจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพในด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ ตามหลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือนุรักษ์นั้น นักท่องเที่ยวจะได้รับความชื่นชมกับแหล่งท่องเที่ยวพร้อม ๆ กับได้รับความรู้ในส่วนของคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งที่ได้พบเห็น เกิดความรักและหวงแหนมิให้เสื่อมสลาย ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงได้เก็บข้อมูลความเห็นจากนักท่องเที่ยวซึ่งได้ผลดังนี้

7.1. นักท่องเที่ยวชาวไทย

7.1.1 ข้อมูลส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยว

7.1.1.1 เพศ

ตารางที่ 11 ข้อมูลเพศของนักท่องเที่ยว														
อุทยานฯ	เขาแหลมหญ้าฯ		หมู่เกาะช้าง		เขาคิชฌกูฏ		น้ำตกพลิ้ว		เขาชะเมา-เขาวง		ทับลาน		ปางศิลา	
เพศ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ชาย	73	42.20	79	56.83	76	47.80	83	49.70	77	48.73	46	65.71	83	54.25
2. หญิง	100	57.80	60	43.17	83	52.20	84	50.30	81	51.27	24	34.29	70	45.75
รวม	173	100	139	100	159	100	167	100	158	100	70	100	153	100

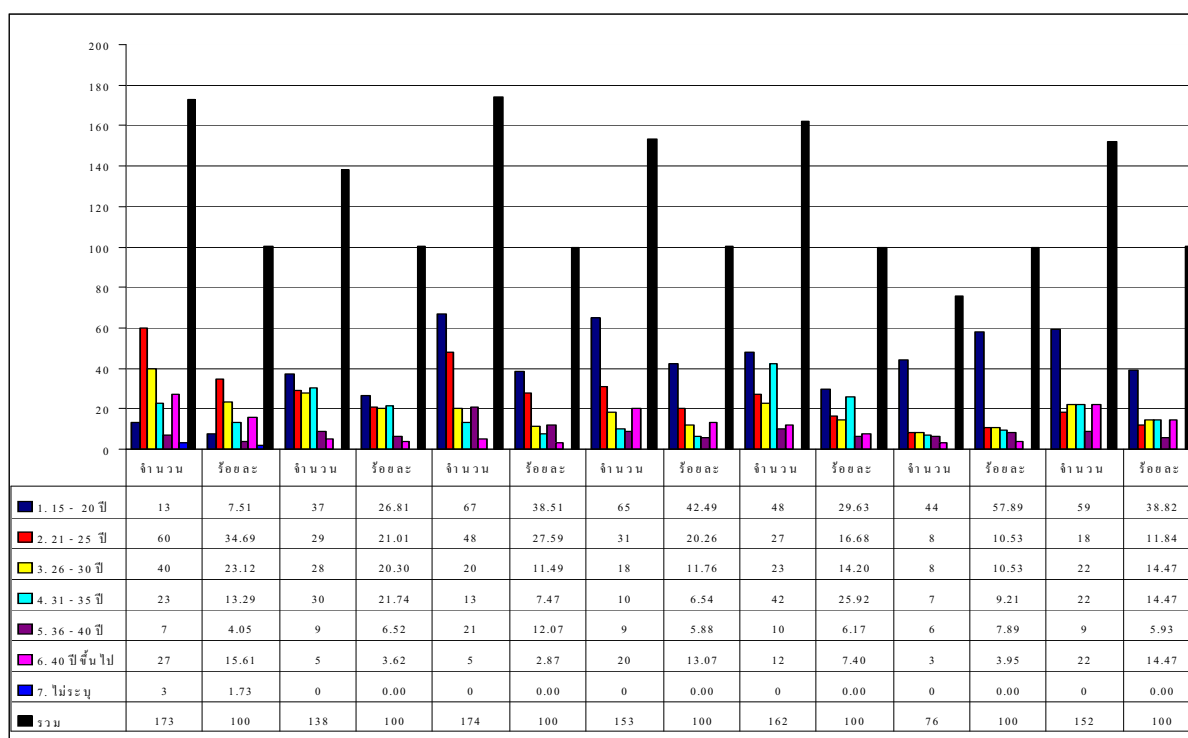
ตารางกราฟที่ 1 ข้อมูลเพศของนักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวที่นิยมไปท่องเที่ยว ณ อุทยานแห่งชาติทั้ง 7 แห่ง มีทั้งเพศชายและหญิงในจำนวนที่ใกล้เคียงกันในเกือบทุกอุทยานแห่งชาติ ยกเว้นอุทยานแห่งชาติทับลานที่มีนักท่องเที่ยวชายไปท่องเที่ยวมากกว่า

ผู้หญิงเกือบเท่าตัว

7.1.1.2 อายุ

ตารางที่ 12 อายุของนักท่องเที่ยว														
อุทยานฯ	เขาแหลมหญ้าฯ		หมู่เกาะช้าง		เขาคิชฌกูฏ		น้ำตกพลิ้ว		เขาชะเมา-เขาวง		ทับลาน		ปางสีดา	
อายุ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. 15 - 20 ปี	13	7.51	37	26.81	67	38.51	65	42.49	48	29.63	44	57.89	59	38.82
2. 21 - 25 ปี	60	34.69	29	21.01	48	27.59	31	20.26	27	16.68	8	10.53	18	11.84
3. 26 - 30 ปี	40	23.12	28	20.30	20	11.49	18	11.76	23	14.20	8	10.53	22	14.47
4. 31 - 35 ปี	23	13.29	30	21.74	13	7.47	10	6.54	42	25.92	7	9.21	22	14.47
5. 36 - 40 ปี	7	4.05	9	6.52	21	12.07	9	5.88	10	6.17	6	7.89	9	5.93
6. 40 ปีขึ้นไป	27	15.61	5	3.62	5	2.87	20	13.07	12	7.40	3	3.95	22	14.47
7. ไม่ระบุ	3	1.73	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
รวม	173	100	138	100	174	100	153	100	162	100	76	100	152	100

ตารางกราฟที่ 2 อายุของนักท่องเที่ยว

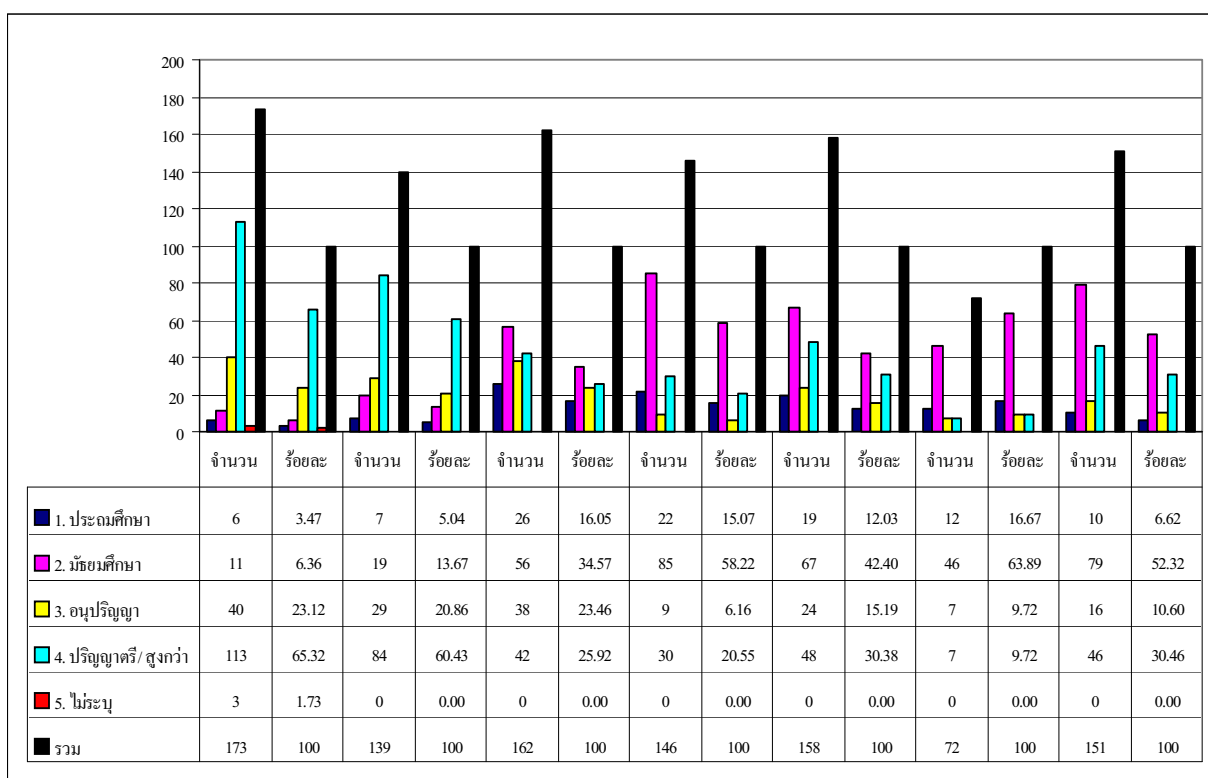
นักท่องเที่ยวที่เดินทางไปท่องเที่ยว ณ อุทยานแห่งชาติทั้ง 7 แห่ง มีอายุตั้งแต่ 15 – 35 ปี เป็นส่วนใหญ่ โดยมีความแตกต่างที่กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เป็นวัยรุ่นอายุระหว่าง 15 – 20 ปี จะเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวจำนวนมากที่ไปท่องเที่ยว ณ อุทยานแห่งชาติที่มีน้ำตกเป็นจุดเด่น เช่น อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง เขาคิชฌกูฏ น้ำตกพลิ้ว เขาชะเมา – เขาวง ทับลานและปางสีดา ส่วนอุทยานแห่งชาติ

ที่มีจุดเด่นทางด้านทะเล หาดทราย เช่น เขาแหลมหญ้าและหมู่เกาะเสม็ดกับหมู่เกาะช้าง จะได้รับความสนใจ

จากนักท่องเที่ยวที่มีอายุระหว่าง 20 – 35 ปี เป็นจำนวนมากโดยเฉพาะกลุ่มอายุ 26 – 35 ปี

7.1.1.3 การศึกษาของนักท่องเที่ยว

ตารางที่ 13 การศึกษาของนักท่องเที่ยว														
อุทยานฯ	เขาแหลมหญ้าฯ		หมู่เกาะช้าง		เขาคิชฌกูฏ		น้ำตกพลิ้ว		เขาชะเมา-เขาวง		ทับลาน		ปางสีดา	
การศึกษา	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ประถมศึกษา	6	3.47	7	5.04	26	16.05	22	15.07	19	12.03	12	16.67	10	6.62
2. มัธยมศึกษา	11	6.36	19	13.67	56	34.57	85	58.22	67	42.40	46	63.89	79	52.32
3. อนุปริญญา	40	23.12	29	20.86	38	23.46	9	6.16	24	15.19	7	9.72	16	10.60
4. ปริญญาตรี/สูงกว่า	113	65.32	84	60.43	42	25.92	30	20.55	48	30.38	7	9.72	46	30.46
5. ไม่ระบุ	3	1.73	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
รวม	173	100	139	100	162	100	146	100	158	100	72	100	151	100

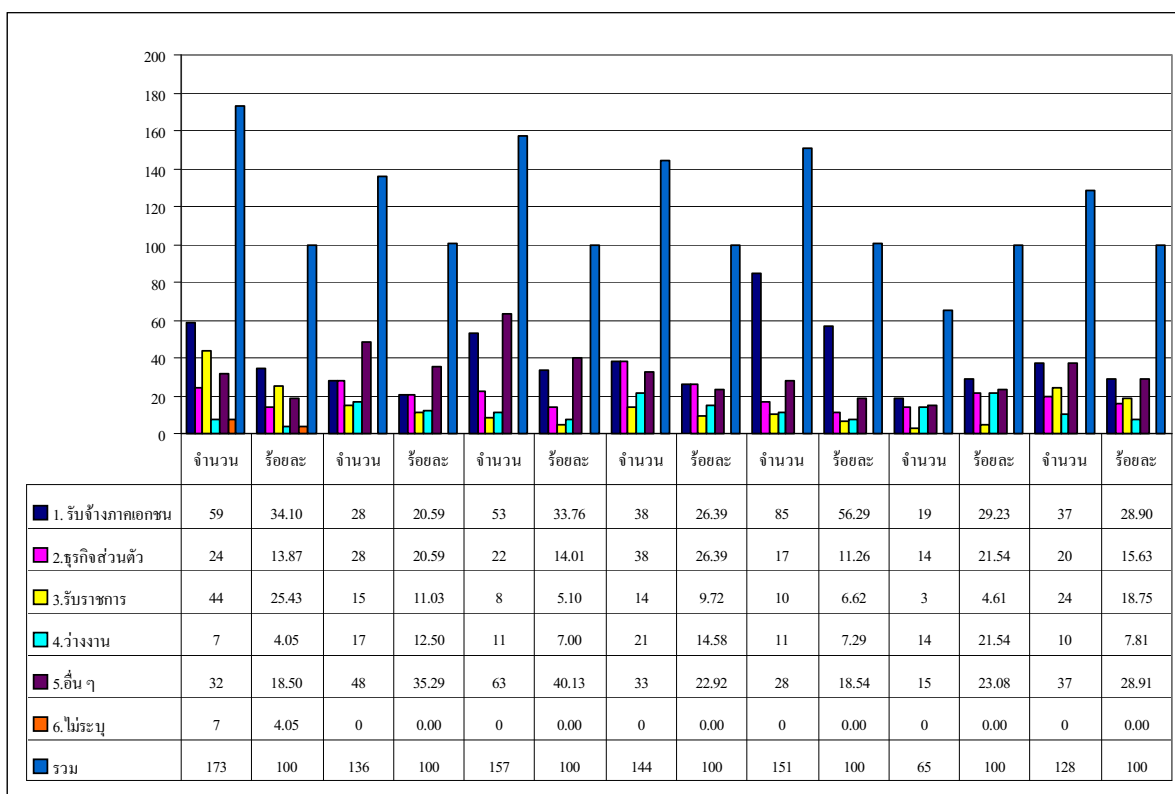

ตารางกราฟที่ 3 การศึกษาของนักท่องเที่ยว

ระดับการศึกษาของนักท่องเที่ยวมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน คือ อุทยานแห่งชาติทางทะเล เช่น อุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้าและหมู่เกาะเสม็ดกับหมู่เกาะช้าง นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นผู้จบการศึกษาระดับปริญญาตรี แต่อุทยานแห่งชาติทางบกทั้ง 5 แห่ง นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นผู้มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาถึงอนุปริญญา

7.1.1.4 อาชีพของนักท่องเที่ยว

ตารางที่ 14 อาชีพของนักท่องเที่ยว														
อุทยานฯ	เขาแหลมหญ้าฯ		หมู่เกาะช้าง		เขาคิชฌกูฏ		น้ำตกพลิ้ว		เขาชะเมา-เขาวง		ทับลาน		ปางสีดา	
อาชีพ / ประเภท	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. รับจ้างภาคเอกชน	59	34.10	28	20.59	53	33.76	38	26.39	85	56.29	19	29.23	37	28.90
2. ธุรกิจส่วนตัว	24	13.87	28	20.59	22	14.01	38	26.39	17	11.26	14	21.54	20	15.63
3. รับราชการ	44	25.43	15	11.03	8	5.10	14	9.72	10	6.62	3	4.61	24	18.75
4. ว่างงาน	7	4.05	17	12.50	11	7.00	21	14.58	11	7.29	14	21.54	10	7.81
5. อื่น ๆ	32	18.50	48	35.29	63	40.13	33	22.92	28	18.54	15	23.08	37	28.91
6. ไม่ระบุ	7	4.05	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
รวม	173	100	136	100	157	100	144	100	151	100	65	100	128	100

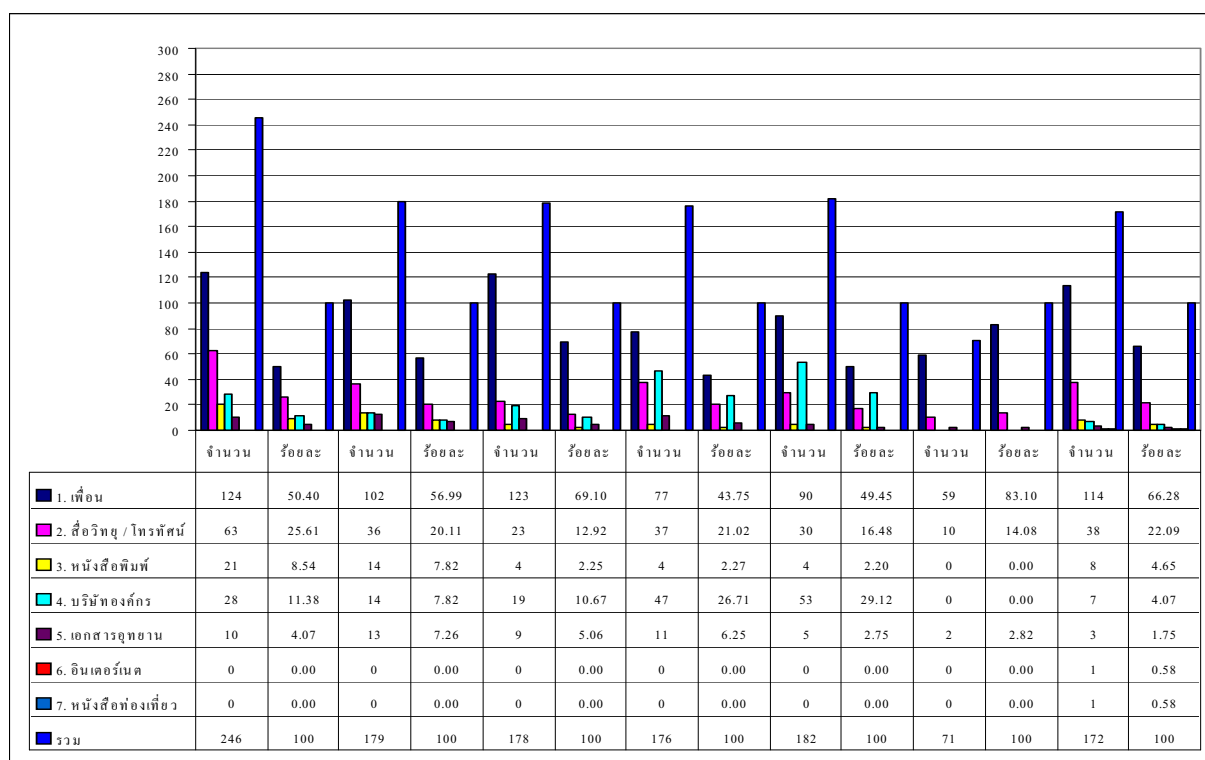

ตารางกราฟที่ 4 อาชีพของนักท่องเที่ยว

อาชีพของนักท่องเที่ยวที่เดินทางไปท่องเที่ยว ณ อุทยานแห่งชาติทั้ง 7 แห่ง พบว่า อาชีพรับจ้าง และประกอบธุรกิจส่วนตัวเป็นกลุ่มอาชีพที่เดินทางไปท่องเที่ยวมากที่สุดในทุกอุทยานแห่งชาติ และยังพบว่าอุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้าและหมู่เกาะเสม็ดมีข้าราชการไปท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก

7.1.2 นักท่องเที่ยวรู้จักอุทยานแห่งชาติแห่งนี้จากอะไร

ตารางที่ 15 นักท่องเที่ยวรู้จักอุทยานแห่งชาติแห่งนี้จากอะไร														
อุทยานฯ	เขาแหลมหญ้าฯ		หมู่เกาะช้าง		เขาคิชฌกูฏ		น้ำตกพลิ้ว		เขาชะเมา-เขาวง		ทับลาน		ปางศิลา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. เพื่อน	124	50.40	102	56.99	123	69.10	77	43.75	90	49.45	59	83.10	114	66.28
2. สื่อวิทยุ/โทรทัศน์	63	25.61	36	20.11	23	12.92	37	21.02	30	16.48	10	14.08	38	22.09
3. หนังสือพิมพ์	21	8.54	14	7.82	4	2.25	4	2.27	4	2.20	-	-	8	4.65
4. บริษัทองค์กร	28	11.38	14	7.82	19	10.67	47	26.71	53	29.12	-	-	7	4.07
5. เอกสารอุทยาน	10	4.07	13	7.26	9	5.06	11	6.25	5	2.75	2	2.82	3	1.75
6. อินเทอร์เน็ต	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0.58
7. หนังสือท่องเที่ยว	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0.58
รวม	246	100	179	100	178	100	176	100	182	100	71	100	172	100

ตารางกราฟที่ 5 นักท่องเที่ยวรู้จักอุทยานแห่งชาติแห่งนี้จากอะไร

นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้าไปท่องเที่ยว ณ อุทยานแห่งชาติทั้ง 7 แห่ง ได้รับรู้ รู้จักอุทยานแห่งชาติดังกล่าวจากการถ่ายทอดของสื่อต่อไปนี้ คือ เพื่อนหรือมิตรสหายเป็นผู้ถ่ายทอดแนะนำให้รู้จักกับอุทยาน

แห่งชาติทั้ง 7 แห่ง มากที่สุด รองลงมาคือสื่อทางวิทยุและโทรทัศน์ บริษัทหรือองค์กรการท่องเที่ยวแนะนำ
ส่วนการถ่ายทอดที่ได้รับรู้่น้อยคือ จากหนังสือพิมพ์และเอกสารของอุทยานแห่งชาติ

7.1.3 นักท่องเที่ยวต้องการเห็นและรับรู้อะไรเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว

ตารางที่ 16 นักท่องเที่ยวต้องการเห็นและรับรู้อะไรเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว																				
เขตแหลมหมู่เกาะ-หมู่เกาะสมิต			หมู่เกาะช้าง			เขลียง			น้ำตกพลิ้ว			เขาชะเมา-เขาวง			ทับลาน			ปางศิลา		
รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ	รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ	รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ	รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ	รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ	รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ	รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ
1. ทะเลสะอาดสวย	30	11.49	น้ำตก	70	27.03	น้ำตกพลิ้ว	123	61.81	น้ำตกพลิ้ว	123	60.00	น้ำตกเขาชะเมา	99	50.25	สวนพักผ่อน	38	46.34	น้ำตกปางศิลา	120	38.09
2. หาดทรายขาว	21	8.05	หาดทรายขาว	52	20.08	ป่าไม้	68	34.17	ป่าไม้ สภาพแวดล้อม ป่าดงดิบ	68	33.17	ป่าไม้	75	38.07	เขื่อนลำนาน	23	28.05	ทรัพยากรธรรมชาติ	74	23.49
3. ชายหาด	18	6.90	ทะเลสวย	41	15.83	น้ำตกพระพุทธรบาท	8	4.02	น้ำตกตรอกนองและน้ำตกมะกอก	8	3.90	เขาวง	23	11.68	น้ำตก	17	20.73	ศูนย์ข้อมูล	31	9.84
4. แหล่งท่องเที่ยว	18	6.90	น้ำตกคลองพ	23	8.88	รวม	199	100	น้ำตกคลองนารายณ์	6	2.93	ม	197	100	ป่าต้นลาน	4	4.88	น้ำตกผาตะเคียน	22	6.98
5. ธรรมชาติ	15	5.75	น้ำตกธารมะยม	21	8.11				รวม	205	100				ม	82	100	น้ำตกค้างคาว	18	5.71
6. น้ำตก	15	5.75	ดูปะการัง	13	5.02													ห้วยตาบอด	18	5.71
7. ปะการัง	12	4.60	เกาะ	10	3.86													น้ำตกลานแก้ว	15	4.76
8. ภูมิประเทศรอบเกาะ	11	4.22	มีความเป็นธรรมชาติ	7	2.70													น้ำตกแควมะค่า	12	3.81
9. ราคาที่พัก	10	3.83	ภูเขา	6	2.32													น้ำตกห้วยหวา	5	1.59
10. สถานที่สวยงาม	10	3.83	คลองพร้าว	4	1.54													ม		100

นักท่องเที่ยวที่เดินทางไปท่องเที่ยว ณ อุทยานแห่งชาติทั้ง 7 แห่ง มีความต้องการเห็นและรับรู้แหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ แตกต่างกันไปตามประเภทของอุทยานฯ กล่าวคืออุทยานแห่งชาติทางทะเล ความต้องการของนักท่องเที่ยวมุ่งไปที่ทะเลสวยสะอาด หาดทรายขาว เป็นสำคัญ ส่วนอุทยานแห่งชาติทางบกจะพบว่า น้ำตกเป็นจุดเด่นที่เรียกความสนใจเป็นหลักนอกจากนี้ก็มีจุดดึงดูดจากทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้อุดมสมบูรณ์ ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมแบบป่าไม้ เป็นต้น

29. หิน	1	0.38
30. ระยะเวลา	1	0.38
รวม	261	100

7.1.4. นักท่องเที่ยวทราบหรือไม่ว่าอุทยานแห่งชาตินี้มีจุดเด่นหรือเอกลักษณ์อะไร

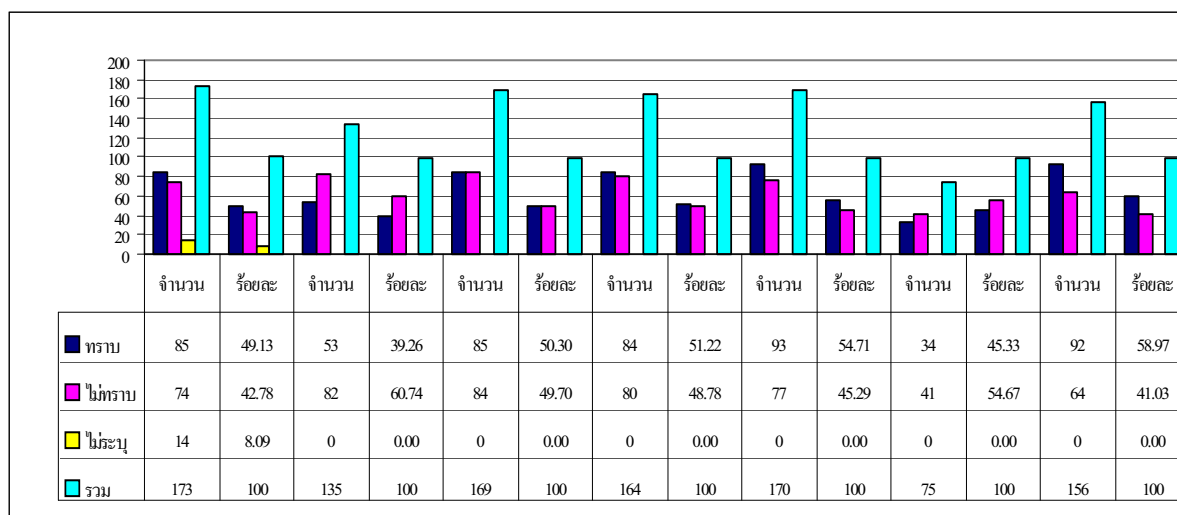
เขาแหลมหญ้า-หมู่เกาะเสม็ด			หมู่เกาะช้าง			เขลิซงญู			น้ำตกพลี			เขษะนา-ขวาง			ทับลาน			ปางศิลา		
รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ	รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ	รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ	รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ	รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ	รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ	รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ
1. หาดทรายขาวสะอาด	84	45.39	1. ธรรมชาติ	26	15.12	1. น้ำตกกระดังงา	102	53.97	1. น้ำตกพลี	103	55.38	1. น้ำตกเขษะนา	95	50.00	1. สวนพักผ่อน	32	42.11	1. น้ำตกปางศิลา	116	52.50
2. น้ำทะเลใสสะอาด	40	14.44	2. ความสงบ	22	12.79	2. ป่าไผ่	61	32.28	2. ป่าไผ่ สภาพแวดล้อม ป่าดั้งเดิม	73	39.25	2. ป่าไผ่	71	37.37	2. น้ำตก	24	31.58	2. ทรัพยากรธรรมชาติ	58	26.24
3. ทะเลสวย	23	8.3	3. น้ำตก	20	11.63	3. นมัสการพระพุทธบาท	26	13.75	3. น้ำตกตรอกนองและน้ำตกมะรอกอก	5	2.69	3. เขาวง	24	12.63	3. เชื้อนลำไยลายขาว	18	23.68	3. ศูนย์ท่องเที่ยว	16	7.24
4. ความสะอาด	22	7.94	4. ป่าไผ่	19	11.05	รวม	189	100	4. น้ำตกคลองนารายณ์	5	2.69	รวม	190	100	4. ป่าต้นลาน	2	2.63	4. น้ำตกห้วยเหือง	9	4.07
5. ธรรมชาติสวยงาม	16	5.77	5. ความสะอาด	19	11.05				รวม	186	100				รวม	76	100	5. น้ำตกปลาคัง	7	3.17
6. ใกล้เคียงทาง	10	3.61	6. หาดทรายขาว	17	9.88													6. น้ำตกค้างคาว	6	2.72
7. ทิวทัศน์	9	3.25	7. ทะเลสวย	16	9.30													7. น้ำตกห้วยเหือง	5	2.26
8. ความสงบเงียบ	9	3.25	8. ความสะอาด	15	8.72													8. น้ำตกลานแก้ว	2	0.90
9. น้ำใส	9	3.25	9. เกาะ	9	5.23													9. น้ำตกแควมะค่า	2	0.90
10. อยู่ใกล้ธรรมชาติ	7	2.53	10. ปะการัง	6	3.49													รวม	221	100
11. เกาะ	6	2.17	11. มีทั้งน้ำจืด - น้ำเค็ม	1	0.58															
12. พระอาทิตย์	6	2.17	12. ไม่มีสถานบันเทิง	1	0.58															
13. บรรยากาศดี	5	1.8	13. อุณหภูมิเย็น	1	0.58															
14. ความสะอาด	5	1.8	รวม	172	100															
15. สีสนิมของน้ำทะเลและท้องฟ้า	5	1.8																		
16. ฝูงปลา	4	1.44																		
17. ความปลอดภัย	3	1.08																		
18. ที่พัก	3	1.08																		
19. ปะการัง	3	1.08																		
20. ต้นไม้หนาแน่น	3	1.08																		
21. อากาศบริสุทธิ์	2	0.72																		
22. อ่าวเป็นวงคล้ายพระจันทร์	1	0.36																		

นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว ณ อุทยานแห่งชาติทั้ง 7 แห่ง ทราบจุดเด่นของแต่ละอุทยานแห่งชาติพอสมควร ถึงแม้จะบอกชื่อแหล่งท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติแต่ละแห่งไม่ถูกต้อง แต่บอกภาพของจุดเด่นของธรรมชาติได้ดี

23. คน	1	0.36
24. แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ	1	0.36
รวม	277	100

7.1.5 นักท่องเที่ยวทราบข้อมูลการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม
ของอุทยานแห่งชาติมาก่อนหรือไม่

ตารางที่ 18 นักท่องเที่ยวทราบข้อมูลการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม ของอุทยานแห่งชาติมาก่อนหรือไม่														
อุทยานฯ	เขาแหลมหญ้าฯ		หมู่เกาะช้าง		เขาคิชฌกูฏ		น้ำตกพลิ้ว		เขาชะเมา-เขาวง		ทับลาน		ปางสีดา	
ทราบ/ไม่ทราบ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ทราบ	85	49.13	53	39.26	85	50.30	84	51.22	93	54.71	34	45.33	92	58.97
ไม่ทราบ	74	42.78	82	60.74	84	49.70	80	48.78	77	45.29	41	54.67	64	41.03
ไม่ระบุ	14	8.09	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
รวม	173	100	135	100	169	100	164	100	170	100	75	100	156	100

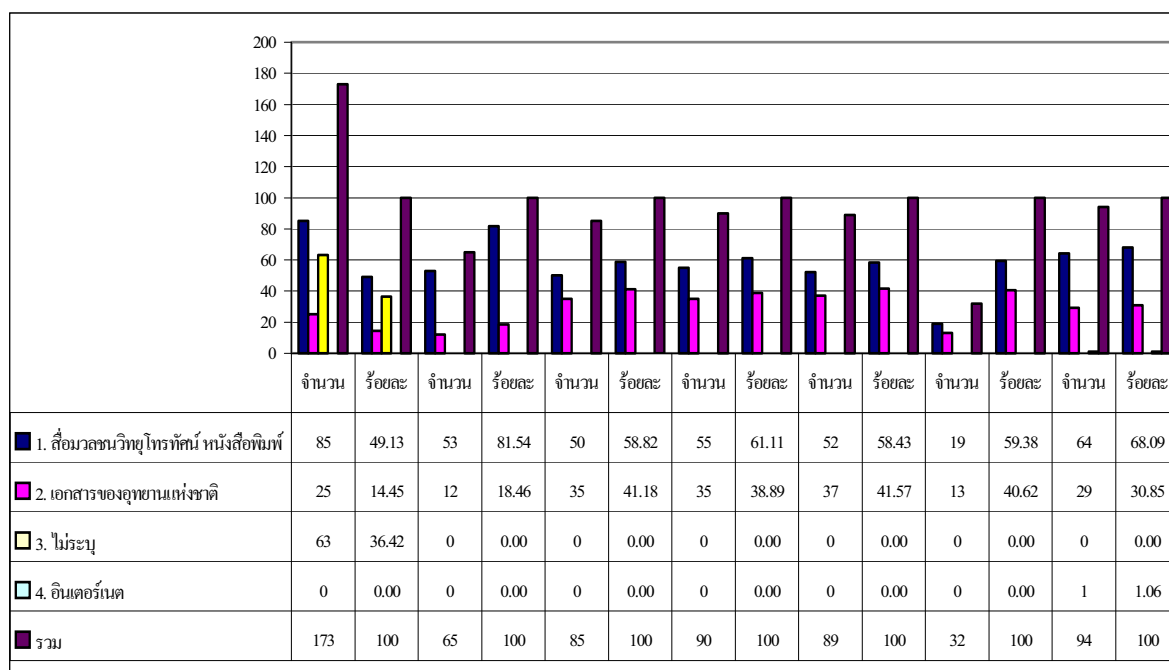

ตารางกราฟที่ 6 นักท่องเที่ยวทราบข้อมูลการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและ
สิ่งแวดล้อมของอุทยานแห่งชาติมาก่อนหรือไม่

นักท่องเที่ยวที่ไปท่องเที่ยว ณ อุทยานแห่งชาติทั้ง 7 แห่ง ทราบข้อมูลการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมของอุทยานแห่งชาตินั้น ๆ มาก่อนหรือไม่ ซึ่งหมายถึงการได้รับทราบนอกเขต อุทยานแห่งชาตินั้น ๆ ก่อนที่จะเดินทางเข้าสู่อุทยานแห่งชาตินั้น พบว่าเกือบทุกอุทยานแห่งชาติมีนักท่องเที่ยว ที่ทราบข้อมูลมาก่อนและไม่ทราบมาก่อนอยู่ในระดับใกล้เคียงกันมาก คือ อย่างละครึ่งต่อครึ่ง ทำให้น่าสนใจ ว่าการถ่ายทอดความรู้ในเชิงอนุรักษ์ยังต้องดำเนินการให้มากกว่าที่เป็นอยู่ในทุกวันนี้

7.1.5.1 นักท่องเที่ยวที่ทราบข้อมูลการอนุรักษ์ฯ จากสื่อประเภทใด

ตารางที่ 19 นักท่องเที่ยวที่ทราบข้อมูลการอนุรักษ์ฯ มาก่อนนั้น ทราบจากสื่อประเภทใด														
อุทยานฯ	เขาแหลมหญ้าฯ		หมู่เกาะช้าง		เขาคิชฌกูฏ		น้ำตกพลิ้ว		เขาชะเมา-เขาวง		ทับลาน		ปางสีดา	
ประเภทสื่อ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. สื่อมวลชนวิทยุโทรทัศน์หนังสือพิมพ์	85	49.13	53	81.54	50	58.82	55	61.11	52	58.43	19	59.38	64	68.09
2. เอกสารของอุทยานแห่งชาติ	25	14.45	12	18.46	35	41.18	35	38.89	37	41.57	13	40.62	29	30.85
3. ไม่ระบุ	63	36.42	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4. อินเทอร์เน็ต	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1.06
รวม	173	100	65	100	85	100	90	100	89	100	32	100	94	100

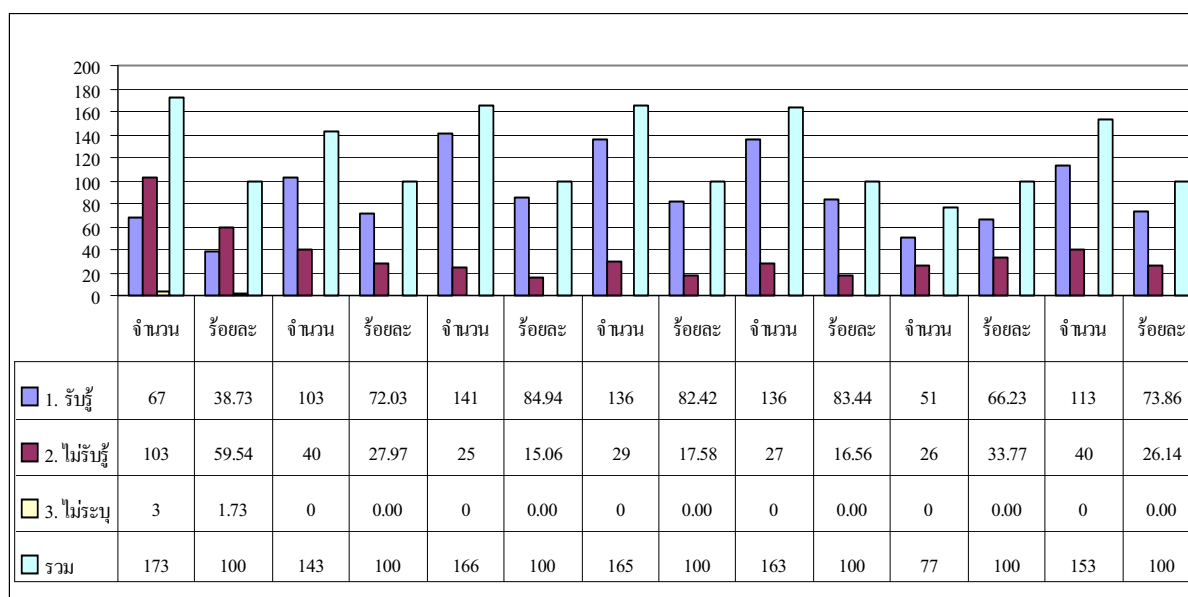

ตารางกราฟที่ 7 นักท่องเที่ยวที่ทราบข้อมูลการอนุรักษ์ฯ มาก่อนนั้น ทราบจากสื่อประเภทใด

นักท่องเที่ยวที่ทราบข้อมูลการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติมาก่อนนั้น ส่วนใหญ่ทราบจาก วิทยุ โทรทัศน์ และรองลงมาคือ จากเอกสารของอุทยานแห่งชาติ

7.1.6 การรับรู้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมขณะที่นักท่องเที่ยวอยู่ในอุทยานแห่งชาติ

ตารางที่ 20 การรับรู้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมขณะที่นักท่องเที่ยวอยู่ในอุทยานแห่งชาติ														
อุทยานฯ	เขาแหลมหญ้าฯ		หมู่เกาะช้าง		เขาคิชฌกูฏ		น้ำตกพลิ้ว		เขาชะเมา-เขาวง		ทับลาน		ปางสีดา	
รับรู้/ไม่รับรู้	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
รับรู้	67	38.73	103	72.03	141	84.94	136	82.42	136	83.44	51	66.23	113	73.86
ไม่รับรู้	103	59.54	40	27.97	25	15.06	29	17.58	27	16.56	26	33.77	40	26.14
ไม่ระบุ	3	1.73	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
รวม	173	100	143	100	166	100	165	100	163	100	77	100	153	100

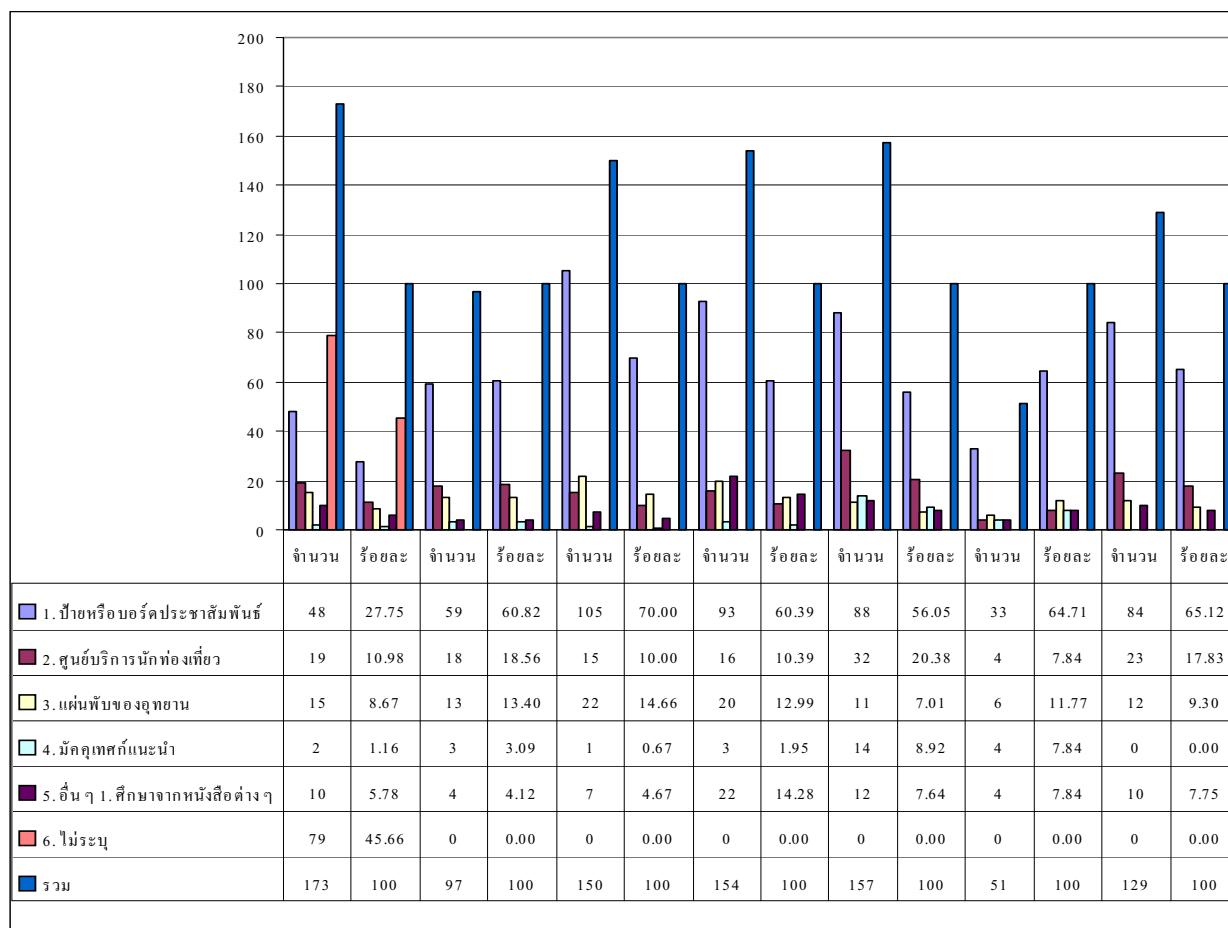

ตารางกราฟที่ 8 การรับรู้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมขณะที่นักท่องเที่ยวอยู่ในอุทยานแห่งชาติ

นักท่องเที่ยวในเกือบทุกอุทยานแห่งชาติจำนวนมากกว่าร้อยละ 60 ขึ้นไปได้มีโอกาสรับรู้ข้อมูลในเชิงอนุรักษ์โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุทยานแห่งชาติทางบก เช่น เขาคิชฌกูฏ น้ำตกพลิ้ว เขาชะเมา-เขาวง ปางสีดา และทับลาน มีการรับรู้มากถึงร้อยละ 84.94 , 82.42 , 83.44 , 73.86 และ 66.23 ตามลำดับส่วนอุทยานแห่งชาติทางทะเลนั้น อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง นักท่องเที่ยวมีการรับรู้มากถึง 72.03 แต่อุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้าและหมู่เกาะเสม็ด นักท่องเที่ยวได้รับความรู้เพียงร้อยละ 38.73 เท่านั้น

7.1.6.1 สื่อการรับรู้ข้อมูลการอนุรักษ์ที่นักท่องเที่ยวได้รับทราบ

ตารางที่ 21 สื่อการรับรู้ข้อมูลการอนุรักษ์ที่นักท่องเที่ยวได้รับทราบ														
อุทยานฯ	เขาแหลมหญ้าฯ		หมู่เกาะช้าง		เขาคิชฌกูฏ		น้ำตกพลิ้ว		เขาชะเมา-เขาวง		ทับลาน		ปางสีดา	
แหล่งที่ได้ความรู้	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ป้ายหรือบอร์ดประชาสัมพันธ์	48	27.75	59	60.82	105	70.00	93	60.39	88	56.05	33	64.71	84	65.12
2. ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว	19	10.98	18	18.56	15	10.00	16	10.39	32	20.38	4	7.84	23	17.83
3. แผ่นพับของอุทยานฯ	15	8.67	13	13.40	22	14.66	20	12.99	11	7.01	6	11.77	12	9.30
4. มัลติเทคส์แนะนำ	2	1.16	3	3.09	1	0.67	3	1.95	14	8.92	4	7.84	-	-
5. อื่น ๆ	10	5.78	4	4.12	7	4.67	22	14.28	12	7.64	4	7.84	10	7.75
6. ไม่ระบุ	79	45.66	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
รวม	173	100	97	100	150	100	154	100	157	100	51	100	129	100

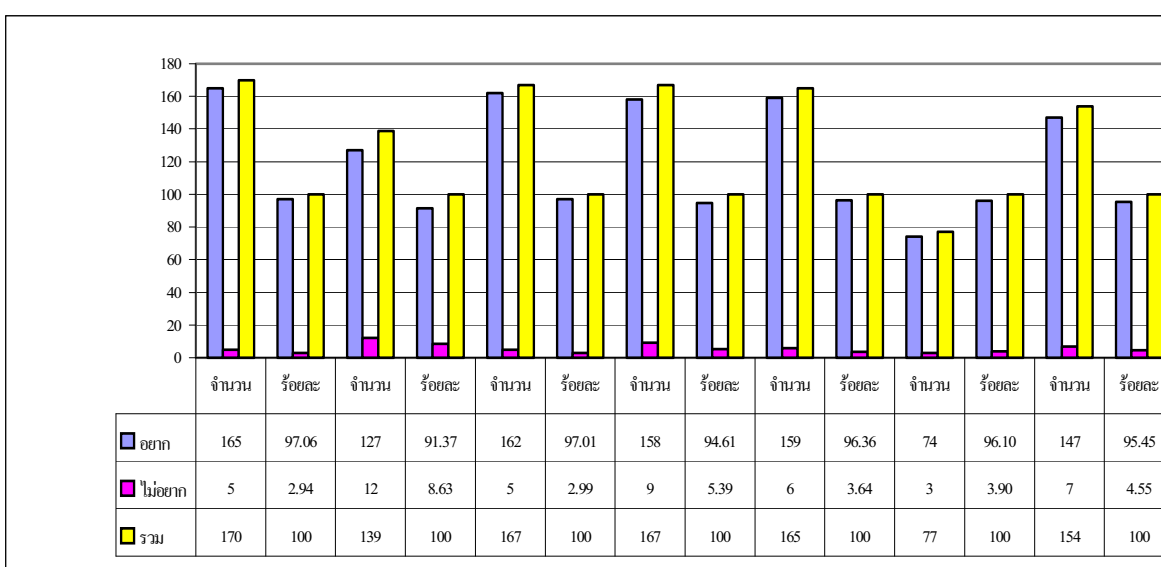

ตารางกราฟที่ 9 สื่อการรับรู้ข้อมูลการอนุรักษ์ที่นักท่องเที่ยวได้รับทราบ

สื่อที่ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้ข้อมูลการอนุรักษ์ในขณะที่นักท่องเที่ยวอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติทั้ง 7 แห่ง มากที่สุดคือ ป้ายหรือบอร์ดประชาสัมพันธ์ รองลงมาคือการรับรู้จากศูนย์บริการนักท่องเที่ยวและแผ่นพับของอุทยานแห่งชาติ นอกจากนี้ผู้ที่ทำหน้าที่เหมือนมัลติเทคส์และหนังสือเกี่ยวกับอุทยานแห่งชาตินั้นๆ ก็มีบทบาทต่อการเผยแพร่ความรู้ได้เช่นกัน

7.1.7 นักท่องเที่ยวตัดสินใจอยากกลับมาอีกหรือไม่ เมื่อได้เดินทางออกไปจากอุทยานฯแล้ว

ตารางที่ 22 นักท่องเที่ยวตัดสินใจอยากจะกลับมาอีกหรือไม่ เมื่อได้เดินทางออกไปจากอุทยานฯแล้ว														
อุทยานฯ	เขาแหลมหญ้าฯ		หมู่เกาะช้าง		เขาคิชฌกูฏ		น้ำตกพลิ้ว		เขาชะเมา-เขาวง		ทับลาน		ปางสีดา	
อยาก/ไม่ อยาก	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
อยาก	165	97.06	127	91.37	162	97.01	158	94.61	159	96.36	74	96.10	147	95.45
ไม่อยาก	5	2.94	12	8.63	5	2.99	9	5.39	6	3.64	3	3.90	7	4.55
รวม	170	100	139	100	167	100	167	100	165	100	77	100	154	100

ตารางกราฟที่ 10 นักท่องเที่ยวตัดสินใจอยากกลับมาอีกหรือไม่ เมื่อได้เดินทางออกไปจากอุทยานฯแล้ว

นักท่องเที่ยวที่ไปเที่ยว ณ อุทยานแห่งชาติทั้ง 7 แห่ง มีความตั้งใจอยากกลับมาเที่ยว ณ อุทยานแห่งชาติทั้ง 7 อีก เป็นจำนวนมากถึงร้อยละ 90 ขึ้นไป แสดงว่านักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจกับแหล่งท่องเที่ยว ณ อุทยานแห่งชาติทุกแห่ง

7.1.7.2 เหตุผลที่ทำให้นักท่องเที่ยวไม่ยกเลิกกลับมาอีก

ตารางที่ 24 เหตุผลที่ทำให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจไม่ยกเลิกกลับมาอีก																				
เจตนาหรือปัญหา-หมู่เกาะสมัคร			หมู่เกาะช้าง			เขตอุทยาน			น้ำตกพลิ้ว			เขาพะมา-เขาวง			ทับลาน		ปางศิลา			
รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ	รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ	รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ	รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ	รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ	รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ			
1. ฝูงจำนวนมาก	4	21.06	1. เบื่อ	2	15.385	1. สภาพแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม	5	45.46	1. สภาพแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม	7	36.84	1. เสื่อมโทรม	11	55.00	1. เสื่อมโทรม ป่าละเมาะ	-	-	1. น้ำตกปางศิลา	4	50.00
2. ขาดความสะดวกสบาย	3	15.79	2. ถนนไม่อำนวย	2	15.385	2. อุทยานมีข้อห้ามมาก	2	18.18	2. อุทยานมีข้อห้ามมาก	6	31.58	2. มีนักท่องเที่ยวมาก	5	25.00	2. สวนพักผ่อนไม่ดูตั้งใจ	1	33.33	2. ข้อห้ามของอุทยานมีมาก	3	37.50
3. ไม่สะดวก	3	15.79	3. บริการ	2	15.385	3. ไม่ปลอดภัย	1	9.09	3. มีนักท่องเที่ยวแออัด ไม่สะดวก	5	26.32	3. อุทยานมีข้อห้ามมาก	4	20.00	3. เชื้อกลิ่นป่าละเมาะ	-	-	3. ศูนย์ท่องเที่ยวไม่ปลอดภัย	1	12.50
4. แสงสว่างมาก	2	10.53	4. อาหารแพง	2	15.385	4. เวลาไม่พอ	1	9.09	4. นักท่องเที่ยวไม่สะดวก	1	5.26	รวม	20	100	4. นักท่องเที่ยวไม่สะดวก	1	33.33	รวม	8	100
5. ค่าใช้จ่ายสูง	3	15.79	5. ไม่ทราบข้อมูล	1	7.692	5. อยากให้เจ้าหน้าที่พาไปดูสถานที่	1	9.09	รวม	19	100				5. อุทยานมีข้อห้ามมาก	1	33.33			
6. ที่พักไม่สะดวก	1	5.26	6. เดินทางไม่ปลอดภัย	1	7.692	6. อยากเห็นต้นน้ำ	1	9.09							รวม	3	100			
7. ความเจริญเข้ามามากเกินไปจนเกินธรรมชาติ	1	5.26	7. ทรายไม่ขาว	1	7.692	รวม	11	100												
8. ไม่มีความปลอดภัย	1	5.26	8. สิ่งก่อสร้างเยอะ	1	7.692															
9. อยู่ไกลจากแหล่งท่องเที่ยว	1	5.26	9. สถานบันเทิง	1	7.692															
รวม	19	100	รวม	13	100															

นักท่องเที่ยวจำนวนน้อยที่แสดงความเห็น ไม่อยากกลับมาเที่ยวที่อุทยานแห่งชาติทั้ง 7 แห่งซึ่งแต่ละอุทยานแห่งชาติก็มีเหตุผลแตกต่างกันไป เช่น ที่อุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้าและหมู่เกาะเสม็ดบอกว่าชุมชน แหล่งวันมาก แต่เกือบทุกแห่งมีความคล้ายคลึงกัน คือปัญหาสภาพแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม อุทยานแห่งชาติมีข้อห้ามมาก

7.1.8 นักท่องเที่ยวต้องการให้ความโดดเด่นและเอกลักษณ์อะไรของอุทยานแห่งชาติให้ดำรงอยู่อย่างยั่งยืน

ตารางที่ 25 นักท่องเที่ยวต้องการให้ความโดดเด่นและเอกลักษณ์อะไรของอุทยานแห่งชาติให้ดำรงอยู่อย่างยั่งยืน																				
เขาแหลมหญ้า-หมู่เกาะเสม็ด			หมู่เกาะช้าง			เขาคิชฌกูฏ			น้ำตกพลิ้ว			เขาชะเมา-เขาวง			ทับลาน			ปางศิลา		
รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ	รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ	รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ	รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ	รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ	รายละเอียด	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
หาดทรายขาวสะอาด	57	19.58	1. ธรรมชาติ	42	20.10	1. น้ำตกกระหัง	101	51.80	1. น้ำตกพลิ้ว	101	46.119	1. ป่าไผ่	98	46.01	1. ป่าต้นลาน	21	21.65	1. น้ำตกปางศิลา	92	29.68
			2. สะอาด	41	19.62	2. ป่าไผ่	76	38.97	2. สภาพแวดล้อม ผุงปลา	76	34.703	2. น้ำตกเขาชะเมา	88	41.31	2. สวนพักผ่อน	33	34.02	2.ทรัพยากรธรรมชาติ	82	26.45
น้ำทะเลสะอาดใส	46	15.8	3.หาดทราย	35	16.75	3. รอยพระพุทธรูป	18	9.23	3. น้ำตกตรอนอง น้ำตกมะกอก	18	8.219	3. เขาวง	27	12.68	3. เพื่อนเล่นไปลายมส	17	17.53	3. ศูนย์อำนวยการ	33	10.65
			4. ทะเล	23	11.00	รวม	195	100	4. น้ำตกคลองนารายณ์	16	7.306	รวม	213	100	4. น้ำตก	26	26.80	4. น้ำตกผะเคียน	24	7.74
ความสะอาดของชายหาด น้ำทะเล	27	9.27	5. ป่าไผ่	23	11.00				5. น้ำไผ่ สภาพแวดล้อม	8	3.653			รวม	97	100	5. น้ำตกค้างคาว	20	6.45	
			6. น้ำตก	16	7.66			รวม	219	100							6. หุ่นตปอด	17	5.48	
ธรรมชาติ	23	7.9	7. สงบ	8	3.83												7. น้ำตกแควมะค่า	16	5.16	
			8. ปะการัง	6	2.87													8. น้ำตกลานแก้ว	15	4.84
อนุรักษ์ธรรมชาติ	9	3.09	9. สะดวก	5	2.39												9. น้ำตกทัพเพา	11	3.55	
			10. อุษา	4	1.90													รวม	310	100
อยากให้ทะเลสะอาดดังเดิม	6	2.06																		
ไม่มีของขยะล้นชายหาด	5	1.71	11. เกาะ	3	1.44															
			12. สภาพแวดล้อม	2	0.96															
ผู้คนไม่พลุกพล่าน	5	2.71																		
บรรยากาศ	4	1.37	13. อากาศดี	1	0.48															
			รวม	209	100															
ความสงบ	3	1.03																		
ความเป็นกันเอง	3	1.03																		
ปะการัง	3	1.03																		
สิ่งแวดล้อมไม่ถูกทำลาย	3	1.03																		
สิ่งแวดล้อมไม่เป็นพิษ	3	2.03																		
รายละเอียด	3	0.13																		
ไม่ทำลายป่าไผ่	2	0.68																		
ที่ที่สะอาด ปลอดภัย	2	0.68																		
ใจดีกับ	2	0.68																		
ราคาของขาย ราคาเหมาะสม	2	0.68																		
เกาะ	2	0.68																		
ปลอดภัย	1	0.34																		
ทำเรือข้ามฟากไม่แข็งแรง	1	0.34																		
กิจกรรมบนเกาะ	1	0.34																		

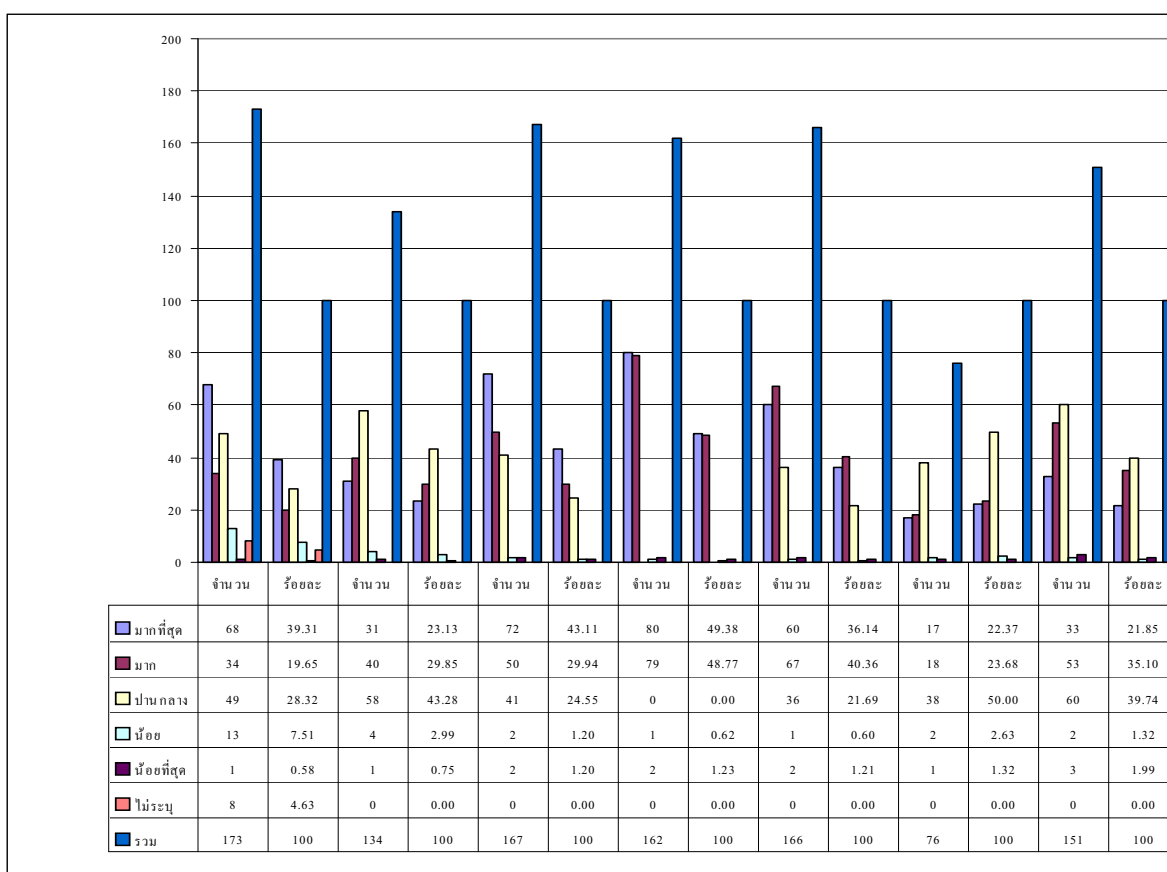
นักท่องเที่ยวนของอุทยานแห่งชาติแต่ละแห่งต่างก็มีความเห็นอยากให้ความโดดเด่นและเอกลักษณ์ประจำอุทยานแห่งชาตินั้นๆ ยั่งยืน ซึ่งอุทยานแห่งชาติทางทะเลก็จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเป็นชาหาดทรายขาวสะอาด น้ำทะเลใส สะอาด ส่วนอุทยานแห่งชาติทางบก นักท่องเที่ยวอยากให้ความยั่งยืนอยู่ที่น้ำตก ป่าไม้อันอุดมสมบูรณ์เป็นสำคัญ

ค่าใช้จ่ายที่เป็นธรรม	1	0.34
ไม่ยากเกินไปสำหรับเด็ก	1	0.34
ที่นั่งยออะคิ	1	0.34
อาหาร	1	0.34
สวยและเป็นธรรมชาติบางตัว	1	0.34
ยากให้จัดการระบบน้ำทิ้งเสียก่อนลงทะเล	1	0.34
พระอภัยมณี	1	0.34
ใส่สะกดพองประก้าง	1	0.34
รวม	291	100

7.1.9 ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการบริหารและการจัดการในเชิงอนุรักษ์ของอุทยานแห่งชาติ

ตารางที่ 26 นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในการบริหารและการจัดการในเชิงอนุรักษ์ของอุทยานแห่งชาติ

อุทยานฯ	เขาแหลมหญ้าฯ		หมู่เกาะช้าง		เขาคิชฌกูฏ		น้ำตกพลิ้ว		เขาชะเมา-เขาวง		ทับลาน		ปางสีดา	
ความพึงพอใจ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
มากที่สุด	68	39.31	31	23.13	72	43.11	80	49.38	60	36.14	17	22.37	33	21.85
มาก	34	19.65	40	29.85	50	29.94	79	48.77	67	40.36	18	23.68	53	35.10
ปานกลาง	49	28.32	58	43.28	41	24.55	-	-	36	21.69	38	50.00	60	39.74
น้อย	13	7.51	4	2.99	2	1.20	1	0.62	1	0.60	2	2.63	2	1.32
น้อยที่สุด	1	0.58	1	0.75	2	1.20	2	1.23	2	1.21	1	1.32	3	1.99
ไม่ระบุ	8	4.63	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
รวม	173	100	134	100	167	100	162	100	166	100	76	100	151	100

ตารางกราฟที่ 11 นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในการบริหารและการจัดการในเชิงอนุรักษ์ของอุทยานแห่งชาติ

ระดับของความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการบริหารและการจัดการในเชิงอนุรักษ์ของอุทยานแห่งชาติทั้ง 7 แห่งนั้น หากเน้นระดับความพึงพอใจมากและมากที่สุดจะพบว่าอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิ้วได้รับความพึงพอใจสูงสุดคือ ร้อยละ 98.15 รองลงมาคือเขาชะเมา-เขาวง ร้อยละ 76.50 เขาคิชฌกูฏร้อยละ 73.05 เขาแหลมหญ้าและหมู่เกาะเสม็ดร้อยละ 58.96 ปางสีดาร้อยละ 56.95 หมู่เกาะช้างร้อยละ 52.98 และทับลานร้อยละ 46.05

ทำลายธรรมชาติ ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและไม่ทำลายป่าไม้ เป็นต้น

ไม่ควรมีค่าชดเชย	1	0.36
รวม	277	100

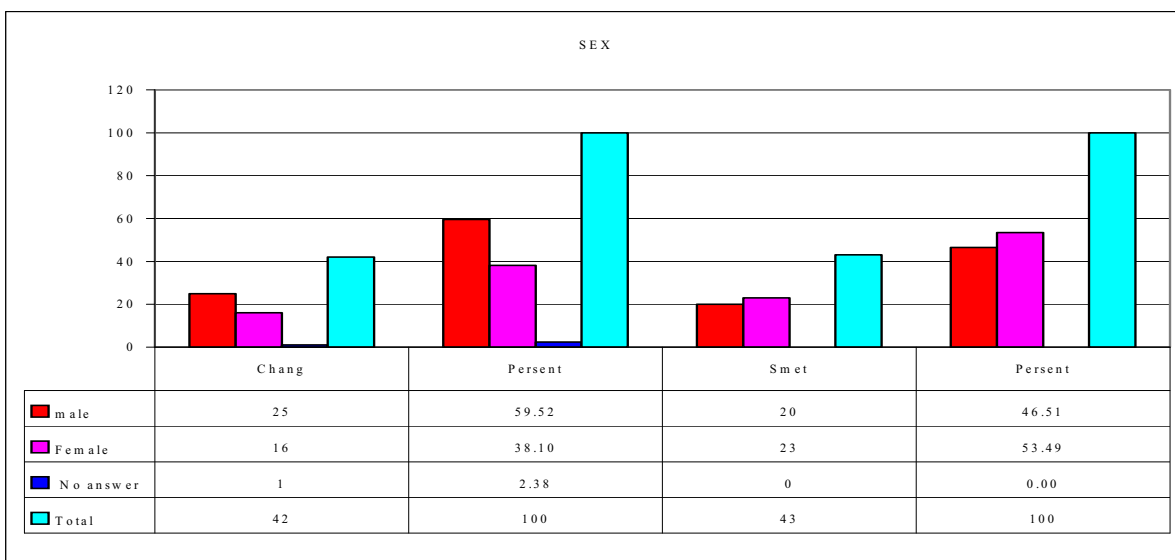
7.2 นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ

เนื่องจากมีนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเข้าไปท่องเที่ยว ณ อุทยานแห่งชาติที่อยู่ในเป้าหมายของการวิจัยครั้งนี้จึงเป็นการสมควรที่จะแยกข้อมูลที่เป็นนักท่องเที่ยวของชาวต่างประเทศออกมาพิจารณาอีกทางหนึ่ง โดยข้อมูลจะศึกษาเฉพาะอุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้าและหมู่เกาะเสม็ดและอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง เพราะเป็นอุทยานแห่งชาติที่ชาวต่างประเทศนิยมไปท่องเที่ยวมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับอุทยานแห่งชาติแห่งอื่นๆ

7.2.1. Foreigner Personal Data

7.2.1.1 Sex

Table 28 Sex					
Topic	Detail	Kho Chang	Percent	Kho Smet	Percent
Sex	male	25	59.52	20	46.51
	Female	16	38.10	23	53.49
	No answer	1	2.38	0	0.00
	Total	42	100	43	100

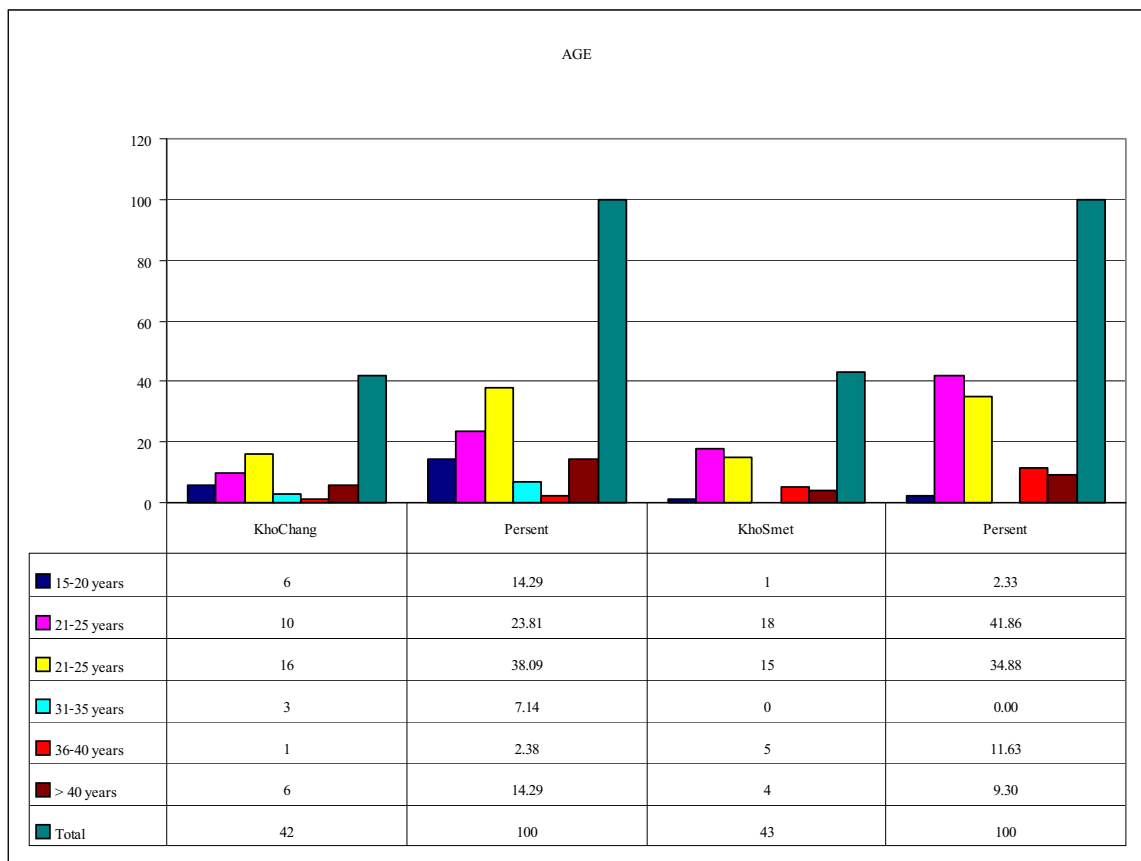
ตารางกราฟที่ 12 เพศของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ

หมายเหตุ ตารางข้อมูลที่ใช้อักษรภาษาอังกฤษ อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้างจะใช้คำว่า Kho Chang และอุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้าและหมู่เกาะเสม็ด ใช้คำว่า Kho Smet

ชาวต่างประเทศที่เข้าไปท่องเที่ยว ณ . อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้างและเขาแหลมหญ้าและหมู่เกาะเสม็ดมีจำนวนที่เป็นชายและหญิงใกล้เคียงกัน

7.2.1.2 Age

Table 29 Age					
Topic	Detail	Kho Chang	Percent	Kho Smet	Percent
Age	15-20 years	6	14.29	1	2.33
	21-25 years	10	23.81	18	41.86
	26-30 years	16	38.09	15	34.88
	31-35 years	3	7.14	0	0.00
	36-40 years	1	2.38	5	11.63
	> 40 years	6	14.29	4	9.30
	Total	42	100	43	100

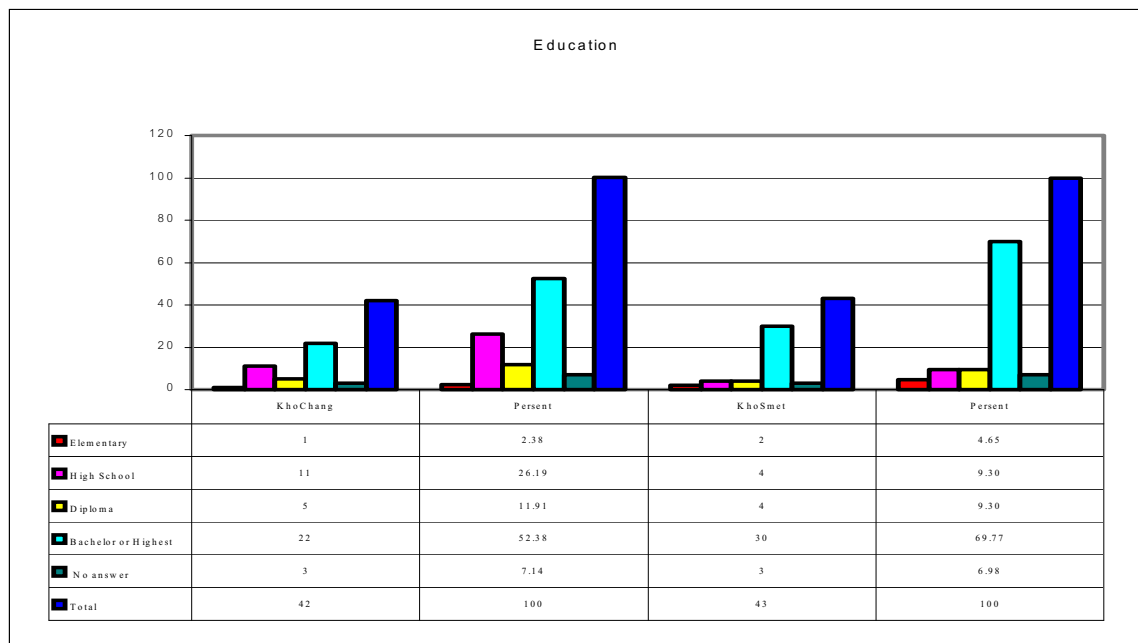

ตารางกราฟที่ 13 อายุของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ

นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อยู่ในช่วงอายุ 21 – 30 ปี เป็นส่วนใหญ่เป็นวัยที่มีวุฒิภาวะผู้ใหญ่เต็มตัว มีความเป็นหนุ่ม-สาวมากกว่าวัยอื่น ๆ น่าสังเกตว่าอุทยานแห่งชาติทางทะเลของภาคตะวันออกจะได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวเป็นเด็กและคนสูงอายุไม่มากนัก

7.2.1.3 Educational background

Table 30 Education					
Topic	Detail	Kho Chang	Percent	Kho Smet	Percent
Educational background	Elementary	1	2.38	2	4.65
	High School	11	26.19	4	9.30
	Diploma	5	11.91	4	9.30
	Bachelor or Higher	22	52.38	30	69.77
	No answer	3	7.14	3	6.98
	Total	42	100	43	100

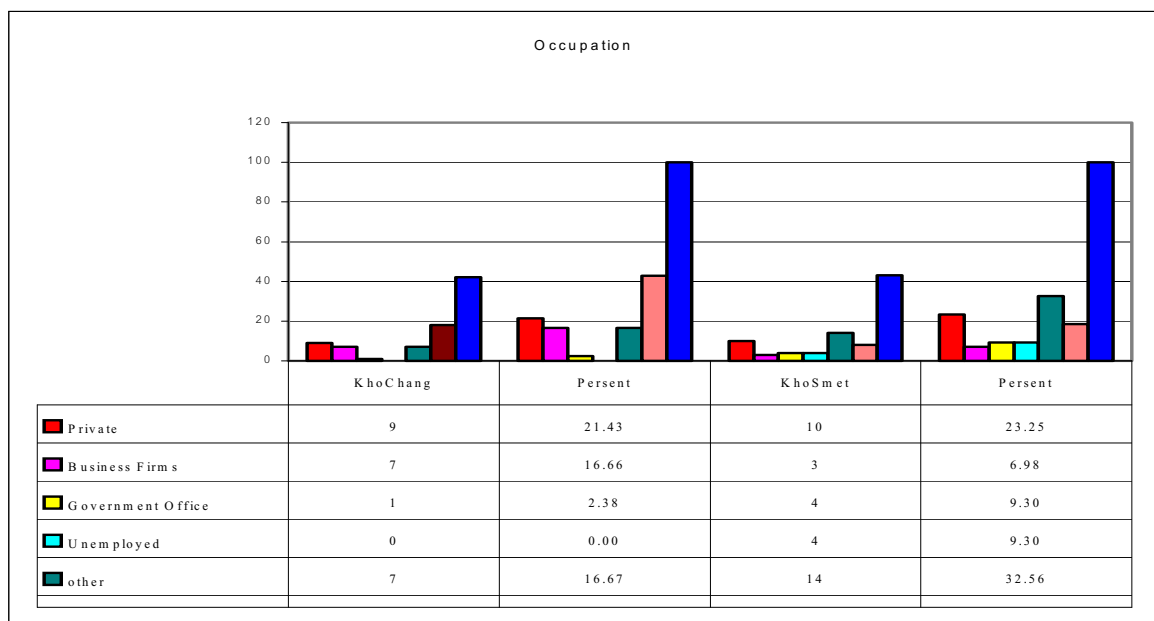

ตารางกราฟที่ 14 การศึกษาของนักท่องเที่ยวดังประเทศ

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีพื้นฐานการศึกษาระดับมัธยมศึกษาขึ้นไป และที่มากที่สุดที่พบของทั้งสองอุทยานแห่งชาติ คือ นักท่องเที่ยวจบการศึกษาระดับปริญญาตรี หรือสูงกว่าเป็นจำนวนมากที่สุด

7.2.1.4 Occupation

Table 31 Occupation					
Topic	Detail	Kho Chang	Percent	Kho Smet	Percent
Occupation	Private	9	21.43	10	23.25
	Business Firms	7	16.66	3	6.98
	Government Officer	1	2.38	4	9.30
	Unemployed	0	0.00	4	9.30
	other	7	16.67	14	32.56
	No answer	18	42.86	8	18.60
	Total	42	100	43	100

ตารางกราฟที่ 15 อาชีพของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ

อาชีพส่วนใหญ่ของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ คือ การประกอบกิจการส่วนตัว รองลงมา คือ ทำงานในภาคธุรกิจและทำงานในภาครัฐ (ราชการ)

7.2.1.5 Nationality

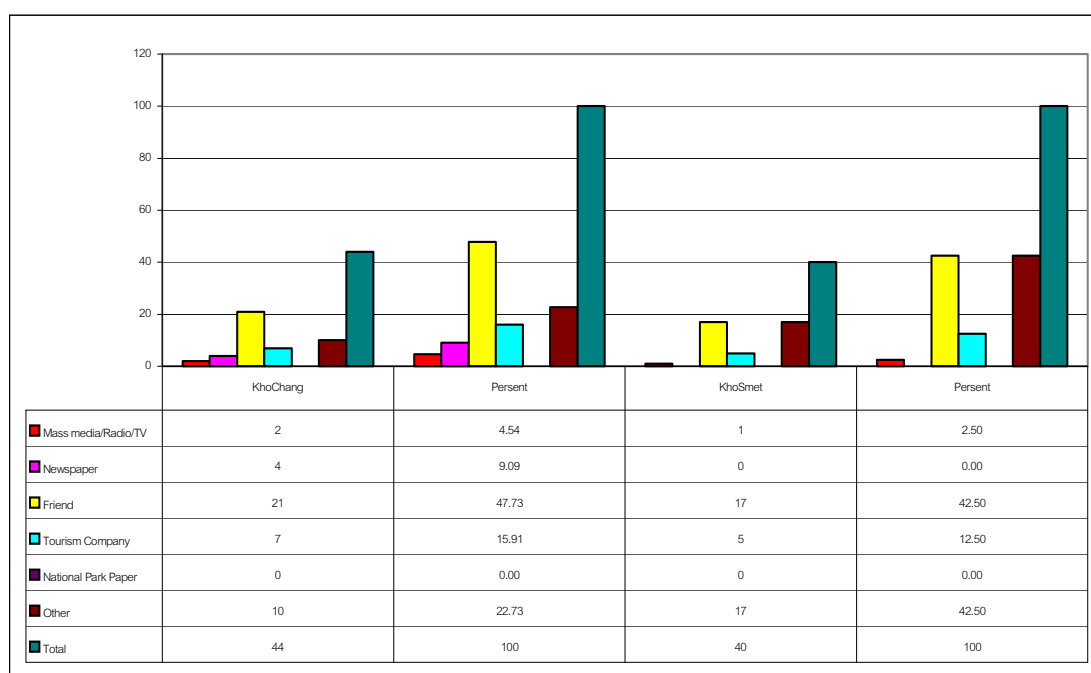
Table 32 Nationality			
Topic	Detail	KhoChang	KhoSmet
Nationality	U.K.	10	14
	German	3	3
	American	3	3
	Denmark	4	2
	Netherland	3	1
	Swedish	3	2
	Israel	2	2
	Italian	3	0
	Czechoslovakia	0	4
	Irish (Ireland)	2	0
	Polish	0	2
	Spanish	0	2
	Australian	0	2
	Danish	0	2
	Canadian	1	1
	Switzerland	1	1
	Argentina,	0	1
	Norwegian	0	1
	Portuguese	1	0
	French	1	0
	No answer	7	1
	Total	44	42

ชาวต่างประเทศส่วนใหญ่มาจากทวีปยุโรป โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากยุโรปตะวันตกมีมากที่สุด รองลงมาคือ ยุโรปใต้ ส่วนนักท่องเที่ยวที่มาจากประเทศในทวีปอื่นๆ จะมีกระจายไม่มากนักและเมื่อพิจารณาเป็นเชื้อชาติจะพบว่าจากสหราชอาณาจักรมีมากที่สุดรองลงมาคือ เดนมาร์ก เยอรมัน อเมริกัน สวีเดน เนเธอร์แลนด์และอิสราเอล เป็นต้น

7.2.2 How do you know this national park?

Table 33 How do you know thins national park?				
Detail	Kho Chang	Percent	Kho Smet	Percent
Mass media/Radio/TV	2	4.54	1	2.50
Newspaper	4	9.09	0	0.00
Friend	21	47.73	17	42.50
Tourism Company	7	15.91	5	12.50
National Park Paper	0	0.00	0	0.00
Other	10	22.73	17	42.50
Total	44	100	40	100

Mark : Other; *Guidebook, * Lonely Planet, *Travel guide book, *Map of Kho Chang, *Rough Guide

ตารางกราฟที่ 16 How do you know this national park

นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศรู้จักอุทยานแห่งชาติทั้งสองแห่งโดยการบอกเล่าจากเพื่อนๆมากที่สุด รองลงมาคือ จากเอกสารแนะนำการท่องเที่ยวและสื่อสากล บริษัทการท่องเที่ยวก็มีบทบาทอย่างยิ่งต่อการสร้างความรู้จักแก่นักท่องเที่ยว ที่น้อยที่สุด คือ เอกสารของอุทยานแห่งชาติทั้งสองแห่งยังไม่เข้าถึงนักท่องเที่ยวในกลุ่มตัวอย่างเลย

7.2.3 Which place in this national park you want to visit?

Table 34 Which place in this national parole you want to visit?					
Kho Chang	Number	Percent	Kho Smet	Number	Percent
White Sand beach	30	36.15	Had Saikaew	16	34.78
Kai be Beach	12	14.46	Ao Wongduern	9	19.57
Klong plu waterfall	22	26.51	Ao Phrao	16	34.78
Tharn mayom waterfall	13	15.66	Haad Mea Ramperng	2	4.35
Other	4	4.82	Other	3	6.52
all	1	1.20	all	0	0.00
no answer	1	1.20	no answer	0	0.00
Total	83	100	Total	46	100

นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศแสดงถึงการกระจายไปสู่แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ของอุทยานแห่งชาติทั้งสองแห่ง ดังนี้ อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง นักท่องเที่ยวประสงค์จะไปยังหาดทรายขาวมากที่สุด รองลงมา คือ น้ำตกคลองพลู น้ำตกธารมะยม และหาดไก่อแบ้ ส่วนอุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้าและหมู่เกาะเสม็ด นักท่องเที่ยวประสงค์จะไปยังแหล่งท่องเที่ยว หาดทรายแก้วมากที่สุด รองลงมา คือ อ่าวพร้าว อ่าววงเดือน และหาดแม่รำพึงตามลำดับ.

7.2.4 Can you tell us the famous tourism place in this national park?

Table 35 Can you tell us the famous tourism place in this national park?					
Kho Chang	Number	Percent	Kho Smet	Number	Percent
Water fall : Klong Plu , Tharn Mayom	11	24.44	Sai Kaew Beach	3	
White Sand Beach	7	15.55	Tropical Forest	3	
Siam Beach	3	6.66	Ao Thian	1	
Bang Bao	3	6.66	Ao Hin Phok	1	
Diving Area	1	2.22	Ao Phrao	1	
No answer	20	44.44	No answer	14	
Total	45	100	Total	23	100

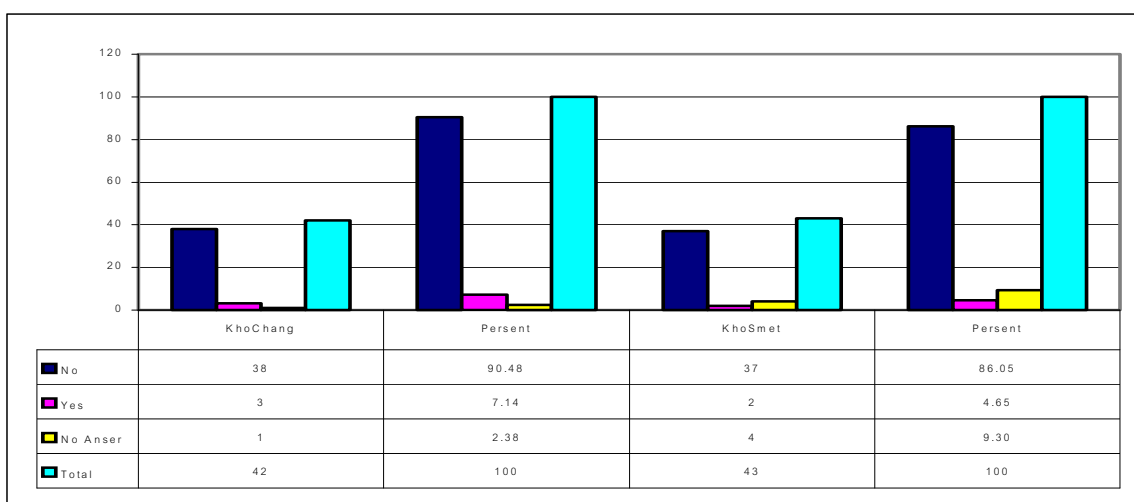
นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศส่วนใหญ่ยังไม่สามารถบอกได้ว่า อุทยานแห่งชาติทั้งสองแห่งมีแหล่งท่องเที่ยวใดที่มีชื่อเสียงบ้าง ส่วนนักท่องเที่ยวที่สามารถบอกได้ก็จะทราบว่าที่อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้างมีน้ำตกเป็นจุดเด่นควบคู่ไปกับหาดทรายขาว

ส่วนที่อุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้าและหมู่เกาะเสม็ด นักท่องเที่ยวสามารถบอกได้ว่ามีที่หาดทรายแก้ว ป่าไม้เขตร้อน

7.2.5 Before coming to this national park, did you get any information about Eco-Tourism activities of this national park

Table 36 Before coming to this national park, did you get any information about Eco-Tourism activities of this national park

No/Yes	Kho Chang	Percent	Kho Smet	Percent
No	38	90.48	37	86.05
Yes	3	7.14	2	4.65
No Answer	1	2.38	4	9.30
Total	42	100	43	100

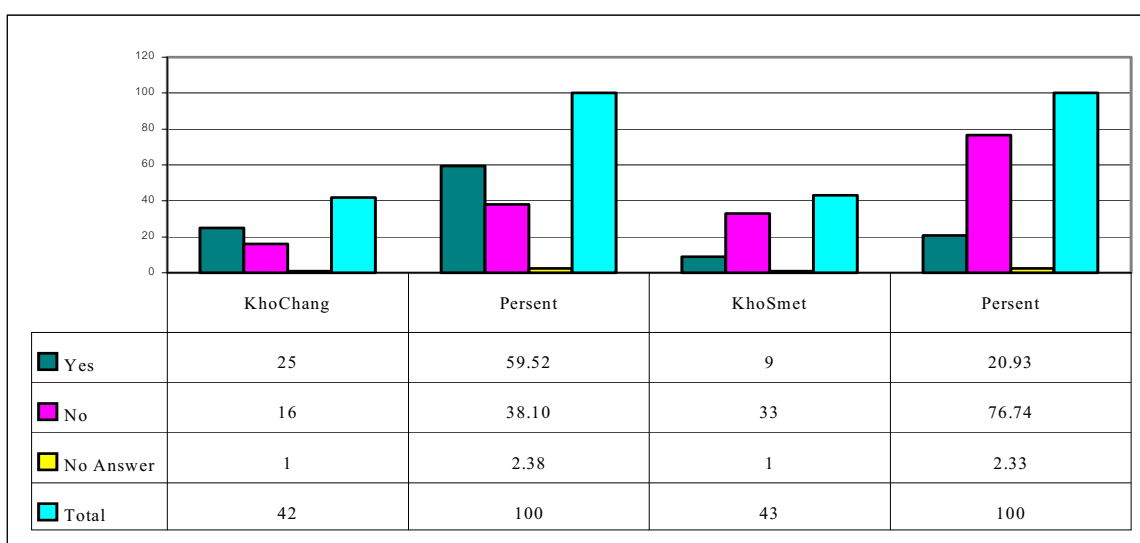

ตารางกราฟที่ 17 Before coming to this national park, did you get any information about Eco-Tourism activities of this national park

นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศทราบถึงกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติทั้งสองแห่งมาก่อนหรือไม่ ผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่ทราบ มีส่วนน้อยมากที่ทราบ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการประชาสัมพันธ์ยังไม่กระจายออกไปสู่ชาวต่างประเทศ

7.2.6 While you are being here, do you get any information about Eco-Tourism activities in this national park?

Total 37 While you are being here, do you get any information about Eco-Tourism activities in this national park?				
No/Yes	Kho Chang	Perscent	Kho Smet	Percent
Yes	25	59.52	9	20.93
No	16	38.10	33	76.74
No Answer	1	2.38	1	2.33
Total	42	100	43	100

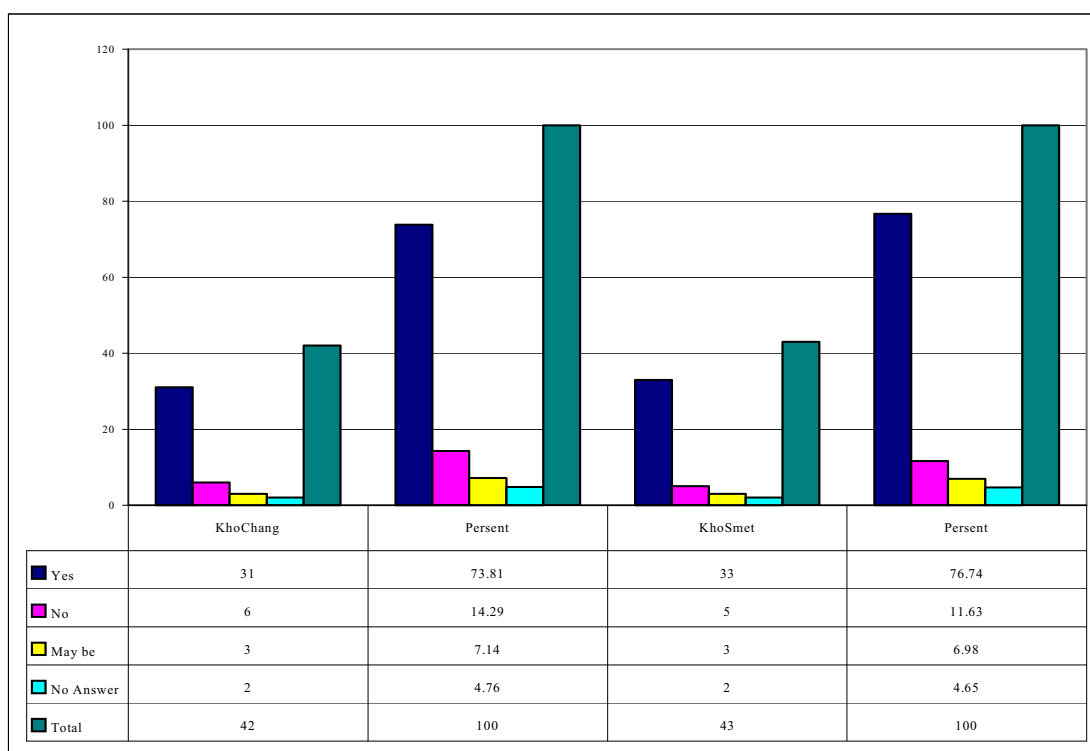

ตารางกราฟที่ 18 While you are being here, do you get any information about Eco-Tourism activities in this national park?

เมื่อนักท่องเที่ยวอยู่ในอุทยานแห่งชาติทั้งสองแห่งนี้แล้วเขาได้รับทราบข้อมูลกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติทั้งสองหรือไม่ ผลการศึกษาพบว่าที่อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง นักท่องเที่ยวมากกว่าครึ่งได้มีโอกาสรับทราบ แต่ที่อุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้าและหมู่เกาะเสม็ด นักท่องเที่ยวมีการรับรู้ค่อนข้างน้อยมาก ส่วนใหญ่ไม่ได้รับรู้

7.2.7 When you leave form this national park, Do you decide to Come back again?

Total 38 When you leave form this national park, Do you decide to Come back again?				
No/Yes	Kho Chang	Percent	Kho Smet	Percent
Yes	31	73.81	33	76.74
No	6	14.29	5	11.63
May be	3	7.14	3	6.98
No Answer	2	4.76	2	4.65
Total	42	100	43	100

ตารางกราฟที่ 19 When you leave form this national park, Do you decide to Come back again?

นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศส่วนใหญ่มากกว่าร้อยละ 70 ที่ท่องเที่ยว ณ อุทยานแห่งชาติทั้งสองแห่ง แสดงความเห็นว่าเขาตัดสินใจจะกลับมาอีก มีส่วนน้อยที่ตัดสินใจไม่กลับมาอีกและมีจำนวนน้อยมากที่ยังลังเลใจว่าจะกลับมาอีกหรือไม่